

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

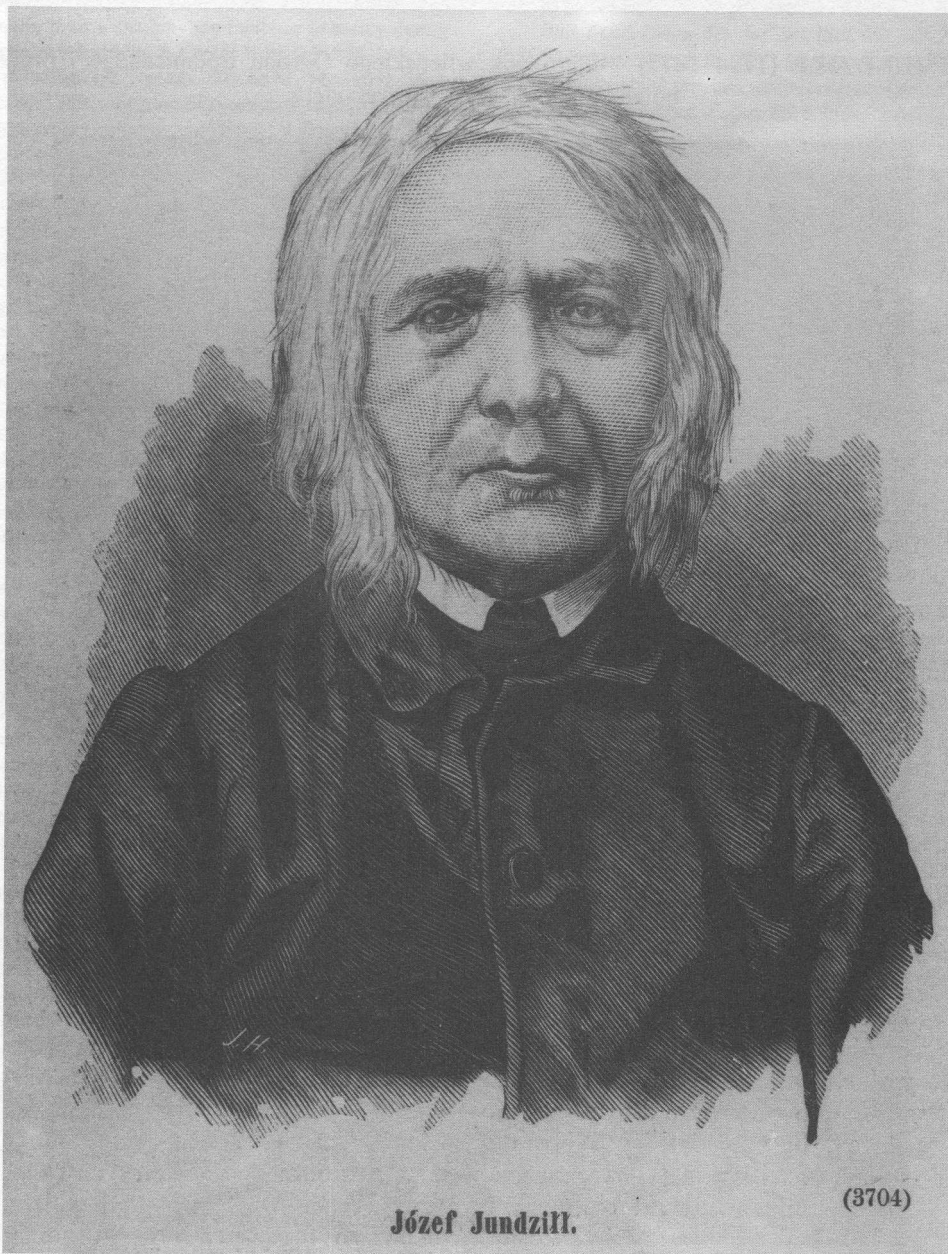
Józef JUNDZIŁ (1794–1877) – kierownik wileńskiego Ogrodu Botanicznego i profesor botaniki tamtejszego Uniwersytetu.



Zdjęcie, wielkość: 10,2 x 12,8 cm, właściciel: Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ. Na odwrotnej stronie pieczęć: „Instytut Botaniczny Uniw. Jagiell.” oraz opis ołówkiem, ręką prawdopodobnie Antoniego Żmudy (1889–1916): „Prof. Józef Jundził. fotografia z nieznanego dotąd portretu rob.[oty] ar.[tysty] mal.[arza] Klembowskiego [brak imienia] – oryginał znajduje się obecnie w U. Wileńskim. Portret nie był nigdzie reprodukowa[ny]. fotogr.[afował] J.[an] Bułhak”.

Opracował: Piotr KÖHLER

Józef JUNDZIŁŁ (1794–1877) – kierownik wileńskiego Ogrodu Botanicznego i profesor botaniki tamtejszego Uniwersytetu.



Autor: J. H. Portret zamieszczony w „Kłosach”, poprzedza biografię J. Jundziłła pióra A. F. Adamowicza (Adamowicz A. F. 1877. Józef Jundziłł, prof. b. Uniwersytetu Wileńskiego. *Kłosy* 24: 375–376, 401–402, portret na stronie 373).

Opracował: Piotr KÖHLER

ROZSTANIA • OBITUARIES

Dr ADAM STANISŁAW BURSA
(25.02.1908–12.10.1990)



Fot. 1. Adam Bursa w starszym wieku

Photo. 1. Adam Bursa in older age.

Doszła do mnie wiadomość o śmierci w Kanadzie Adama Bursy, jednego z pionierów polskich badań fykologicznych (algologicznych) Bałtyku. W latach 1934–1939 pracował jako jedyny specjalista w tym zakresie w świeżo utworzonej Stacji Morskiej na Helu, a potem w Stacji Morskiej w Gdyni.

Poznałam go, gdy w 1965 roku przyjechał do Polski na XVI Kongres Międzynarodowego Towarzystwa Limnologów (SIL), zaproszony na wniosek profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Karola Starmacha. Potem kilkakrotnie jeszcze odwiedzał Polskę i zawsze znajdował czas, by się z nami spotkać. Chciał zachować łączność z polską nauką. Oplacałam dla niego składki członkowskie w Polskim Towarzystwie Botanicznym i wysyłałam mu *Wiadomości Botaniczne*, które wysoko oceniał. Aż raz, list i zeszyt cza-

so- pisma wróciły z adnotacją „The address unknown” i kontakt się urwał. Dopiero znacznie później od Profesora Janusza Wojtusiaka – syna nieżyjącego już profesora Romana Wojtusiaka – dowiedziałam się o śmierci Adama; pokazał mi też dwa ostatnie przysłane przez niego listy i dał adres jego żony. Ona podała mi datę jego śmierci i użyczyła kilku fotografii.

Przytoczone niżej szczegóły z jego życia pochodzą z życiorysu, który mi przysłał we wrześniu 1982 roku, z prośbą o wykorzystanie do napisania wspomnienia o nim, gdy już umrze, gdyż nie chciałby być całkowicie zapomnianym w swoim kraju ojczystym. Później okazało się, że był to nieco zmieniony i uzupełniony tekst jaki został dołączony do akt z datą 11.XI.1966 r. przy przewodzie doktorskim, który miał miejsce w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (starałam się tu włączyć niektóre opuszczone w nim szczegóły). W tym samym celu przesłał mi spis swoich publikacji, który po uzupełnieniu wykorzystałam też w *Polskiej Bibliografii Fykologicznej* (1990). Jego oryginalny tekst pisany jest w trzeciej osobie (moje w nim uzupełnienia napisane są w nawiasach kwadratowych).

„Adam S. Bursa ur. we Lwowie 25 lutego 1908 roku rel. Rzymsko-Kat. z matki Heleny Wiśniewskiej i ojca Aleksandra. Szkołę powszechną oraz gimnazjum im. Seweryna Goszczyńskiego ukończył w Nowym Targu, Województwo Krakowskie.

W roku 1928 rozpoczyna studia przyrodnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim, botanikę jako przedmiot główny. Specjalizuje się w pracowni algologicznej pod kierunkiem prof. J. Wołoszyńskiej w systematyce glonów słodkowodnych i ogłasza pierwsze prace nad glonami Tatr. W marcu 1934 uzyskuje dyplom Mgr. filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim, zaś w maju tegoż roku zostaje mianowany Asystentem Stacji Morskiej na Helu, będąc również stypendystą Funduszu Kultury Narodowej w Warszawie. W tymże okresie był członkiem Komisji Fizjograficznej P. A. Um. [Polskiej Akademii Umiejętności] w Krakowie, Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Krakowie, oraz innych towarzystw naukowych.

W roku 1935/36 jako stypendysta F.K.N. studiuje w Oslo pod kierunkiem Prof. H. H. Grana i T. Braaruda systematykę organizmów nannoplanktonowych oraz metody określania roślinnej produkcji mórz. Po powrocie na Hel był współwykładowcą kursów dla nauczycieli gimnazjalnych i studentów uniwersyteckich.

Kampania wrześniowa zastaje go w Stacji Morskiej w Gdyni, gdzie zgłasza się do koszyńców bro-



Fot. 2. W Stacji Morskiej w Helu. Stoją od lewej: mgr Walerian Ciegłewicz, mgr Adam Bursa, mgr Władysław Mańkowski, mgr Stanisław Kijowski, mgr Zygmunt Mulicki. Siedzą od lewej: dr Borys Dixon, doc. Mieczysław Bogucki, prof. Michał Siedlecki, dr Kazimierz Demel. Zdjęcie z około 1937 roku.

Photo. 2. In the Hel Marine Station. Standing from left: Walerian Ciegłewicz MSc, Adam Bursa MSc, Władysław Mańkowski MSc, Stanisław Kijowski MSc, Zygmunt Mulicki MSc. Sitting from left: dr Borys Dixon, doc. Mieczysław Bogucki, professor Michał Siedlecki, dr Kazimierz Demel. The photo was taken probably in 1937.

niących wybrzeża. [W liście z 31.IX.1982 pisał mi: „gdy Oksywie padło, drogą okrężną przez Niemcy dobiliśmy się do Krakowa”].

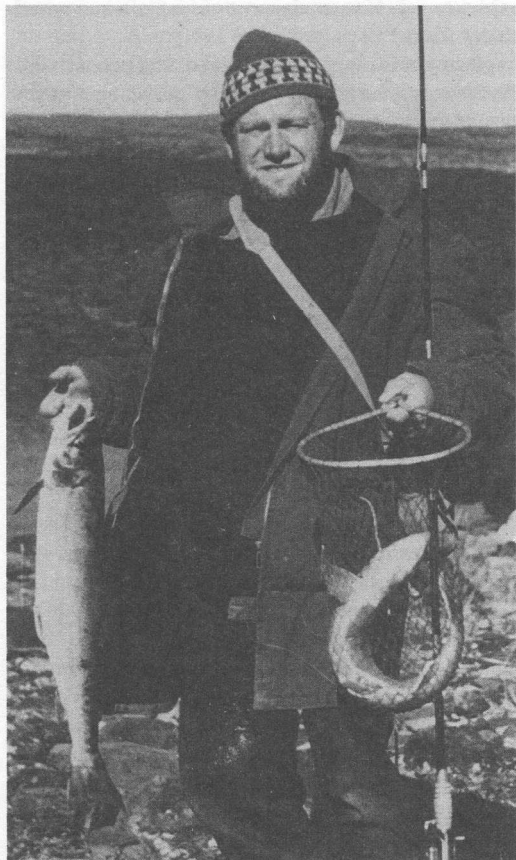
Spod okupacji nazistowskiej uchodzi przez Tatry do Czechosłowacji i na Węgry, gdzie zostaje internowany w obozie Garani. Uchodzi z obozu do Budapesztu, gdzie spotyka prof. dr K. Roupperta pracującego nad albumem zburzonej Warszawy. Wiedząc o tworzeniu się armii polskiej wędruje przez Dunaj do Herceg Szanto, gdzie dochodzi go wieść o klęsce Francji.

Wierząc w ostateczne zwycięstwo demokracji przekracza Dunaj, w którym topią się jego rękopisy bałtyckie. Dzięki pomocy byłych Polaków dociera do Adriatyku, gdzie powstaje obóz cywilny, w którym przyjmują go do służby wojskowej. W Splicie oczekuje na transport do Francji, co nie dochodzi do skutku, gdyż okręt zostaje storpedowany. Zostaje skierowany na Środkowy Wschód, przez Grecję, Bułgarię do Turcji. Z Turcji przewozi go statek „Warszawa” do Palestyny, do portu w Haifie.

W styczniu 1941 roku oficjalnie zostaje żołnierzem Brygady Karpackiej w obozie pod Emaus. W tymże roku przenosi się na pustynię pod Aleksandrię biorąc udział w obronie Egiptu, gdzie przebywa do połowy 1942. Urlopowany ze względów zdrowotnych dostaje się do wojskowego szpitala. Zaś w 1943, dzięki Funduszowi Kultury Narodowej, jest przeniesiony czasowo do cywila. W Izraelu spotyka prof. K. Roupperta, dzięki działalności którego powstaje Tow[arzystwo Przyrodników im.] M. Kopernika w Tel-Aviv, którego współzałożycielem był również piszący.

W roku 1943 wchodzi w związki małżeńskie, zaś w r. 1944 rodzi mu się syn. Poza tym uczy w gimnazjum polskim w Tel-Aviv. W roku 1945 wraca do szkół junackich ucząc w Rehovot i Ain Karem.

We wrześniu 1945 roku opuszcza Izrael i wraz z rodziną opuszcza Egipt udając się do Anglii, gdzie przebywa w okolicy Oxfordu w obozie aż do zwolnienia z armii w roku 1947. W latach 1949–1951 uczy



Fot. 3. Adam Bursa, badacz Arktyki.

Photo. 3. Adam Bursa as Arctic explorer.

biologii w angielskiej szkole w Hampton. Kilka miesięcy roku 1951 pracuje w hucie szklanej zarabiając na przejazd do Nowego Yorku, gdzie dociera latem tegoż roku. Pracuje w fabrykach wag, w hotelu i jako wolontariusz w Haskins Laboratories w N[ew] York, gdzie pisze pracę o bruzdnicy *Wołoszynskia*, oraz późniejsze prace wymienione w spisie. Napadnięty przez bossa, który uszkadza mu kręgosłup, traci rodzinę. Unieruchomiony w gipsie pisze pracę o *Prorocentrum* wydaną po 9 latach w Kanadzie.

W roku 1953 zawiera kontrakt z Instytutem Arktycznym w Nowym Yorku na badania produkcji nanoplanktonu Oceanu Arktycznego. W ciągu kilkumiesięcznego pobytu na Alasce zebrał materiały opublikowane w pracy wydanej przez *Arctic Journal* w roku 1963. Do Montrealu udaje się zgodnie z kontraktem z McGill Uniwersytetu, od którego otrzy-

muje Carnegie McGill Grant na badania planktonu wód północnych. W roku 1955 zostaje zaangażowany przez Rząd Kanady jako pierwszy planktolog [nieistniejącego już] Fisheries Research Board of Canada, gdzie pracuje do roku 1973. W roku 1958 wstępuje w ponowne związki małżeńskie.

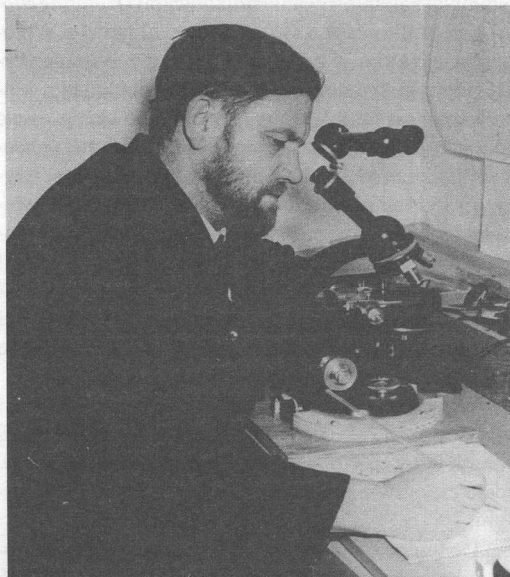
Późniejsze prace objęły produkcję wód Arctic-Atlantic oraz niektóre jeziora słodkowodne Północnej Kanady.

W roku 1973 przenosi się do Ottawy, pisze książkę pod tytułem *Transpersonal psi Endeavour*.

Tu kończy się tekst przesłany mi przez A. Bursę

Adam, zaprzyjaźniony z Romanem Wojtusiakiem i jego żoną Haliną od czasu wspólnych badań organizmów dennych Bałtyku (prowadzonych przy pomocy prymitywnego hełmu nurkowego), utrzymywał z nim listowny kontakt po wojnie. Mimo tęsknoty, nie ośmielił się jednak wrócić do Polski, ani przyjechać samemu w odwiedziny. Obawiał się represji i możliwości aresztowania, gdyż takie przypadki były znane i szeroko dyskutowane na emigracji.

W czasie pobytu w Polsce w 1965 roku, odnalazł u siostry w Nowym Targu swój obszerny maszynopis dotyczący sinicowego zakwitu na Zatoce Puckiej. Został on wykorzystany jako rozprawa pt. *Epicenozy na Nodularia spumigena Martens w Bałtyku* w czasie przewodu doktorskiego otwartego na UJ. Jest to interesujące, że mimo dużego dorobku naukowego, Adam nie chciał robić doktoratu na obczyźnie i chę-



Fot. 4. Adam Bursa przy mikroskopie.

Photo. 4. Adam Bursa at the microscope.

nie skorzystał z nadarzającej się okazji dopełnienia tego w swojej macierzystej uczelni. Profesor R. Wojtusiak podjął się promotorstwa, a profesor Starmach był pierwszym recenzentem. Ja też z przejęciem pisałam recenzję i uczestniczyłam w egzaminie i w obronie starszego, zasłużonego kolegi. Obrona rozprawy miała miejsce 11 listopada 1966 r. w pięknej oprawie, w auli UJ. Tam też, niedługo potem, odbyła się promocja załatwiona w trybie przyspieszonym, dzięki staraniom profesora Wojtusiaka.

Pracując na Alasce i w północnej Kanadzie, na jeziorach, rwących rzekach i na morzu, Adam zbierał materiały dla siebie i dla specjalistów z innych dziedzin. Nieraz był narażony na rozmaite niebezpieczeństwa. Z daleka od ludzi, zdany na swe własne siły, pędził niejednokrotnie życie trapera. Że tkwiła w nim też artystyczna dusza, mam dowód w postaci namalowanego przezeń obrazka, który wisi teraz w mojej pracowni. Jest na nim ptaszek, „arctic turn” – po polsku rybitwa popielata zwana też arktyczną (*Sterna paradisaea* Pont.) – który zwykł wędrować od bieguna do bieguna. Przysyłając mi go Adam napisał: „Tego ptaszka naszkicowałem w eskimoskiej wiosce Point Barrow... Było to w maju. Patrząc z chatki eskimoskiej na Ocean Arktyczny podziwiałem kry płynące w kierunku Cieśniny Beringa (wielki mróz) i słuchałem tych oto skrzeczących ptaków myśląc, że warto by było polecieć z nimi na Antarktydę”.

Był bardzo dobrym specjalistą, szczególnie kontynuował zainteresowanie bruzdnicami (*Dinoflagellata*) zapoczątkowane u swojej mistrzyni Jadwigi Wołoszyńskiej (która w badaniach tej grupy systematycznej zdobyła światową sławę). Jego publikacje, których spis jest tu dołączony, stanowią poważny wkład do nauki polskiej i światowej. Miał daleko zaawansowany rękopis monografii bruzdnic arktycznych. Nigdy go jednak nie ukończył, gdyż zaczął się interesować zjawiskami paranormalnymi i parapsychologią. Pasja ta tak go ogarnęła, że resztę życia spędził na studiowaniu tych zagadnień i na pisaniu książki zatytułowanej *Transpersonal psi passion* (taki tytuł podawał mi w listach). Temu poświęcał się aż do śmierci.

W jesieni 1985 roku miał wylew krwi do mózgu i został częściowo sparaliżowany. Wymagał stałej opieki, więc ze szpitala przewieziono go do lecznicy, gdzie cierpliwie poddawał się zabiegom terapeutycznym.

Do końca opiekowała się nim druga żona, Marjorie, z którą był „friendly divorced”. W liście do Prof. Wojtusiaka pisała: „I really admire the way he has accepted the inevitable limitation on life that he is now

experiencing. He spends most of his time in a wheelchair”. Zmarł 12 października 1990.

Pozostał w mej pamięci jako mężczyzna silnie zbudowany, energiczny, dzielny i szczery, mocno zaangażowany emocjonalnie w to co robił, o marzyielskim spojrzeniu niebieskich oczu. Niech pamięć o nim, o jego życiu i pracach wejdzie na zawsze do historii polskiej nauki.

Jadwiga SIEMIŃSKA

DR. ADAM S. BURSA (25.02.1908–12.10.1990)

Dr. Adam Stanisław Bursa, the pioneer in the Polish phycological investigations of the Baltic Sea, died in Canada the 12th of October 1990.

He was born the 25th of February 1908 in Lwów. He studied botany at the Jagiellonian University in Cracow (1928–1934) and gained his master's degree under professor Jadwiga Wołoszyńska. He was then appointed assistant at the Hel Marine Station and afterwards, at Marine Station in Gdynia 1934–1939).

When the II World War broke out in Poland he escaped the German occupation crossing the Tatra Mountains, Czechoslovakia, Hungary, Yugoslavia, Greece and Bulgaria to Turkey and later to Palestine. There he entered the Polish Carpathian Brigade and took part in the defense of Egypt (1941–1942). In 1943 he was teaching in a Polish high school in Israel, and – cooperating with professor Kazimierz Rouppert – took part in organizing the Polish N. Copernicus Naturalists' Society in that country.

In 1945, shortly after the war ended, he came with the Polish army to England, from where he went to New York. Besides working to earn money to live, he engaged himself as a volunteer to the Haskin's Laboratories. It was only in 1953 that he started to work in the Arctic Institute in New York and collect materials in Alaska to study nannoplankton production of the Arctic Ocean.

Then he moved to Montreal where he was appointed at McGill University to investigate plankton in the northern waters. He was next employed as the first planktolog by the governmental Fisheries Research Board of Canada. Collecting materials – also for the specialists in other fields of science – he penetrated rugged regions of north Canada and Alaska, distant lakes, rapid torrents and severe sea.

Despite homesickness he did not dare to come back to Poland for fear of the retaliatory methods of the communistic regime. Invited by Polish professors in purpose to attend the XVI Congress of the Societas

Internationalis Limnologorum he paid his first visit to his native country in 1965. Then he recovered his manuscript entitled *Epicenoses on Nodularia spumigena Mertens in the Baltic Sea*. That served him as the dissertation for his doctor's degree which he gained at the Jagiellonian University in Cracow in 1966.

Retiring, he moved to Ottawa where he was working on a book concerning the *Transpersonal psi endeavour*, his life's last passion. He died in a nursing home following a stroke and a long illness.

Adam Bursa will remain in our memory as a great Polish patriot and a very good phycologist, particularly specialized in the freshwater and marine dinoflagellates. His publications (the list of which is here included) made a considerable contribution to Polish and world science.

PUBLIKACJE DR ADAMA S. BURSY

PUBLICATIONS OF DR. ADAM S. BURSA

1934. L'Hydrurus foetidus Kirchn. dans la Tatra Polonaise. Ecologie et morphologie (I). *Compt. Rend. Mens. Séances, Acad. Polon. Sci., Cl. Sci. Math. Nat.* **6**: 6.
 - Hydrurus foetidus Kirch. w Polskich Tatrach. I. Hydrurus foetidus Kirch. in der Polnischen Tatra. Oekologie, Morphologie. I. *Bull. Intern. Acad. Polon. Sci. Lettres, Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B* **1**: Sci. Nat., **1**: 69–84.
 - Hydrurus foetidus w Polskich Tatrach. II. Fenologia Hydrurus foetidus in der Polnischen Tatra. II. Phenologie. *Bull. Intern. Acad. Polon. Sci. Lettres, Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B* **1**: Sci. Nat. **1**: 113–131.
1935. Glony osiadłe, występujące w wodach przybrzeżnych polskiego Bałtyku Liste des algues recueillies dans les eaux de la Baltique Polonaise. *Bull. Intern. Acad. Polon. Sci. Lettres, Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B* **1**: Sci. Nat. **1**: 69–76.
1937. Lista wodorostów osiadłych występujących w wodach przybrzeżnych polskiego Bałtyku The list of seaweeds from Polish part of the Baltic. *Biul. Stac. Morsk. w Helu* **2**: 23–28.
1938. Chlorochytrium Cohni Wright w wodach Zatoki Gdańskiej Chlorochytrium Cohni Wright in the coastal waters of Danzig Gulf. *Biul. Stac. Morsk. w Helu* **3**: 40–43.
 - Kilka uwag o gatunkach Desmotrichum undulatum J. Ag., D. balticum Kütz. oraz D. scopulorum Rke występujących w wodach Zatoki Gdańskiej Some remarks on Desmotrichum undulatum J. Ag., D. balticum Kütz. and D. scopulorum Rke found in the Gulf of Danzig. *Acta Soc. Bot. Polon.* **15**(3): 233–244.
 - Notatka o kilku godnych uwagi gatunkach planktonowych dotychczas nieznanach z Zatoki Gdańskiej Notice about some interesting plankton species till yet unknown from the Gulf of Danzig. *Biul. Stac. Morsk. w Helu* **3**: 63–68.
- O dwu nieznanach z Zatoki Gdańskiej zielenicach, Cladophora arcta Kütz. (Spongomorpha arcta Kütz.) i Aegagrophila Martensii (Menegh.) Kütz. Two species of Chlorophyceae new for the Gulf of Danzig. *Acta Soc. Bot. Polon.*, **15**(2): 199–203.
1939. BRAARUD, T., A. BURSA: The phytoplankton of the Oslo Fjord 1933–1934. *Hvalrådels Skr.*, **19**: 1–47.
 - BURSA, A. S., H. i R. WOJTUSIAKOWIE: Badania nad fauną i florą denną Zatoki Gdańskiej dokonane przy użyciu hełmu nurkowego Untersuchungen über die Bodenfauna und Bodenflora der Danziger Bucht unter Anwendung eines Taucherhelms. *Bull. Intern. Acad. Polon. Sci. Lettres, Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B* **1**: Sci. Nat. **2**: 61–97, pl. II.
 - WOJTUSIAK, R. J., H. WOJTUSIAK, A. BURSA: Quantitative Untersuchungen über Fauna und Flora der Hafenpfähle an der polnischen Ostseeküste. *Bull. Intern. Polon. Sci. Lettres, Sér. B* **2**: 137–174.
1944. On comouflaging of crabs. *Przyroda*, Tel-Aviv, Ed. Kazimierz Rouppert **5**: 69–91.
1946. Amphidinium semilunatum Herdm. w Bałtyku i w Lewantyńskich wodach Morza Śródziemnego Amphidinium semilunatum Herdm. in the Baltic Sea and Levant waters of Palestine. *Wiedza. Tel-Aviv* **7**: 3–6.
 - Some algae of the Palestinian coast. *Wiedza. Tel-Aviv* **7**: 11–16.
1948. BURSA, A. S., H. WOJTUSIAK, R. J. WOJTUSIAK: Badania nad fauną i florą denną Zatoki Gdańskiej dokonane przy użyciu hełmu nurkowego Część II. Investigations of the bottom fauna and flora in the Gulf of Gdańsk made by using a diving helmet Part II. *Bull. Intern. Acad. Polon. Sci. Lettres, Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.*, **2**: (1947): 213–239.
1953. Rhizochloris nodulariae nov. sp. in Baltic surface blooms. *Proc. Soc. Protozool.*, **4**(5): 22–23. (Abstract).
1954. Heterocalyx nov. gen. levantinoides nov. spec., an epiphytic Xanthophyceae. *J. Protozool. (Suppl.)* **1**: 11. No 56. (Abstract).
 - On the genus Prorocentrum Ehrenberg 1883. *J. Protozool. Suppl.* **1**: 11, No 55. (Abstract).
 - Schilleriella biseta nov. sp., a Baltic estuarine Xanthophyceae. *J. Protozool., Suppl.* **1**: 11, No 54. (Abstract).
1957. List of diatoms taken under the ice in the Gulf of St. Lawrence in February 1957. L. Lausier, MS Report, *Ocean. and Limnol.*, **9**, Appendix 1, ss 3.
1958. The freshwater dinoflagellate Woloszynskia limnetica n. sp. Membrane and protoplasmic structures. *J. Protozool.* **5**(4): 299–304.
1959. The genus Prorocentrum Ehrenberg. Morphodynamics, protoplasmatic structure and taxonomy. *Canad. J. Bot.* **37**: 1–31.
1961. Phytoplankton of the Calanus Expeditions in Hudson Bay, 1953, and 1954. *J. Fish. Res. Board Canada*, **18**(1): 51–83.

- Phytoplankton successions in the Canadian Arctic. *Soc. Amer. Bacteriologists*: 47. (Abstract).
- The annual oceanographic cycle at Igloodik in the Canadian Arctic. II. The phytoplankton. *J. Fish. Res. Board Canada* **18**(4): 563–615.
- 1962. Some morphogenetic factors in taxonomy of dinoflagellates. *Grana Palynol.* **3**(3): 54–66.
- 1963. Phytoplankton in coastal waters of the Arctic Ocean at Point Barrow, Alaska. *Arctic* **4**: 239–262.
- Phytoplankton successions in the Canadian Arctic. Symposium on Marine Microbiology, C. H. Openheimer, ed., Ch. C. Thomas, publisher, Springfield, Illinois, USA, chapter **58**: 625–628.
- 1964. *Kofoidinium arcticum*, a new dinoflagellate. *Phycologia* **4**(1): 8–14.
- 1965. *Discoasteromonas calciferus* n. sp. an Arctic relict secreting discoaster. *Grana Palynol.* **6**(1): 147–165.
- Ectoplasm as a morphogenetic factor in the dinoflagellate *Woloszynskia limnetica*; chondriom, chromatophores, morphological aberrants. XVI *Limnol. Conv. in Polonia*, Polish Acad. Sci., *Hydrobiol. Comm.*, Session in Warszawa, Abstracts: 21.
- 1966. Ectoplasm as a morphogenetic factor in the dinoflagellate *Woloszynskia limnetica*. *Verh. Intern. Verein. Limnol.* **16**: 1589–1594.
- 1967. BURSA, A. S., L. JOHNSON: Nannoplankton of marine origin from Great Bear Lake in the Northwest territories of Canada. *Nature* **214**(5087): 528–529.
- 1968. Epicenozy na *Nodularia spumigena* Mertens w Bałtyku. Epicenos on *Nodularia spumigena* Mertens in the Baltic Sea. *Acta Hydrobiol.* **10**(3): 267–297.
- Marine plants. C. S. Beals (ed.): Science, history and Hudson Bay. Department of Energy, Mines and Resources, Queen's Printer, Ottawa, Vol. I, Chapter 7, part 1: 343–351.
- Starch in the oceans. *J. Fish. Res. Board Canada* **25**(6): 1269–1284.
- 1969. *Actiniscus canadensis* n. sp., *A. pentasterias* Ehrenberg v. *arcticus* n. var., *Pseudoactiniscus apentasterias* n. gen., n. sp., marine relicts in Canadian Arctic Lakes. *J. Protozool.* **16**(3): 411–418.
- 1970. *Dinoamoebidium coloradense* spec. nov. and *Katodinium auratum* spec. nov. in Como Creek, Boulder County, Colorado. *Arctic and Alpine Research*, **2**(2): 145–151.
- *Dinamoebidium hyperboreum* spec. nov. in coastal plankton of Ellesmere Island, N. W. T., Canada. *Arctic and Alpine Research*, **2**(2): 152–154.
- Improved nannoplankton sedimentation method adapted as an efficient tool in micropaleontology. Abstracts of papers, II Planktonic Conference, Rome, 1 s.
- 1971. Morphogenesis and taxonomy of fossil and contemporary *Dinophyta* secreting discoasters. A. Farinacci, éd., Proc. II Planktonic Conference. Roma 1970: 129–143 incl. pl. 1–2. Tecnoscienza, Roma.

**PROFESOR DR HAB. MARIA
ŁAŃCUCKA-ŚRODONIOWA
(9.06.1913–21.03.1995)**



W imieniu Sekcji Paleobotanicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego z głębokim żalem zawiadamiam o bolesnej stracie, jaką poniosło całe grono paleobotaników polskich i zagranicznych z chwilą śmierci Profesora dr hab. Marii Łańcuckiej-Środoniowej. Odeszła od nas po długiej i ciężkiej chorobie.

Była wybitnym znawcą flor trzeciorzędowych. Długie lata pracowała pod kierunkiem Profesora Władysława Szafera. Samodzielne badania naukowe mogła podjąć bardzo późno, bo dopiero w wieku 47 lat. Mimo to, opracowała kilka znaczących monografii z dziedziny flor karpologicznych trzeciorzędu, które weszły na trwałe do światowej literatury naukowej i była autorką bardzo interesujących odkryć, np. szczątków kopalnych w miocenie Polski tzw. karłowatej jemiioły (*Arceuthobium*). Odkrycie to odbiło się szerokim echem nie tylko w Europie, ale i w Stanach Zjednoczonych, gdzie dziś prowadzi się intensywne badania nad tym pasożytem drzew leśnych.

Przez wiele lat była kustoszem Muzeum Paleobotanicznego. Była również niezrównanym rysownikiem szczątków kopalnych do publikacji paleobotanicznych swoich i swojego męża, Profesora Andrzeja Środonia.

Dane, dotyczące Jej życia oraz pracy naukowej zostały opublikowane z okazji 80 rocznicy urodzin w *Wiadomościach Botanicznych* (37(1/2): 131–134, 1993) oraz, wraz z pełną bibliografią prac, w dedykowanym Jej tomie *Acta Palaeobotanica* (33(1): 9–15, 1993).

Jej imieniem zostały nazwane trzy taksony kopalnych owoców i nasion: *Comptonia srodoniowae* Friis 1979, *Weigela srodoniowae* Friis 1985 i *Carex marii-srodoniowii* Negru 1986.

Profesor Środoniowa zawsze dzieliła się chętnie całą swoją wiedzą i doświadczeniem z tymi, którzy się do niej o radę i pomoc zwracali. A było to liczne grono paleobotaników zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Była uczoną rzetelną, krytyczną i niezwykle precyzyjną w swoich badaniach.

Osobiście, jako Jej uczennica i doktorantka zawodzęm Jej bardzo wiele. To ona wprowadziła mnie w dziedzinę badań paleobotanicznych, nauczyła warsztatu, obserwacji materiałów kopalnych i pisania o wynikach swoich badań. Zawsze miała dla mnie czas i zawsze z całą życzliwością umiała mnie wysłuchać i doradzić. Z czasem nasze stosunki z relacji: mistrz i uczeń przeszły na płaszczyznę współpracy, zwłaszcza po przejściu Pani Profesor na emeryturę, kiedy choroba zaczęła czynić coraz większe postępy – zakres naszej współpracy poszerzył się na tematy naukowe prowadzone przez Panią Profesor; stałam się Jej asystentką, nie przestając być uczennicą.

Umiała służyć radą w wielu sytuacjach, także i tych niezwiązanych z nauką. Była osobą ogromnie taktowaną, skromną i delikatną.

Została pochowana 23 marca 1995 roku na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Ewa ZASTAWIAK

POŻEGNANIE¹ Funeral oration

Z wielkim smutkiem żegnamy dziś Profesor Marię Ławicucką-Środoniową. Większość swego życia poświęciła nauce i rodzinie. Po ukończeniu w 1938 roku studiów uniwersyteckich w Krakowie otrzymała roczne stypendium Funduszu Kultury Narodowej im. Józefa Piłsudskiego, w ramach którego kontynuowała rozpoczęte jeszcze w czasie studiów badania naukowe w Instytucie Botanicznym UJ. W 1939 roku rozpoczęła pracę w Biurze Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Po krótkiej przerwie pracę tę kontynuowała w charakterze urzędniczki, w czasie okupacji po uruchomieniu Biura Ochrony Przyrody przy Głównym Wydziale Lasów, ratując przed okupantem cenne zbiory i akta Biura. Po wojnie do końca 1948 roku pracowała nadal w ochronie przyrody, a od 1949 roku rozpoczęła pracę na etacie starszego asystenta – kustosa w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UJ. Od 1953 roku Profesor Środoniowa na stałe związała się z nowopowstałym początkowo Zakładem, a potem Instytutem Botaniki Polskiej Akademii Nauk. W roku 1951 doktoryzowała się na Uniwersytecie Jagiellońskim i od tego czasu zmieniła swoje zainteresowania naukowe z florystyki na badania paleobotaniczne. Większość swojego czasu poświęcała Profesor Środoniowa zbiorom naukowym oraz popularyzacji botaniki i paleobotaniki. Pozostawiła Dzieło Swojego Życia w postaci dobrze zorganizowanego i udokumentowanego bogatego Muzeum Paleobotanicznego w Instytucie Botaniki PAN w Krakowie. Miała doskonały zmysł obserwacyjny i duży talent plastyczny i rysunkowy, co znakomicie wykorzystała do ilustrowania swoich prac naukowych oraz prac profesora Szafera i swojego męża, prof. Środonia. Profesor Środoniowa zajmowała się głównie florami owocowo-nasiennymi z trzeciorzędu Polski. Jedną z tych prac z zatoki Gdowskiej była podstawą Jej przewodu habilitacyjnego na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1966 roku. W 1983 roku otrzymała tytuł profesora. Po przejściu na emeryturę w roku 1984, mimo postępującej choroby Profesor Środoniowa nadal pracowała aktywnie, zajmując się rewizją oznaczeń materiałów muzealnych. Niemal do ostatnich swoich dni Profesor Środoniowa zajęta była rewizją bogatych zbiorów flory trzeciorzędowej z Muzeum Żup Solnych w Wieliczce.

Odszedł od nas wspaiały Człowiek o szeroko otwartym sercu, wielkiej życzliwości dla nas wszystkich. Będzie nam Jej bardzo brakowało, ale pamięć po Profesor Marii Środoniowej na długo pozostanie w naszych sercach.

Leon STUCHLIK

DR IRENA KUCOWA (12.06.1911–1.07.1995)

Doktor Irena Ludmiła Kucowa (nazwisko panieńskie Janik) przysłała na świat w Trzebini (pow. chrzanowski) dnia 12 czerwca 1911 roku. Od siódmego roku życia związana była z Krakowem, gdzie ukończyła najpierw szkołę powszechną (1922), a następnie Państwowe Gimnazjum Żeńskie im. Królowej Wandy (1930). W latach 1930–1937 studiowała na Uniwersy-

¹ Słowa pożegnania, jakie w imieniu dyrekcji i pracowników Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk wygłosił w dniu 23 marca 1995 roku nad trumną Zmarłej prof. dr hab. Leon Stuchlik, dyrektor Instytutu.



tecie Jagiellońskim geografii i botanikę. W czerwcu 1937 uzyskała tytuł magistra filozofii z zakresu geografii, a w czerwcu 1939 magistra filozofii z zakresu botaniki na podstawie pracy *Rozwój endodermy w łodydze Galium verum Scop.* W 1937 ukończyła także Studium Pedagogiczne.

Od maja 1937 do października 1951 pracowała w Dziale Botanicznym Muzeum Przyrodniczego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, dochodząc do stanowiska kustosa. Od lutego 1946 do września 1947 uczyła geografii i biologii w Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Krakowie. Tytuł doktora nauk przyrodniczych uzyskała na Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 7 czerwca 1951 r. na podstawie rozprawy pt. *Krytyczny przegląd gatunków wierzb (Salix L.) z osadów glacialnych Polski.*

Od roku 1953 do przejścia na emeryturę (1980) pracowała w Instytucie Botaniki PAN (od 1954 r. na stanowisku adiunkta). Będąc związana z Zakładem Systematyki i Geografii Roślin Naczyniowych brała udział w pracowaniach taksonomicznych do kolejnych tomów *Flory Polskiej*. Do tomu VII opracowała rodziny *Droseraceae* i *Tamaricaceae*; do późniejszych rodzaje: *Onosma*, *Mimulus*, *Gratiola*, *Limosella*, *Lindernia*, *Digitalis* (tom X), rodzinę *Rubiaceae* do tomu XI, rodzaje *Arnica*, *Doronicum*, *Ligularia*, *Senecio*, *Erechthites* (tom XII) i rodzaje *Arnoseris*, *Aposeris*, *Chondrilla*, *Hypochoeris* i *Trago-*

pogon do tomu XIII. Specjalne studia poświęciła krytycznym rodzajom *Galium* i *Asperula* oraz trudnej grupie *Senecio nemorensis*.

W Instytucie Botaniki, z którym związana była od początku jego powstania, należała do pokolenia żyjącego szczególną atmosferą z czasów kierownictwa profesora Władysława Szafera. Nic więc dziwnego, że poczytywała sobie za obowiązek swoje „matkowanie” młodszemu oraz stanie na straży tradycji, dobrych manier i obyczajów należnych „świątyni nauki”.

Zbigniew MIREK, Halina PIĘKOŚ-MIRKOWA

SPIS PUBLIKACJI DR IRENY KUCOWEJ

PRACE NAUKOWE:

- 1 KUCOWA I. 1954. Krytyczny przegląd gatunków wierzb (*Salix* L.) z osadów glacialnych Polski. *Acta Soc. Bot. Pol.* 23(4).
- 2 KUCOWA I. 1955. Rodzina *Droseraceae*. *Flora Polska*. T. VII.
- 3 KUCOWA I. 1955. Rodzina *Tamaricaceae*. *Flora Polski*. T. VII.
- 4 KUCOWA I. 1958. Zielnik tyrolski Bolesława Kotuli. *Fragm. Flor. Geobot.* 4(1–2).
- 5 KUCOWA I. 1962. Gatunki *Galium* L. sekcji *Leptogalum* Lange z Polski i ziem ościennych. *Fragm. Flor. Geobot.* 8(4).
- 6 KUCOWA I. 1963. Rodzaj *Onosma* L. (*Boraginaceae*). *Flora Polska*. T. X.
- 7 KUCOWA I. 1963. Rodzaje *Mimulus* L., *Gratiola* L., *Limosella* L., *Lindernia* All., *Digitalis* L. (*Scrophulariaceae*). *Flora Polska*. T. X.
- 8 KUCOWA I., Mądalski J. 1964. Nowe stanowiska *Galium valdepiosum* H. Braun w Polsce. *Fragm. Flor. Geobot.* 10(1).
- 9 KUCOWA I. 1964. Przytulnia polska – *Galium polonicum* Błocki. *Fragm. Flor. Geobot.* 10(4).
- 10 KUCOWA I. 1967. Rodzina *Rubiaceae* Juss., Marzanowate. *Flora Polska*. T. XI.
- 11 KUCOWA I. 1970. Badania porównawcze nad anatomią łodygi u gatunków *Asperula* L. i *Galium* L. z Polski i krajów sąsiadujących. *Fragm. Flor. Geobot.* 16(4).
- 12 KUCOWA I. 1971. Rodzaje *Arnica* L., *Doronicum* L., *Ligularia* Cass., *Senecio* L., *Erechthites* Raf. (*Compositae*). *Flora Polska*. T. XII.
- 13 KUCOWA I. 1972. Rodzaje: *Arnoseris* Gaertn., *Aposeris* Neck., *Chondrilla* L., *Hypochoeris* L., *Tragopogon* L. (*Compositae*). *Flora Polska*. T. XIII.
- 14 KUCOWA I. 1973. O geograficznym rozmieszczeniu trzech gatunków marzanek (*Asperula* L.) w Polsce i na obszarach sąsiednich. *Fragm. Flor. Geobot.* 19(1).

PRACE POPULARNE:

- 15 KUCOWA I. 1948. Tkanki roślinne. Wydaw. Popul.-Nauk. Wiedza Powszechna, Łódź.

- 16 KUCOWA I. 1954. Góry Świętokrzyskie. Ośrodek Pomocy Naukowych. Warszawa.
- 17 KUCOWA I. 1954. Pieniny. Ośrodek Pomocy Naukowych. Warszawa.
- 18 KUCOWA I. 1954. Parki i rezerваты w Polsce. Ośrodek Pomocy Naukowych. Warszawa.
- 19 KUCOWA I. 1954. Niektóre chronione rośliny w Polsce. Ośr. Pom. Nauk. Warszawa. *Wiad. Bot.* 39(1–2) *Wiad. Bot.* 39(3–4).

DR BARBARA DOROTA KUBOWICZ
(14.12.1950– 15.08.1995)



W sierpniu 1995 roku pożegnaliśmy Panią Barbarę Dorotę Kubowicz, doktora nauk leśnych, wiceprzewodniczącą Ogólnopolskiej Sekcji Fizjologii i Biochemii Polskiego Towarzystwa Botanicznego, adiunkta Wydziału Leśnego SGGW, naszą koleżankę, młodego uczonego, nauczyciela, wychowawcę i przyjaciela młodzieży akademickiej, opiekuna bezdomnych zwierząt.

Przybyła na Wydział Leśny SGGW w 1974 r. jako magister nauk biologicznych, absolwentka Wydziału Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, wyróżniona za swą pracę magisterską z fizjologii roślin nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zde-

cydowana poświęcić się pracy nad fizjologią drzew leśnych. Studiowała dalej pod moim kierownictwem i w 1978 r. obroniła na Wydziale Leśnym SGGW pracę doktorską.

Stanowisko naukowo-dydaktyczne starszego asystenta powierzone zostało Pani Dorocie Kubowicz w roku 1977 w ówczesnym Zakładzie Botaniki Instytutu Biologii Roślin, w Zespole Botaniki Leśnej. Na stanowisko adiunkta powołana została w lutym 1979 roku, a wkrótce potem odbyła roczny staż naukowy na zaproszenie University of Illinois w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Tam właśnie Dr Dorota Kubowicz odkryła związek gospodarki wapniowej w układach komórkowych roślin z procesami regulacji wzrostu przez fitohormony i stała się pionierem wielkiej ofensywy naukowej, w której dziś już setki badaczy na świecie szukają rozwiązania podstawowych mechanizmów regulacji metabolizmu komórki i wzrostu roślin w powiązaniu z gospodarką jonami wapnia.

Badania swe kontynuowała w Katedrze Botaniki Leśnej SGGW, a wyniki ich referowała na sympozjach, konferencjach i kongresach naukowych oraz na zaproszenie wielu instytucji naukowych w Niemczech, Holandii, Belgii, USA, Węgier, Czech i Słowacji. Dorobek naukowy dr Doroty Kubowicz zawiera się w 22 artykułach naukowych publikowanych w części w USA i Niemczech.

Pani Dr Dorota Kubowicz była członkiem szeregu prestiżowych, krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Leśnego, Federation of European Societies of Plant Physiology, American Society for Plant Physiology, International Plant Growth Societies Association.

W szufladzie leży rękopis rozprawy habilitacyjnej Pani Dr Doroty Kubowicz, który stanowi jedyne w swoim rodzaju kompendium o roli i mechanizmach funkcjonowania wapnia u roślin. Odejście Pani Dr Doroty Kubowicz oznacza dla nas utratę jednej z rzadkich szans na wzbogacenie kadry Wydziału Leśnego SGGW o zdolnego i jakże potrzebnego w przyszłości profesora biologa roślin drzewiastych.

Bogata osobowość Pani Doroty znajdowała swój wyraz także w działalności publicystycznej, w autorstwie 17 artykułów popularno-naukowych, występach w telewizji, a jeszcze dawniej w studenckiej działalności artystycznej.

Pani Dr Dorota Kubowicz była sumiennym i lubianym przez studentów dydaktykiem. Prowadziła zajęcia z botaniki leśnej i fizjologii roślin drzewiastych na Wydziale Leśnym, a także wcześniej z botaniki

ogólnej na Wydziałach: Rolniczym, Ogrodniczym, Zootechnicznym i Technologii Żywności. Ponad wszystko zaś, pracę ze studentami ześrodkowała w Kole Naukowym Leśników Wydziału Leśnego SGGW, którego była opiekunem.

Była organizatorem i inicjatorem konferencji i sympozjów naukowych o charakterze ogólnopolskim. Za pracę organizacyjną otrzymywała wyróżnienia i nagrody J. M. Rektora SGGW.

W dniu 15 sierpnia 1995 r., w wyniku tragicznego wypadku podczas powrotu z międzynarodowej konferencji naukowej, odeszła w pełni sił twórczych Osoba niezwykle, o nieprzeciętnej wrażliwości i głęboko humanistycznym stosunku do świata.

Obdarzona przez los wieloma talentami, jako jedna z niewielu umiała połączyć życiowy pragmatyzm z dążeniem do ideału, realizując zarówno nowe kierunki w pracy dydaktyczno-naukowej, jak i podejmując cenne społecznie inicjatywy na rzecz szeroko pojętej ochrony przyrody, pociągając za sobą liczne grono studentów i pracowników naukowych.

Trudno nam uwierzyć, że wszystkie te niezwykle, liczne nici, jakie łączyły Ją z nami jeszcze wczoraj, są dziś zerwane, że Jej niedokończony zamierzenia możemy dotknąć już tylko myślą.

Była piękną kobietą, podobna okazałym białoróżowym kwiatom magnolii, kwiatom kwitnącego drzewa. Przywilejem najpiękniejszych kwiatów, ale też ich tragicznym przeznaczeniem jest, że ścina się je właśnie wówczas gdy rozkwitają najpełniej. Takich kwiatów także się nie zapomina.

Tomasz J. WODZICKI

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

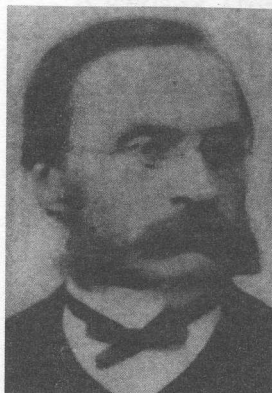
PRO MEMORIA

• **200 rocznica urodzin Stanisława (Cyryny) Dogieła (22 XI 1795–3 III 1863)**, ur. w zaścianku Dogiele (pow. Lidzki), zm. w Szypliszkach (w guberni augustowskiej), nauczyciela szkół m.in. w Łukowaie i Sejnach, autora spisu roślin z okolic Sejn (1830), przedrukowanego przez J. Rostafińskiego (1885).

• **110 rocznica urodzin Edmunda Malinowskiego (4 X 1885–4 XI 1979)**, współtwórca genetyki roślin w Polsce, ur. w Dobrzyniu nad Wisłą, zm. w Warszawie, absolwenta Uniwersytetu w Genewie, profesora

Uniwersytetu Poznańskiego oraz SGGW, kierownika Zakładu Genetyki PAN, autora pionierskich prac na temat konkurencji porostów naskalnych (1911, 1912) oraz wielu publikacji z zakresu genetyki roślin, dotyczących m.in. mieszańców pszenicy, heterozji, chorób wirusowych ziemniaka, autora podręczników *Dziedziczność i zmienność* (1927), *Anatomia roślin* (1938), *Genetyka* (1958).

• **100 rocznica śmierci Feliksa Berdauda (19 XI 1826–24 XI 1895)**, farmaceuty, florysty, ur. w Krakowie, zm. w Warszawie,



absolwenta Uniwersytetu Jagiellońskiego, asystenta Ogrodu Botanicznego UJ, profesora Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnego w Puławach, autora opracowań florystycznych dotyczących głównie Małopolski i Karpat, w tym klasycznych monografii: *Flora okolic Krakowa* (*Flora Cracoviensis*)

(1859), *Flora Tatr, Pienin i Beskidu Zachodniego* (1890).

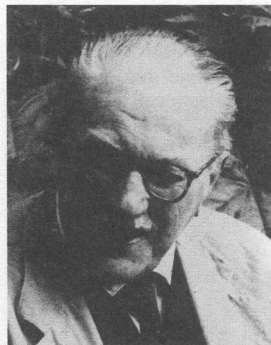
• **100 rocznica śmierci Wincentego Jabłońskiego (21 I 1824–5 IX 1895)**, nauczyciela, przyrodnika, ur. w Czerwonej Woli (pow. przeworski), zm. w Krakowie, absolwenta Uniwersytetu Lwowskiego, współorganizatora i członka Komisji Fizjograficznej AU, autora notatek florystycznych i zoologicznych.

• **70 rocznica śmierci Władysława Zaleskiego (2 X 1852–5 X 1925)**, arcybiskupa, podróżnika, ur. w Wieloniu na Kowieńszczyźnie, zm. w Rzymie, absolwenta uczelni teologicznych w Warszawie i Rzymie, patriarchy Antiochii, delegata apostolskiego Indii Wschodnich, autora wielu artykułów na temat przyrody i kultury Azji Południowo-Wschodniej, a także kolekcji ok. 35 tys. rycin roślin, znajdującej się obecnie w zbiorach Uniwersytetu Warszawskiego.

• **40 rocznica śmierci Romana Kobendzy (15 II 1886–24 XI 1955)**, florysty, dendrologa, fitosocjologa, ur. w Niechcicach (woj. piotrkowskie), zm. w Warszawie, absolwenta Uniwersytetu Warszawskiego, inspektora Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego, profesora SGGW, kierownika Katedry Botaniki Leśnej i Dendrologii, autora ok. 180 publikacji z zakresu florystyki, fitosocjologii, dendrologii, m.in. *Gołoborza i ich stosunek do lasów w Górach Świętokrzyskich* (1939), podręcznika *Botanika leśna* (1950).

• **30 rocznica śmierci Bolesławy Kaweckiej-Star-machowej (26 IX 1902–22 VIII 1965)**, badaczki grzybów, ur. w Jaworznie, zm. w Krakowie, absolwentki Uniwersytetu Jagiellońskiego, nauczycielki, asystentki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, autorki opracowań dotyczących palinologii i grzybów, m.in. *Grzyby pasożytnicze Tatr* (1963).

• **25 rocznica śmierci Władysława Szafera (23 VII 1886 – 16 XI 1970)**, fitogeografa i paleobotanika, jed-



nego z najwybitniejszych uczonych polskich i organizatorów nauki, współtwórcy ochrony przyrody w Polsce i na świecie, absolwenta Uniwersytetu Wiedeńskiego i Lwowskiego oraz Hochschule für Bodenkultur w Wiedniu, profesora Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie oraz Uniwersytetu Jagiellońskie-

go, rektora UJ, długoletniego dyrektora Instytutu Botaniki i Ogrodu Botanicznego UJ, współzałożyciela Krakowskiego Oddziału PAN, założyciela (w 1953 r.) i długoletniego dyrektora Instytutu Botaniki PAN, twórcy (w 1952 r.) Zakładu Ochrony Przyrody PAN (obecnie – Instytut Ochrony Przyrody PAN), współtwórcy Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Państwowej Rady Ochrony Przyrody oraz wielu parków narodowych i rezerwatów w Polsce, długoletniego kierownika tzw. krakowskiej szkoły geobotanicznej – jednej z najważniejszych w środowisku Europy botanicznych szkół naukowych obejmujących zagadnienia florystyki, systematyki, geografii roślin, paleobotaniki, ochrony przyrody i historii nauki, autora ok. 600 publikacji (ok. 100 naukowych), w tym m.in. *Element górski we florze niżu polskiego* (1929), *The Significance of Isopollen lines...* (1935) (w której wprowadził do nauki pojęcie izopoli), *Flora dryasowa w Krościenku nad Dunajcem* (1950), *Rośliny polskie* (wspólnie z B. Pawłowskim i S. Kulczyńskim, wyd. I – 1924), *Szata roślinna Polski* (red. 1959, 1972), *Zarys historii botaniki w Krakowie* (1965, tłum. ang. 1969), podręczników, m.in. *Ochrona przyrody i jej zasobów* (red., 1965, tłum. ang. 1973), *Zarys ogólnej geografii roślin* (1949, 1952, 1964 oraz tłum. na obce języki), *Zarys paleobotaniki* (wspólnie z M. Kostyniukiem, 1952, 1962), *Kwiaty i zwierzęta* (wspólnie z H. Wojtusiąkówną, 1969), a także wielu książek popularnych, m.in. *Epoka lodowa* (1946, 1950), *Taje-*

mnice kwiatów (1946, 1956), *Z teki przyrodnika* (1946, 1967).

• **20 rocznica śmierci Stanisława Batko (22 I 1904–3 VIII 1975)**, mikologa, dendrologa, ur. w Horodence, zm. w Farnham w Wielkiej Brytanii, absolwenta Politechniki Lwowskiej, asystenta Katedry Botaniki Leśnej tej uczelni; po drugiej wojnie światowej wyemigrował do Wielkiej Brytanii, gdzie pracował w różnych instytucjach naukowych, m.in. Forestry Commission Research Station w Londynie, autora prac z dziedziny mikologii i dendrologii.

• **20 rocznica śmierci Haliny Bielawskiej (29 V 1923–22 VII 1975)** – genetyka, ur., zm. w Warszawie, adiunkta Zakładu Genetyki i Hodowli Roślin PAN, autorki opracowań cytotaksonomicznych rodzaju *Campanula*.

• **20 rocznica śmierci Mikołaja Kostyniuka (19 XII 1908–6 X 1975)**, paleobotanika, ur. w Czerniowcach na Bukowinie, zm. w Warszawie, absolwenta Uniwersytetu Lwowskiego, profesora uniwersytetów we Wrocławiu i Warszawie, kierownika zakładów paleobotanicznych w tych uczelniach oraz Zakładu Paleontologii w Instytucie Geologii Podstawowej, specjalisty w dziedzinie badań drewn kopalnych, autora m.in. opracowania szczątków kopalnych drzew szpilkowych flory pliocenńskiej z Krościenka (1950, 1955), monografii o pniach drzew szpilkowych w pokładach węgla brunatnego z Turowa (1967), a także podręcznika *Zarys paleobotaniki* (1952, 1962) opracowanego wspólnie z W. Szaferem.

Alicja ZEMANEK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

TRZECIA KONFERENCJA EUROPEJSKIEJ
FUNDACJI FITOPATOLOGICZNEJ „OŻYWIONE
CZYNNIKI ŚRODOWISKA W INTEGROWANEJ
OCHRONIE ROŚLIN PRZED CHOROBAМИ”
(POZNAŃ, 5–9 WRZEŚNIA 1994)

3rd Conference of the European Foundation for
Plant Pathology „Environmental biotic factors in
integrated plant disease control”
(Poznań, Poland 5–9 September 1994)

Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne (PTFit.)
jest członkiem-założycielem Europejskiej Fundacji
Fitopatologicznej (European Foundation for Plant

Pathology, EFPP), która powstała w 1990 roku w Wageningen (Holandia). Fundacja zrzesza 17 krajowych towarzystw fitopatologicznych liczących łącznie około 5 000 członków. Zgodnie ze Statutem, EFPP organizuje co dwa lata międzynarodową konferencję naukową w innym kraju członkowskim. Na 2 Konferencji EFPP w Strasburgu, w sierpniu 1992 roku [patrz: *Wiadomości Botaniczne* 38(1/2): 20–21, Rada EFPP wybrała propozycję Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego aby zorganizować 3 Konferencję EFPP w Poznaniu w 1994 roku. W związku z tym powołano na przewodniczącą Europejskiej Fundacji Fitopatologicznej prof. dr hab. Małgorzatę Mańkę (sekretarza Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego), a na przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego 3. Konferencji prof. dra hab. Zbigniewa Webera (skarbnika Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego).

Konferencja odbyła się w dniach od 5 do 9 września 1994 roku. Jej tematem były ożywione czynniki środowiska w integrowanej ochronie roślin przed chorobami. Obrady toczyły się w Ośrodku Nauki PAN przy ul. Wieniawskiego 17/19, w czterech sekcjach:

1. Ekologia niepatogenicznych biotycznych czynników w środowisku rośliny.
2. Wpływ warunków środowiska na biologiczną ochronę roślin przed chorobami.
3. Bioprodukty dla ochrony roślin – produkcja i zastosowanie.
4. Biotyczne czynniki indukujące odporność roślin na choroby.

Tematyka konferencji miała stanowić krok w kierunku wypracowania efektywniejszego niż dotychczas podejścia do zagadnień biologicznej ochrony roślin przed chorobami (z uwzględnieniem zasad integrowanej ochrony roślin), przy bardzo silnym podkreśleniu wpływu środowiska (zwłaszcza ożywionego). Podejście to kładło równocześnie nacisk na kształtowanie środowiska w sposób zapewniający jak najlepsze wykorzystanie jego naturalnych możliwości ochronnych, przy sprowadzeniu do minimum nakładów finansowych i chemizacji. W tej dziedzinie polska fitopatologia mogła przedstawić na Konferencji stosunkowo duży dorobek.

W Konferencji uczestniczyło 170 naukowców z 20 krajów europejskich (w tym 80 z Polski) i spoza Europy (USA, Indie), którzy wysłuchali 39 referatów i obejrzeli 110 posterów. Wśród zaproszonych referentów byli wybitni znawcy zagadnień biologicznej ochrony roślin przed chorobami: Claude Alabouvette, Helmut Bochow, Nykle Fokkema, David Hornby, Joseph Kuć, Karol Mańka, Milton Schroth, Leif Sundheim, Juhani Uotii, Connie Rosendahl, i in.

Wśród zagadnień, które poruszono na Konferencji, na pierwszy plan wysunęły się: rola grzybów glebowych i bakterii w biologicznej ochronie, produkcja i marketing biologicznych środków ochrony roślin, indukowana odporność roślin na choroby oraz możliwości uzyskania odpornych roślin transgenicznych.

Saprofityczne grzyby glebowe mogą być wykorzystywane w ochronie roślin przed patogenami glebowymi co najmniej dwójako. Izolaty, które wykazują silne właściwości antagonistyczne w stosunku do patogenów, są stosowane jako główny składnik biopreparatów, tzw. czynnik ochrony biologicznej (biological control agent, BCA). Istnieje też możliwość kształtowania w glebie (np. przez odpowiednie zabiegi uprawowe) zbiorowisk grzybów ograniczających wzrost patogenów i przez to mniej lub bardziej zabezpieczających rośliny przed chorobami.

Zaprezentowano nowe spojrzenie na bakterie używane do biologicznej ochrony – oprócz antagonistycznego działania na patogeny, powodują one też lepszy wzrost roślin i tym samym przyczyniają się do ich ochrony przed chorobami. Może to ułatwić procedurę rejestracji preparatów opartych na izolatach bakterii, które trudno zarejestrować jako biopreparaty do ochrony roślin, a łatwiej jako nawozy organiczne. Niektóre spośród bakterii, poza zdolnością ochraniać systemu korzeniowego roślin, mogą też indukować odporność na choroby wirusowe.

Z punktu widzenia firm produkujących pestycydy, opłacalność wprowadzania środków do biologicznej ochrony roślin na rynek jest niewielka. Istnieją jednak perspektywy na efekty i zyski w przyszłości, kiedy spodziewany jest bardziej zdecydowany społeczny nacisk na zmniejszenie chemizacji środowiska.

Indukowana odporność na choroby jest i może być wykorzystywana w praktycznej ochronie roślin, mimo niewyjaśnionego jeszcze do końca mechanizmu nabywania tej odporności. Indukcja odporności dokonuje się przez działanie na rośliny tzw. induktorami, którymi mogą być organizmy niepatogeniczne, słabe patogeny lub ich metabolity, a nawet czynniki abiotyczne. Spośród induktorów chemicznych wymieniany był parakwat, związek indukujący generowanie rodników tlenowych, który podobnie jak w przypadku stresu wodnego, indukuje odporność na patogeny, a także kwas salicylowy, arachidonowy, oraz jony wapnia. Wskaźnikami fizjologicznymi (markerami) immunizacji są procesy generowania rodników tlenowych, szybka synteza białek (najczęściej o aktywności enzymatycznej) lub związków fenolowych.

Szczególne znaczenie posiada odporność indukowana systematycznie, w której następuje szybka eks-

presja genów mechanizmu obronnego, obecnych nawet u roślin podatnych. Stąd też u roślin traktowanych induktorami (immunizowanych), a następnie zakażonych patogenem, dochodzi do szybkiej akumulacji fitoaleksyn, bądź lignifikacji tkanek, oraz do powstawania specyficznych białek (pathogenesis – related proteins, PR proteins).

Przedstawiciele amerykańskiej firmy Monsanto Co. (St. Louis, USA) zaprezentowali sposoby pozyskiwania zmodyfikowanych genetycznie roślin uprawnych, odpornych na wirusy, oraz ziemniaka odpornego na stonkę ziemniaczaną. Najefektowniejsza i dotąd najszerzej stosowana jest ekspresja w roślinach transgenicznym genu odpowiedzialnego za syntezę białka płaszcza wirusa. Sposób ten nie jest w pełni efektywny w przypadku wszystkich grup wirusów, dlatego prowadzone są prace nad nowymi technikami. Wśród nich brane są pod uwagę geny replikazy proteazy, a także mRNA antysensowny w stosunku do genu wirusowego i satelitarny RNA wirusa.

Immunizacja roślin może stanowić istotne praktyczne ograniczenie chemicznej ochrony lub uzupełnienie zastosowania roślin transgenicznym, jeżeli rośliny te, będąc genetycznie odporne na jedne patogeny (np. parę gatunków wirusów), mogą zostać dodatkowo uodpornione przez immunizację na inne patogeny (np. pewne gatunki grzybów).

W ostatnim dniu Konferencji odbyła się wycieczka do Turwi, gdzie pracownicy Zakładu Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN zaprezentowali uczestnikom problematykę badawczą realizowaną w tamtejszej Stacji Badawczej i pokazali pasy zadrzewieniowe – zarówno zakładane w XIX wieku przez gen. Dezyderygo Chłapowskiego, jak i nowsze – niektóre pochodzące nawet z nasadzeń z 1993 roku. Wycieczka zakończyła się zwiedzaniem Gniezna i Parku Etnograficznego w Lednogórze.

Przedstawione podczas Konferencji referaty zostaną opublikowane w pierwszej połowie 1995 roku w książce zatytułowanej *Environmental biotic factors in integrated plant disease control* (ok. 400 stron, wydawca i dystrybutor: Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne).

Małgorzata MAŃKA, Monika KOZŁOWSKA

V LETNIA SZKOŁA GEOBOTANICZNA (Toruń, 12–17 września 1994)

5th Geobotanical Summer School,
(Toruń, Poland, 12–17 September 1994)

Po pięcioletniej przerwie odbyła się w Toruniu V Letnia Szkoła Geobotaniczna, połączona z 46 Semi-

narium Geobotanicznym PTB, tym razem pod hasłem „Metody numeryczne w badaniach struktury i funkcjonowania szaty roślinnej”. Organizacji podjął się zespół pracowników Zakładu Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody oraz Zakładu Taksonomii i Geografii Roślin Uniwersytetu Mikołaja Kopernika pod przewodnictwem prof. dr hab. Jadwigi Wilkoń-Michalskiej. Wsparcia finansowego udzieliły różne jednostki organizacyjne UMK (Instytut Biologii i Ochrony Środowiska, Ogólnouczelniany Ośrodek Obliczeniowy, Pełnomocnik Rektora d/s Komputeryzacji, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Fizyki) oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Sprzęt komputerowy dostarczyły toruńskie firmy InfoGraf i InfoKomp.

Spotkanie zgromadziło – oprócz organizatorów i wykładowców – prawie 60 osób z 22 placówek naukowych i innych instytucji. Większą liczbę uczestników miała tylko I Letnia Szkoła w Wólce nad Bugiem.

Cykl wykładów w ramach V Szkoły zapoczątkował prof. dr hab. Janusz B. Faliński wystąpieniem pt. „Geobotanika u progu XXI wieku – nowe zadania, motywy i metody badań”. Za niezbędne warunki postępu w geobotanice autor uznał m.in. znajomość kanonu wiedzy o szacie roślinnej, dbałość o rozwój i trwałość instytucji i form zabezpieczania przyrody, aktualizację inwentaryzacji florystycznej i fitosocjologicznej, stacjonarne badania zjawisk i procesów, współpracę interdyscyplinarną i międzynarodową oraz otwartość na nowe poglądy w nauce. Apelowal równocześnie, aby w dobie rozwoju nowoczesnych technik i narzędzi badawczych (teledetekcja, telemetria, teletransmisja, komputeryzacja etc.), pozostawać wiernym własnym zainteresowaniom, przy zachowaniu stałego kontaktu z przyrodą w terenie.

Kolejni wykładowcy – prof. dr hab. Zbigniew Dzwonko (Współczesne metody numerycznego porządkowania i ich zastosowanie w badaniach nad roślinnością), prof. dr hab. Alexander Nagaev – Taszkient, Uzbekistan (Analiza danych i statystyka matematyczna), doc. dr hab. Andrzej Batko (Analiza kardynalna zbiorów obiektów wielowymiarowych), dr Mike Palmer – Oklahoma, USA (Program CANOCO – pakiet technik porządkowania i jego zastosowanie w ekologii), nakreślili podstawy teoretyczne i metodyczne komputerowej klasyfikacji, porządkowania i identyfikacji danych florystycznych i fitosocjologicznych. Na potrzebę opracowania jednolitego systemu gromadzenia danych fitosocjologicznych w Polsce wskazał prof. dr hab. Jan M. Matuszkiewicz. System bazy danych fitosocjologicznych TURBOVEG omó-

wił dr Marcin Szańkowski. Przyspieszony kurs algebry macierzy (niemal semestralny program w 4 godziny!) przeprowadził dr Jerzy Romański. Wszystkie wykłady gromadziły liczne audytoria, pomimo niektórych trudności w nadążaniu za tokiem rozumowania wykładowców u części słuchaczy, początkujących w zgłębianiu tajników metod numerycznych.

W czasie trwających do późnych godzin wieczornych laboratoriów komputerowych, uczestnicy Szkoły – pod czujnym okiem specjalistów – uczyli się posługiwania podstawowym oprogramowaniem (DECORANA, TWINSPAN, NCLAS, CANOCO, CANODRAW, MVSP, TAXAL, TURBOVEG). Obróbcę poddawano głównie materiały dotyczące roślinności solniskowej Kujaw, zgromadzone przez organizatorów, ale istniała również możliwość opracowania własnych danych, przywiezionych przez uczestników spotkania.

W trzecim dniu Szkoły (14 września) odbyła się kilkugodzinna wycieczka, mająca na celu zapoznanie z szatą roślinną okolic Torunia, jej osobliwościami, zagrożeniem i ochroną. Program wycieczki obejmował: (1) rezerwat leśny „Kępa Bazarowa” (w granicach miasta), utworzony dla ochrony rzadkich w Polsce, jak i w Europie, fitocenoz łągu wierzbowo-topolowego (*Salici-Populetum*) i łągu jesionowo-wiązowego (*Ficario-Ulmetum*); (2) teren budowy autostrady w rejonie Czerniewic (na płd. i wsch. od Torunia) – rozpoczęta inwestycja, nie konsultowana z botanikami toruńskimi, spowodowała już zniszczenie m.in. cennych fragmentów grądu *Tilio-Carpinetum corydaletosum* oraz w dalszym ciągu zagraża stanowiskom takich rzadkich roślin, jak *Potamogeton nodosus* (= *P. fluitans*), *Carex repens* (= *C. posnaniensis*), *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis*, *D. aschersoniana*, *Ophioglossum vulgatum*, *Juncus alpinus* i wielu innych; (3) rezerwat solniskowy „Ciechocinek”, gdzie w ostatnich latach na skutek przeprowadzania melioracji i ujęcia słonych ścieków w jeden kolektor, nastąpiło wysłodzenie gleby i znaczne zubożenie flory halofilnej; (4) Mątwy koło Inowrocławia – najlepiej wykształcone i najbogatsze zbiorowiska halofitów na Kujawach; można tu obserwować charakterystyczną zonację zbiorowisk słonolubnych.

W niezwykle bogatym programie Szkoły znalazło się także miejsce na sesję posterową. Zaprezentowano 12 plakatów, z czego aż 5 autorstwa gospodarzy, 3 geobotaników z Instytutu Botaniki UJ, po jednym z Uniwersytetu Warszawskiego, Śląskiego, Instytutu Badawczego Leśnictwa z Warszawy i Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy. Autorzy przedstawili wyniki badań nad zmiennością i dynamiką roślinności halofilnej, łąkowej i leśnej, uzyskane dzięki

zastosowaniu metod numerycznych, demonstrowanych w trakcie laboratoriów, jak również propozycje własnego oprogramowania.

Na zakończenie toruńskiego spotkania, w ramach 46 Seminarium Geobotanicznego PTB, wygłoszonych zostało kilka komunikatów, w których kontynuowano problematykę podjętą w czasie sesji posterowej. W dyskusji podsumowującej zwracano uwagę na konieczność (1) tworzenia „inteligentnych” programów, dających możliwość uzupełniania baz danych w zależności od potrzeb lub w miarę napływu nowych informacji (nawiązanie do bazy danych roślin naczyniowych Polski) oraz (2) opracowania kanonu oprogramowania, które należy lub warto stosować w badaniach nad strukturą i funkcjonowaniem szaty roślinnej.

Dziesięciolecie Letnich Szkół, organizowanych pod patronatem Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej PTB, skłania do refleksji. W pięciu dotychczasowych spotkaniach (Wólka nad Bugiem 1984, Białowieża 1985, Krutyń koło Rucianego 1987, Słowiński Park Narodowy 1989 i Toruń 1994) wzięło udział łącznie ponad 200 osób. Dwudziestu kilku wykładowców podzieliło się z uczestnikami spotkań swoją wiedzą i doświadczeniem oraz czuwało nad sprawnym przebiegiem prac terenowych i kameralnych. Wszyscy oni zostali uhonorowani spójnym toastem w czasie spotkania towarzyskiego, które należy już do tradycji Szkoły. Zmieniała się z czasem formuła zajęć i metody opracowywania wyników. Jedno pozostało niezmienne – atmosfera Szkoły: sprawna organizacja, zainteresowanie i zapał uczestników, wzajemna życzliwość, doskonały humor. Tak jak przed laty, zanikają bariery między badaczami różnych generacji, rodzą się naukowe przyjaźnie, które owocują wymianą doświadczeń, literatury, a po ostatnim spotkaniu – zapewne także oprogramowania. Jako uczestniczka wszystkich spotkań ponawiam swój apel: „Weterani Letnich Szkół Geobotanicznych – łączcie się!”

Bożenna CZARNECKA

**CZWARTA EUROPEJSKA KONFERENCJA
PALEOBOTANICZNO-PALINOLOGICZNA
(HEERLEN/KERKRADE, HOLANDIA,
19–23 WRZEŚNIA 1994)**

**4th European Palaeobotanical–Palynological
Conference (Heerlen/Kerkrade,
The Netherlands, 19–23 September 1994)**

Czwarta Europejska Konferencja paleobotaniczno-palino logiczna była poświęcona pamięci Profesora

W. J. Jongmansa, holenderskiego paleobotanika, wybitnego badacza flor karbońskich wielu rejonów świata. Organizatorem konferencji była Holenderska Służba Geologiczna funkcję sekretarza generalnego sprawował dr G. F.W. Herngreen z Haarlem.

W konferencji wzięło udział ok. 150 paleobotaników i palinologów, głównie z Europy, oraz pojedyncze osoby z Ameryki Północnej, Azji i Afryki. Polskę reprezentowały 4 osoby z Warszawy, 1 z Wrocławia i 4 z Krakowa, sponsorem udziału Polaków była holenderska firma ENERCO bv.

Siedzibą konferencji było zabytkowe opactwo w Rolduc koło Kerkrade, w Limburgii na południu Holandii. Część zabytkowej budowli, po zmodernizowaniu, pełni obecnie funkcję centrum kongresowego.

Sesja referatowa trwała dwa i pół dnia, wygłoszono na niej ok. 65 krótkich, 20 minutowych referatów oraz 3 dłuższe, z których szczególnie interesujący był odczyt T. N. Taylora poświęcony biologii, paleoekologii oraz zagadnieniom paleoklimatologii permskich i triasowych flor Antarktydy. Pozostałe referaty wygłoszono w następujących grupach tematycznych: Paleoklimatologia i nowe metody badawcze (5 referatów), paleobotanika i palinologia paleozoiku (13 referatów), paleobotanika i palinologia mezozoiku (20 referatów), paleobotanika i palinologia kenozoiku (21 referatów) oraz referaty różne (6). Szczególnie interesujące były wystąpienia J. McElwain (Wielka Brytania) o znaczeniu indeksu szparkowego roślin dewońskich i karbońskich przy ocenie zawartości CO₂ w paleozoicznej atmosferze oraz L. Hably (Budapeszt) i Z. Kvačka (Praga) o kopalnej florz pliocenijskiej z alginatów w miejscowości Gerce na Węgrzech. Grupa polska przygotowała na sesję referat o palinologicznej bazie danych dla polskiego neogenu (L. Stuchlik – Kraków, M. Ziemińska-Tworzydło – Warszawa), oraz o badaniach Raciborskiego na temat flor jurajskich z okolic Krakowa (M. Reymanówna – Kraków) oraz 3 postery.

Po zakończeniu sesji referatowej odbyły się wycieczki terenowe. Były przewidziane 3 trasy, z których pierwsza prowadziła na stanowiska paleozoicznych flor Belgii i Niemiec, druga na formacje górnej kredy (kampan-mastrycht) na pograniczu Holandii, Belgii i Niemiec, a trzecia na odsłonięcia miocenu i pliocenu w kopalni węgla brunatnego Hambach oraz górnego pliocenu i granicy pliocen-pleistocen w odkrywkach koło Reuver i Tegelen. Szczególnie interesujące było stanowisko koło Tegelen, które dostarczyło dużej ilości wspaniale zachowanych owoców i nasion takich ciepłolubnych roślin jak *Pterocarya*, *Vitis*, *Eucommia*.

Ze stanowisk miocenu, pliocenu i granicy pliocen/pleistocen zebrano okazy flor kopalnych (odciski liści, szczątki karpologiczne) do Muzeum Paleobotanicznego Instytutu Botaniki im W. Szafera PAN w Krakowie.

Dodatkową atrakcją było zwiedzanie Maastricht, stolicy Limburgii, z pięknym, starym, zabytkowym centrum oraz nowoczesną siedzibą parlamentu.

Życzeniem uczestników konferencji było, aby następna, piąta konferencja w 1998 roku miała miejsce w Polsce.

Grzegorz WOROBIEC

X ZJAZD LICHENOLOGÓW W KAZIMIERZU DOLNYM NAD WISŁĄ (20–23 WRZEŚNIA 1994)

10th Meeting of the Polish Lichenological Society (Kazimierz Dolny, Poland, 20–23 September 1994)

W dniach 20–23 września 1994 r. odbył się X Zjazd Lichenologów Polskich. Gospodarzami byli prof. dr hab. Jan Bystrek i dr Hanna Wójciak z Zakładu Systematyki Roślin UMCS w Lublinie, którzy gościli nas w domu wczasowym UMCS w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą, miłym, przytulnym, stojącym w lesie na Albrechtówce. Wszystkie ośrodki lichenologiczne w Polsce były licznie reprezentowane; przyjechali zarówno doświadczeni porościarze jak i "porościana szkółka".

"Osobnik, gatunek i populacja u porostów" – był to główny temat spotkania, któremu poświęcono osiem referatów w sesji kameralnej. Jeden z bardziej interesujących, przedstawiający informacje z literatury o osobniku, gatunku i populacji wygłosiła mgr Katarzyna Kolanko. Dr hab. Ewa Bylińska wraz z mgr Marią Kossowską przedstawiły wstępne wyniki badań nad ekologią wybranych populacji *Lasalia pustulata*. Prof. Józef Kiszka podał nowe wiadomości na temat występowania *Physcia opuntiiella* na terenie Polski. Wszystkie referaty, jak i główny temat, prowokowały gorące dyskusje toczone na sali obrad, a także w kuluarach. Poza tym poznaliśmy historię Kazimierskiego Parku Krajobrazowego opowiedzianą przez pracownika tegoż parku. Prof. Stanisław Cieśliński wygłosił nostalgiczny referat, będący sprawozdaniem z pierwszego zjazdu lichenologów, który odbył się w Kielcach. Było to równocześnie podsumowanie 10-letniej wspólnej pracy wszystkich porościanarzy. Profesor poświęcił też kilka ciepłych słów nestorowi polskich lichenologów – prof. dr hab. Józefowi Motyce; przypomniał ogrom pracy profesora oraz jego osiągnięcia. Natomiast dr Ludwik Lipnicki i jego

współpracownik mgr Piotr Gruszyński przedstawili wstępne wyniki badań flory porostów Międzyrzeckiego Rejonu Umocnień. Ponadto dr Lipnicki podzielił się z nami swoimi wrażeniami z pobytu na wschodnim wybrzeżu Dani.

Spotkanie obfitowało także w wycieczki. Zwiedziliśmy przepiękny Kazimierz oraz Muzeum Przyrodnicze, gdzie podziwialiśmy imponującą wystawę porostów, autorstwa dr Hanny Wójciak i pracowników muzeum. Gratulujemy pomysłu i wykonania – oba godne naśladownictwa. Złożyliśmy kwiaty na grobach prof. Motyki i prof. Rydzaka. Wybraliśmy się też na wycieczkę do Kazimierskiego Parku Krajobrazowego. W fantastycznym rezerwacie „Dobre” penetrowaliśmy białe skały węglanowe w poszukiwaniu *Fulgensia bracteata* i *Petractis clausa*. Rozpraszaliśmy nas piękne widoki i gęste, cierniste krzewy oraz siąpiący od czasu do czasu deszcz. Na terenie drugiego rezerwatu „Skarpa Dobrska” potwierdziliśmy występowanie rzadkich w skali Wyżyny Lubelskiej i całego kraju ciepłolubnych muraw o charakterze stepów ostnicowych.

Organizatorzy Zjazdu umożliwili nam też zwiedzenie Poleskiego Parku Narodowego. Jego pracownik oprowadził nas po tamtejszym muzeum i po najciekawszych zakątkach parku. Wspaniała wycieczka zakończyła się jeszcze wspaniałym ogniskiem i pieczeniem kiełbasek. Były też śpiewy przy gitarze. I tak, przy wspólnej pracy i zabawie, minęły nam jak oka mgnienie dni w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą.

W imieniu wszystkich uczestników Zjazdu chciałabym podziękować prof. Janowi Bystrkowskiemu i dr Hannie Wójciak za wspaniałą organizację, gościnność i stworzenie miłej, rodzinnej atmosfery spotkania. Dziękujemy też za wszystkie niespodzianki, jak np. wykwintny obiad w pobliskim ministerialnym domu wczasowym, czy łyk wody mineralnej o nazwie „Miłość” w Nałęczowie. Mimo niesprzyjającej pogody spędziliśmy niezapomniane chwile.

Beata SAGIN

**I OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE NAUKOWE
„TAKSONOMIA, KARIOLOGIA
I ROZMIESZCZENIE TRAW W POLSCE”
(KRAKÓW, 15 LISTOPADA 1994)**

**1st Scientific Meeting „Taxonomy, karyology and
distribution of grasses in Poland”
(Cracow, Poland, 15 November 1994)**

Spotkanie zostało zorganizowane przez Pracownię Zmienności Zakładu Systematyki Roślin Naczy-

niowych Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie. Uczestnicy Spotkania, w liczbie 26 osób, reprezentowali 10 ośrodków naukowych z Siedlec, Poznania, Krakowa, Łodzi, Olsztyna, Wrocławia i Katowic.

Główne cele jakie postawili sobie organizatorzy, to:

- poznanie osób i ośrodków, które zajmują się tą problematyką,
- zebranie możliwie największej liczby informacji o badaniach przeprowadzonych dotychczas, prowadzonych na bieżąco i planowanych w przyszłości,
- określenie zagadnień wymagających pilnego rozwiązania w zakresie taksonomii, kariologii i rozmieszczenia traw.

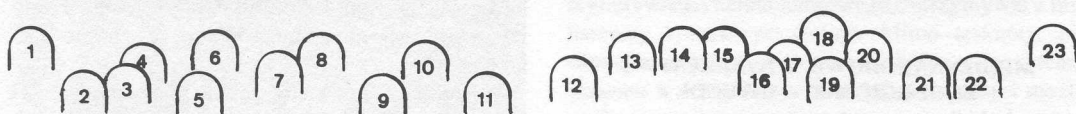
Organizatorzy poddali również pod rozprawę uczestników Spotkania możliwość sporządzenia atlasu kariologicznego i atlasu rozmieszczenia traw w Polsce oraz rzucili myśl zintegrowania wymienionych powyżej działań, poprzez utworzenie organizacji badaczy, zajmujących się tytułowymi zagadnieniami Spotkania.

Podczas całoniedziowych obrad wygłoszono 10 referatów i przedstawiono 11 posterów, w których zaprezentowano bogaty wachlarz zagadnień z systematyki klasycznej, chemotaksonomii, filogenezy, chorologii, ekologii, fitosocjologii, cytologii i genetyki, jakie były badane w rodzajach *Lolium*, *Avena*, *Anthoxanthum*, *Trisetum*, *Triticum*, *Secale*, *Hordeum*, *Bromus*, *Dactylis*, *Setaria*, *Hierochloë*, *Puccinellia*, *Eragrostis*, *Festuca*, *Koeleria*, *Glyceria* i *Graphephorum*. Dzięki temu można było sobie uzmysłwić, jak niezgłębione pokłady problemów czekają w dalszym ciągu na eksplorację przez wytrwałych badaczy tej grupy roślin.

Trawy, niezmiennie intrygujące swym wyglądem i sposobem życia, to wciąż organizmy, o których pochodzeniu, czasie i miejscu powstania czy ewolucji, niewiele jeszcze wiadomo. Toteż cenne jest każde działanie, dające szansę zbliżenia nas do rozwiązania tych zagadek.

Zdaniem uczestników krakowskiego Spotkania, został uczyniony kolejny krok ku lepszemu poznaniu stanu badań nad tą grupą roślin w naszym kraju. Konferencje poświęcone tej problematyce, dające możliwość wymiany doświadczeń, uznano za pożyteczne i warte kontynuowania. Ustalono, że następne Spotkanie odbędzie się za dwa lata, czyli w 1996 r., a referaty i streszczenia posterów z I Spotkania zostaną opublikowane we *Fragmenta Floristica et Geobotanica*.

Przez cały czas trwania obrad czynne były dwie wystawy: wszystkich wydawnictw Instytutu Botaniki



Fot. 1. Uczestnicy I Ogólnopolskiego Spotkania Naukowego „Taksonomia, kariologia i rozmieszczenie traw w Polsce” (Kraków, 15. listopada 1994): 1 – prof. Karol Łatowski (UAM Poznań), 2 – dr hab. Helena Trzczińska-Tacikowa (IB UJ Kraków), 3 – mgr Aleksandra Machnik (AWF Poznań), 4 – mgr Aneta Czarna (UAM Poznań), 5 – mgr Marlena Lembicz (AWF Poznań), 6 – prof. Tadeusz Korniak (ART Olsztyn), 7 – mgr Elżbieta Stuczyńska (AR Poznań), 8 – dr Marek Stuczyński (IGRoślin PAN Poznań), 9 – doc. Marta Mizianty (IB PAN Kraków), 10 – dr Romuald Kosina (UW Wrocław), 11 – dr Eugenia U. Zając (IB UJ Kraków), 12 – prof. Krzysztof Rostański (UŚ Katowice), 13 – dr Barbara Naganowska (IGRoślin PAN Poznań), 14 – prof. Waldemar Żukowski (UAM Poznań), 15 – dr Julian Chmiel (UAM Poznań), 16 – dr Janusz Hereźniak (UŁ Łódź), 17 – dr Bogdan Jackowiak (UAM Poznań), 18 – doc. Ludwik Frey (IB PAN Kraków), 19 – dr hab. Janina Jakubowska-Gabara (UŁ Łódź), 20 – dr Adam Rostański (UŚ Katowice), 21 – mgr Elżbieta Celińska (WSR-P Siedlce), 22 – mgr Teresa Nowak (UŚ Katowice), 23 – prof. Zygmunt Głowacki (WSR-P Siedlce), 24 – prof. Eugeniusz Ćwikliński (WSR-P Siedlce).

PAN w Krakowie oraz prac poświęconych trawom opublikowanych przez uczestników Spotkania, obie cieszące się sporym zainteresowaniem.

Ludwik FREY, Marta MIZIANTY

VI KONFERENCJA „BIOLOGICZNA OCHRONA ROŚLIN PRZED PATOGENAMI” (SKIERNIEWICE, 20–21 KWIETNIA 1995)

6th Conference „Biological protection of plants”,
(Skiernewice, Poland, 20–21 April 1995)

W minionym ćwierćwieczu prowadzone były intensywne badania nad wykorzystaniem biotycznych i abiotycznych czynników środowiska w biologicznej ochronie roślin przed patogenami.

W 1991 roku ukazało się ponad 4500 prac naukowych dotyczących biologicznego zwalczania patogenów. W pracach tych uczestniczą polscy naukowcy. Sekcja „Biologiczne zwalczanie chorób roślin” Pol-

skiego Towarzystwa Fitopatologicznego zorganizowała już 6 konferencji poświęconych tej tematyce. W tegorocznym spotkaniu, zorganizowanym 20–21 kwietnia w Instytucie Sadownictwa i Kwiaciarnictwa w Skierniewicach uczestniczyło 52 pracowników naukowych, w tym 4 gości zagranicznych, którzy wygłosili 17 referatów oraz przedstawili wyniki swoich badań na 12 plakatach. Prezentowana tematyka była bardzo obszerna i dotyczyła między innymi:

- wykorzystania bakterii, w tym *Bacillus subtilis*, *Pseudomonas fluorescens* i *Trichoderma* sp. w ochronie roślin;
- roli wyciągów z kompostów (wermikompost, pozostałości pobrowarniane) i niektórych roślin w biologicznej ochronie roślin;
- znaczeniu zbiorowisk grzybów saprofitycznych w ochronie roślin przed patogenami odglebowymi i nicieniami;
- wpływu czynników środowiska i roślin w plodźmianie na przeżywalność grzybów i naturalną oporność gleb na patogeny odglebowe;

- oddziaływania wapnia, żelaza i cynku na *Phytophthora cryptogea* i formy spec. *Fusarium oxysporum*;

Dane przedstawione na konferencji zostaną opublikowane (w języku angielskim) w materiałach konferencji.

Kolejna VII Konferencja planowana jest w kwietniu 1996 roku.

Leszek B. ORLIKOWSKI

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

MIĘDZYNARODOWE TOWARZYSTWO EKOLOGICZNE – INTECOL

International Association For Ecology – INTECOL

Powstałe w roku 1967 INTECOL jest międzynarodowym, pozarządowym stowarzyszeniem grupującym osoby fizyczne oraz organizacje i instytucje zajmujące się zawodowo ekologią. Przynależność INTECOL-u do Międzynarodowej Unii Nauk Biologicznych, która z kolei jest afiliowana przy Międzynarodowej Radzie Towarzystw Naukowych, stawia to stowarzyszenie w gronie najważniejszych reprezentacji naukowych w skali światowej. Asocjacja zrzesza obecnie około 1000 członków fizycznych oraz 32 lokalne (narodowe) towarzystwa ekologiczne oraz 7 innych organizacji o podobnym profilu. Działalność asocjacji koncentruje się głównie na popieraniu rozwoju wszystkich kierunków badań ekologicznych. Szczególne miejsce w pracach INTECOL-u zajmuje koordynacja przedsięwzięć o charakterze międzynarodowym, tworzenie warunków dla szerokiej wymiany naukowej oraz patronowanie projektom badawczym o charakterze ponadregionalnym. Głównym forum realizacji tych zadań jest organizowany co cztery lata Międzynarodowy Kongres Ekologiczny (International Congress of Ecology). Przedostatni, piąty z kolei, odbywał się w Japonii w roku 1990 i zgromadził blisko 2000 uczestników z 70 krajów. Ostatni miał miejsce w Manchesterze (Wielka Brytania). Szerokim forum wymiany myśli są wydawane przez INTECOL czasopisma *Intecol Newsletter* oraz *Ecology International*.

Zbigniew MIREK

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE W 1994 ROKU

Polish Botanical Society in 1994

I. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

1. Zebrania plenarne Towarzystwa

Walne zebranie delegatów zorganizowane w Kielcach 17 czerwca poświęcone było głównie sprawom organizacyjnym związanym z jubileuszowym Zjazdem PTB w Krakowie i zgromadziło 67 uczestników z całego kraju. Uchwalili oni nowy statut Towarzystwa oraz Regulamin Medalu im. B. Hryniewieckiego.

Natomiast uczestnicy zebrania plenarnego ZG PTB, które odbyło się 12 grudnia w Warszawie, powołali nową sekcję PTB – Sekcję Roślinnych Kultur Tkankowych, zatwierdzili skład Kapituły Medalu im. B. Hryniewieckiego oraz wniosek Zarządu Głównego o nadanie godności członka honorowego kilku botanikom. Prezes Towarzystwa poinformował także zebranych o powstaniu nowego czasopisma *Erica* – rocznika wydawanego przez grupę „Rośliny Wrzosowate”, działającą w ramach Sekcji Dendrologicznej PTB.

2. Zebrania Komisji i Sekcji – Sekcje:

2.1. Ogólnopolskie Seminarium Sekcji Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin na temat „Embriogeneza *in vitro*”, 5.11.1994., Uniwersytet Warszawski, 42 uczestników, 2 wykłady i 6 innych wystąpień; ponadto sprawy organizacyjne, m.in. wybór sekretarza Sekcji. Sekcja prowadzi także niezależną działalność (zebrania referatowe i inne formy działalności) w oddziałach: lubelskim, krakowskim, toruńskim, poznańskim, warszawskim.

2.2. Jubileuszowy Zjazd Członków Sekcji Dendrologicznej, 8–9.06.1994, Lublin, Uniwersytet Lubelski, 80 uczestników, w tym 5 gości zagranicznych, 20 referatów i doniesień

2.3. X Spotkanie Lichenologów Polskich zorganizowane w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą przez członków Sekcji Lichenologicznej w dniach 20–23.09.1994, uczestniczyły 24 osoby, wygłoszono 5 referatów.

2.4. Sesja Naukowa Sekcji Paleobotanicznej, 18.03.1994, Muzeum Ziemi PAN w Warszawie, uczestniczyły 44 osoby z całego kraju. Było to jednocześnie spotkanie, na którym dokonano wyborów nowego Zarządu Sekcji (E. Zastawniak – przew., A. Ko-

hlman-Adamska – z-ca przew., G. Worobiec – sekretarz).

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Ważniejsze przedsięwzięcia planistyczno-opiniujące w zakresie dyscyplin objętych działalnością Towarzystwa.

1. Członkowie Sekcji Briologicznej (3 osoby) braли udział w opracowaniu projektu dwóch nowych rezerwatów przyrody oraz w pracach związanych z weryfikacją waloryzacji przyrodniczych 4 rezerwatów przyrody w województwie katowickim. (3 osoby)

Członkowie Oddziału Poznańskiego opracowali założenia do utworzenia „Wałęckiego Parku Krajobrazowego” oraz trzy projekty rezerwatów przyrody w woj. koszalińskim dla Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Koszalinie. Członkowie Oddziału Szczecińskiego brali udział w pracach przy ocenie wartości przyrodniczych Pobrzeża Koszalińskiego, stanowiącej podstawę opracowania strategii ochrony przyrody dla tego obszaru (4 osoby), jak również uczestniczyli w przygotowaniu opracowań planistycznych w ramach planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gmin Barlinek i Stargard Szczeciński. Członkowie Oddziału Śląskiego brali udział w opracowaniu lub opracowywali w całości kilkanaście dokumentacji przyrodniczych dla Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach oraz Urzędów Miast i Gmin regionu.

2. Przykłady zakończonych, finansowanych przez Towarzystwo prac naukowo-badawczych.

Towarzystwo nie finansuje projektów badawczych. Zarząd Główny koordynuje jedynie plany pracy sekcji i oddziałów.

3. Przykłady ważniejszych konferencji, sympozjów, kolokwium mających istotne znaczenie dla środowiska naukowego i rozwoju określonych dyscyplin naukowych.

3.1. Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin – patrz pkt. I/2.1. Ponadto członkowie Sekcji brali udział w sympozjach z zakresu kultur roślinnych *in vitro* w Poznaniu i Ustroniu.

3.2. Oddział Sekcji Dendrologicznej w Przemysłu zorganizował 7. 06.1994 w Lublinie konferencję „Zabytkowe parki i ogrody”. Członkowie tej Sekcji wzięli udział w międzynarodowym sympozjum „Zagrożone i ginące gatunki roślin, ich ochrona i restytucja”.

3.3. Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin organizowała lub współorganizowała w ubiegłym roku sympozjum „Metanaukowe problemy botaniki – z rozważań nad strukturą i metodami nauk o roślinach”, 14.03.1994, Warszawa, 80 uczestników, 3 referaty

oraz sympozjum „Mechanizmy wzrostu i rozwoju roślin”, 2.12.1994 Warszawa, 65 uczestników 2 referaty. Sekcja ta prowadzi również niezależną działalność w oddziałach krakowskim, poznańskim, skierniewickim i warszawskim.

3.4. Sekcja Fykologiczna współorganizowała XIII Międzynarodowe Sympozjum Fykologiczne, Olaszyn i Stare Jabłonki, 23–25.09.1994, „Zbiorowiska glonów – czynniki wpływające na ich rozwój i różnicowanie”, 52 uczestników, 19 referatów i posterów, 2 prelegentów zagranicznych, wycieczka terenowa, sesja mikroskopowa i prezentacja sprzętu firmy sponsorującej.

3.5. Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej współorganizowała: 29.01.1994 w Warszawie XLII Seminarium „Książka, plakat, odczyt, wystawa i samokształcenie jako formy popularyzacji”; XLII Seminarium „Film i fotografia jako formy popularyzacji” 18–19.02.1994 w Łodzi; XLIV Seminarium „Ścieżki przyrodnicze jako forma popularyzacji wiedzy o szacie roślinnej”, 19–20.05.1994 w Poznaniu i Wielkopolskim Parku Narodowym; XLV Seminarium „Rola arboretów i ogrodów botanicznych w popularyzacji wiedzy o szacie roślinnej”, 19–20.05.1994 w Poznaniu i Kórniku. Przewidziana jest łączna publikacja dyskusji z kolejnych czterech wyżej wymienionych seminariów. Zorganizowano także VI Szkołę Geobotaniczną i XLVI Seminarium Geobotaniczne w Toruniu w dniach 12–17.09.1994, będące kontynuacją wcześniejszych seminariów warszawskich „Dialog ekologa z komputerem”. Przy Sekcji powołano też do życia Grupę Roboczą do Spraw Bazy Danych Fitosocjologicznych.

3.6. Sekcja Historii Botaniki prowadzi niezależną działalność w oddziałach krakowskim i warszawskim. Koncentruje się ona m.in. na badaniach nad historią botaniki w ośrodkach krakowskim, warszawskim i wileńskim, dziejach mikologii w Polsce, zbieraniu materiałów do bibliografii i historiografii botaniki, opracowywaniu biogramów do przyszłego *Leksykonu polskich botaników* itd. Sekcja prowadzi stałą współpracę m.in. z Uniwersytetem Jagiellońskim, Instytutem Historii Nauki PAN oraz Komitetem Historii Nauki i Techniki przy Wydziale I PAN. Wśród spotkań, w których uczestniczyli w 1994 r. członkowie tej sekcji, wymienić można np. „Zielnik Józefa Jundziłła”, 24.03.1994, Kraków i „Profesor Jan Kornaś w oczach kolegi, ucznia i biografa”, 6.10.1994, Kraków.

3.7. Sekcja Ogródów Botanicznych i Arboretów organizowała lub współorganizowała w ubiegłym roku: sympozjum „Zagrożone i ginące gatunki roślin, ich ochrona i restytucja”, 7–9.06.1994, Ogród Botani-

czny UMCS w Lublinie z okazji jego 30-lecia (13 referatów, 2 filmy, 60 uczestników), symposium „Zabytkowe ogrody, problemy ich konserwacji i introdukcji roślin” (47 uczestników) i seminarium „Problemy uprawy roślin tropikalnych oraz zastosowanie automatycznej regulacji do utrzymywania optymalnych warunków środowiska w nowoczesnych szklarniach”, Ogrod Botaniczny PAN w Powsinie (26 uczestników).

3.8. Dr hab. K. Turnau z Sekcji Mikologicznej zorganizowała w Krakowie międzynarodowe symposium na temat mikoryzy. Ponadto Sekcja prowadziła niezależną działalność w oddziałach poznańskim, warszawskim i wrocławskim organizując zebrania referatowe, wycieczki i wystawy. Członkowie Sekcji od kilku lat biorą udział w zespołowych badaniach w Białowieskim Parku Narodowym prowadzonych w ramach programu „CRYPTO”.

3.9. Sekcja Paleobotaniki prowadziła niezależną działalność w kilku ośrodkach m.in. w oddziale krakowskim, gdzie zorganizowano 7 seminariów z referatami. Uaktualniono też spis wszystkich polskich paleobotaników, który jest dostępny u doc. E. Zastawniak w Instytucie Botaniki PAN w Krakowie.

4. Działalność prowadzona w oddziałach PTB

W Oddziale Bydgoskim nie organizowano żadnych spotkań naukowych, a jego członkowie brali udział w II Forum Ochrony Środowiska w Bydgoszczy wygłaszając 3 referaty. W Oddziale Gdańskim zorganizowano 4 posiedzenia naukowe, a poza tym członkowie PTB z tego Oddziału uczestniczyli w 11 konferencjach i sympozjach krajowych. W Oddziale Kieleckim PTB, wspólnie z członkami Oddziału Kieleckiego PT Geologicznego, zorganizowano 25.06.1994 sesję „Środowisko przyrodnicze oraz walory geologiczne i geobotaniczne masywu Bukowej Góry w Paśmie Kłonowskim Gór Świętokrzyskich”, w której uczestniczyło 40 osób, w tym 17 członków Oddziału. W Oddziale Krakowskim zorganizowano 26 spotkań naukowych, tzw. „czwartków botanicznych”, ponadto na 30 innych spotkaniach krajowych jego członkowie wygłaszali referaty. Krakowianie są również członkami 6 Komitetów Naukowych PAN, I Komisji PAU i 12 Rad Naukowych. W Oddziale Lubelskim zorganizowano 8 posiedzeń naukowych, a także konferencję „Zagrożenie i ginące gatunki roślin, ich ochrona i restytucja”, która zgromadziła 195 uczestników, w tym wielu prelegentów zagranicznych. W okresie sprawozdawczym w Oddziale Łódzkim zorganizowano 8 spotkań naukowych. Członkowie tego Oddziału organizowali lub współorganizowali konferencje krajowe np. sesję „Film i fotografia jako formy

popularyzacji wiedzy o szacie roślinnej” (patrz pkt. II/3/5.). oraz uczestniczyli w 11 sympozjach, konferencjach i innych spotkaniach naukowych w kraju. Trzy posiedzenia naukowe zorganizowali członkowie Oddziału Olsztyńskiego, zaś dodatkowe czwarte, poświęcone było sprawom organizacyjnym Oddziału, organizowali oni również lub współorganizowali XIII Sympozjum Fykologiczne oraz XVII Krajową Konferencję „Przyczyny i źródła zachwaszczenia pól uprawnych”, a także uczestniczyli w licznych krajowych spotkaniach i konferencjach naukowych. W Oddziale Poznańskim zorganizowano 9 posiedzeń naukowych; oprócz tego współorganizowano lub zorganizowano kilka spotkań krajowych, m.in. konferencję „Kultury *in vitro* w Polsce – stan aktualny i perspektywy” i kurs embriologii eksperymentalnej roślin w Poznaniu (opublikowano materiały pokonferencyjne z obu spotkań). Dwanaście posiedzeń naukowych zorganizowano w Oddziale Skierniewickim, ponadto jego członkowie uczestniczyli w organizowaniu krajowych spotkań naukowych, na których zaprezentowali 56 referatów i 45 posterów. W Oddziale Szczecińskim zorganizowano 4 posiedzenia naukowe Oddziału. Oddział Śląski zorganizował 5 „własnych” posiedzeń naukowych, a oprócz tego jego członkowie brali udział w 6 krajowych konferencjach, seminariach i innych spotkaniach.

W Oddziale Toruńskim zorganizowano 8 posiedzeń naukowych, a jego członkowie uczestniczyli w przygotowaniu seminarium geobotanicznego na temat metod numerycznych. W Oddziale warszawskim odbyło się 7 spotkań naukowych, a jego członkowie współuczestniczyli w organizowaniu 5 krajowych sesji i konferencji, wystaw (roślin ozdobnych i fotograficznej) oraz cyklu 12 seminariów na temat ochrony środowiska naturalnego, przeznaczonych dla środowiska akademickiego Warszawy. Brali też udział w 28 naukowych spotkaniach krajowych różnego typu.

W Oddziale Wrocławskim zorganizowano 8 spotkań naukowych, członkowie Oddziału brali ponadto udział w wielu naukowych spotkaniach w kraju, m.in. w zjeździe poświęconym ochronie Karkonoszy.

III. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W 1994 roku Towarzystwo prowadziło działalność wydawniczą korzystając z pomocy finansowej Komitetu Badań Naukowych. Kwota przyznana przez Komitet na rok 1994 wynosiła 830 mln zł. Ponadto na cele wydawnicze PTB otrzymało kwotę 40 mln zł z Uniwersytetu Gdańskiego na dofinansowanie *Monographiae Botanicae*. Polskie Towarzystwo Botaniczne wydawało w 1994 r. 7 czasopism. Z funduszy

przyznanych na 1994 r. wydano ogółem 141 arkuszy wydawniczych:

a) kwartalniki

- *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 63 z. 1–2, 3–4, łącznie 40 arkuszy
- *Wiadomości Botaniczne* vol. 38 z. 1–2, 3–4, łącznie 25 arkuszy

b) nieperiodyki

- *Acta Mycologica* vol. 29 z. 1 i 2, łącznie 20 arkuszy
- *Acta Agrobotanica* vol. 47 z. 1 i 2, łącznie 16 arkuszy
- *Rocznik Dendrologiczny* vol. 42, 11 arkuszy
- *Monographiae Botanicae* vol. 76, 21 arkuszy
- *Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów* vol. 3, 8 arkuszy

Funkcje redaktorów naczelnych poszczególnych wydawnictw PTB pełnią obecnie następujące osoby:

- prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski – *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*
- prof. dr hab. Bogdan Zemanek – *Wiadomości Botaniczne*
- prof. dr Alina Skirgiełło – *Acta Mycologica*
- prof. dr hab. Marian Saniewski – *Acta Agrobotanica*
- prof. dr hab. Mieczysław Czekalski – *Rocznik Dendrologiczny*
- prof. dr hab. Krystyna Czyżewska – *Monographiae Botanicae*
- doc. dr hab. Jerzy Puchalski – *Biuletyn Ogrodów Botanicznych Muzeów i Zbiorów*

W 1994 r. dokonano zmian w szacie graficznej stron tytułowych *Acta Mycologica* i *Rocznika Dendrologicznego*. W roku poprzednim dokonano gruntownej zmiany szaty graficznej *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* oraz okładki *Monographiae Botanicae*.

Po wielu latach znacznych opóźnień w ukazywaniu się prac składanych do druku w czasopismach PTB, obecnie praktycznie zlikwidowane zostały tzw. poślizgi z lat ubiegłych. Regularne ukazywanie się kolejnych tomów i zeszytów naszych wydawnictw w głównej mierze będzie zależało od napływu odpowiedniej ilości prac spełniających standardy poszczególnych tytułów.

Działalność wydawniczą prowadziły również oddziały i sekcje Towarzystwa. W ramach prac Sekcji Briologicznej opracowano I tom *Polskiej Bibliografii Briologicznej* za lata 1786–1986. Grupa „Rośliny Wrzosowate” działająca w obrębie Sekcji Dendrologicznej wydała *Rocznik Roślin Wrzosowatych* nr 5 (format A5, s. 100). W Sekcji Fizjologii i Biochemii

Roślin przygotowano do druku listę członków FESPP w języku angielskim. Członkowie Sekcji Fykologicznej przygotowują do druku w *Wiadomościach Botanicznych* materiały pokonferencyjne XIII Międzynarodowego Sympozjum Fykologicznego „Zbiorowiska glonów – czynniki wpływające na ich rozwój i zróżnicowanie”. Sekcja ta opublikowała również w tym samym czasopiśmie raport z XII Międzynarodowego Sympozjum Fykologicznego „Ekologia i taksonomia glonów »Zielone płuca Polski«”, Płociczno 27–30.05.1993. Członkowie Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej wydali *Phytocoenosis* nr 5 zawierający treść dyskusji na seminarium „Pierwotność przyrody”. Ponadto w ramach międzysekcyjnego programu „CRYPTO” przygotowano do druku pierwszy tom syntezy, drugi będzie zawierał prace autorskie i redakcyjne. Sekcja Lichenologiczna wydała jeden numer biuletynu *Porosty – Informacje*, opracowano też i oddano do druku *Atlas of the geographical distribution of lichens in Poland* nr 2, wydano plakat o wystawie porostów w Muzeum Przyrodniczym w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą oraz broszurę omawiającą metody monitoringu biologicznego czystości powietrza z wykorzystaniem porostów jako bioindykatorów, przeznaczoną głównie dla uczniów i nauczycieli wszystkich typów szkół. Członkowie Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów biorą udział w pracach redakcyjnych *Biuletynu Ogrodów Botanicznych i Arboretów*. Działalność wydawnicza Sekcji Mikologicznej wiąże się z wydawaniem *Acta Mycologica* – w przygotowaniu redakcyjnym znajduje się tom 30. Członkowie Sekcji Paleobotaniki opracowali katalog prac opublikowanych w *Acta Palaeobotanica*, który będzie kolportowany przez Dział Wydawnictw Instytutu Botaniki PAN w Krakowie. Sporządzono też bibliografię prac paleobotanicznych autorów polskich, czeskich i słowackich za lata 1992 i 1993, jako polski wkład do *Europejskiej Bibliografii Paleobotanicznej* (*Bibliography of European Palaeobotany Polynology*), opracowywanej w National Museum of Wales. W Oddziale Krakowskim opublikowano 2 kolejne numery informatora posiedzeń Krakowskiego Oddziału PTB i 2 zawiadomienia o Jubileuszowym Zjeździe PTB.

IV. WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z ZAGRANICĄ

1. Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin: ok. 20 członków Sekcji należy do International Association of Sexual Plant Reproduction Research, a prof. J. Bednara jest członkiem prezydium tego stowarzyszenia; członkowie Sekcji uczestniczyli w 13th International Congress on Sexual Reproduction w

Tabela. 1. Oddziały Polskiego Towarzystwa Botanicznego w 1994 r. (znak zapytania oznacza brak danych)

Nr	Nazwa Oddziału	Członkowie							Posiedzenia naukowe				Liczba członków wspierających
		Liczba członków			razem	przyjęto	skreślono, wystąpiło	zmarło	liczba posiedzeń	liczba referatów	Liczba prelegentów		
		zwyczajni	nadzwycz.	honorowi							krajowych	zagranicz- nych	
1.	Białostocki	brak danych odnoszących się do roku 1994											
2.	Bydgoski	10	25	0	35	2	0	0	4	4	4	0	0
3.	Gdański	48	6	0	54	3	0	1	4	4	4	?	0
4.	Kielecki	26	3	0	29	1	0	0	4	4	4	0	0
5.	Krakowski	130	14	1	145	4	5	4	26	?	37	2	0
6.	Lubelski	86	2	0	88	2	0	2	8	?	8	2	0
7.	Łódzki	62	23	0	85	4	0	1	8	?	8	1	1
8.	Olsztyński	33	6	0	39	1	0	0	4	3	?	?	0
9.	Poznański	122	66	0	188	8	7	1	9	?	9	0	0
10.	Skierniewicki	36	8	1	45	2	0	1	12	?	9	0	1
11.	Szczeciński	18	19	0	37	0	0	0	4	?	5	0	2
12.	Śląski	45	10	0	55	2	0	1	5	?	5	0	0
13.	Toruński	42	10	0	52	0	0	1	8	?	9	?	0
14.	Warszawski	220	64	5	289	11	5	3	7	?	7	0	3
15.	Wrocławski	97	18	4	119	4	1	1	8	?	5	3	0
	RAZEM	975	274	11	1260	44	18	16	111	15	114	8	7

Wiedniu (13 osób), konferencji w Kew (2 osoby), Międzynarodowym Sympozjum Fizjologii Roślin w Penstate (1 osoba) oraz w Międzynarodowym Kongresie Kultur Roślinnych *in vitro* we Florencji (kilka osób).

2. Sekcja Briologiczna prowadzi stałą wymianę informacji z International Association of Bryologists oraz International Association for Plant Taxonomy. Członkowie Sekcji wchodzi w skład kolegów redakcyjnych zagranicznych czasopism briologicznych *Bryologische Beitrage* (1 osoba) i *Nova Hedvigia* (1 osoba).

3. Członkowie Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin (ok. 30 osób) uczestniczyli w IX Kongresie FESPP w Brnie, podczas którego 3 członków Sekcji było współorganizatorami prowadzącymi Sesje. 1 osoba jest redaktorem *FESPP Newsletter*; 133 członków tej Sekcji należy do FESPP (Federacja Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin).

4. Prof. J. Siemińska z Sekcji Fykologicznej jest członkiem zarządu International Phycological Society

oraz członkiem komitetu organizacyjnego VI International Phycological Congress, który odbędzie się w 1997 r. w Holandii, została także powołana na przedstawiciela polskich fykologów do komitetu organizacyjnego I Kongresu Europejskich Fykologów w Kolonii w 1996 r. Efektem współpracy prof. Barbary Kaweckiej z prof. Pertti Elorantą (Univ. Helsinki, Dept. of Limnology) jest książka *Zarys ekologii glonów wód słodkich i środowisk lądowych*, PWN, Warszawa, 1994. Z prof. P. Elorantą współpracuje również dr J. Kwadrans z Krakowa (odnalezienie nowego dla flory Europy gatunku krasnorosta słodkowodnego). Członkowie Sekcji brali również udział w 13th International Diatom Symposium (2 osoby).

5. Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej jest członkiem Międzynarodowej Federacji Towarzystw Fitosocjologicznych a jej przewodniczący – prof. J. B. Faliński – członkiem zarządu tej federacji.

6. W ramach sesji wyjazdowej I Wydziału PAN członkowie Sekcji Historii Botaniki odwiedzili Biało-

Tabela 2. Sekcje Polskiego Towarzystwa Botanicznego w 1994 (znak zapytania oznacza brak danych).

Nr	Sekcja	Data wyboru obecnych władz	Liczba członków	Spotkania ogólnosekcyjne			Udział w spotkaniach międzynarodowych	
				liczba spotkań	śred. liczba uczestników	liczba referat. i posterów	liczba spotkań	liczba osób
1.	Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	7.11.1992	90	1	42	2	4	1–13
2.	Briologiczna	7.09.1989.	28	–	–	–	–	–
3.	Dentrológiczna	8.06.1994.	ok. 100	1	80	20	2	1–100
4.	Fizjologii i Biochemii Roślin	6.06.1992.	268	2	68–80	5	1	60
5.	Fykologiczna	29.05.1993.	85	0	–	–	1	1–52
6.	Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	1989	110	4	?	?	–	–
7.	Historii Botaniki	12.03.1992.	28	3	?	?	?	–
8.	Karpologiczna	28.11.1992.	działalność Sekcji była w 1994 roku zawieszona					
9.	Lichenologiczna	7.11.1992	35	1	24	5	1	?
10.	Mikologiczna	3.09.1992	95	–	–	20	1	–
11.	Ogrodów Botanicznych i Arboretów	23.09.1993.	66	–	–	–	–	–
12.	Palcobotaniczna	18.03.1994.	?	1	44	–	–	–

ruś (22–26.06.1994), ponadto w ramach prowadzonych przez siebie badań wyjeżdżali do różnych ośrodków zagranicznych (Halle, Haussknecht, Kew, Padwa, Utrecht).

7. Sekcja Lichenologiczna prowadzi stałą współpracę i wymianę informacji z British Lichen Society, Nordic Lichen Society, Bryologiczno-Lichenologiczne Sekcje CBS (Česka Botanická Společnost), Societa Lichenologica Italiana oraz International Association for Lichenology.

8. Członkowie Sekcji Mikologicznej biorą udział w pracach International Mycological Association – członkiem Komitetu Wykonawczego IMA jest prof. M. Ławrynówicz, jest ona także stałym członkiem Europejskiego Komitetu do Zachowania Grzybów w Europie oraz koordynatorem w międzynarodowym programie „Quercus”, w prace którego zaangażowanych jest ponadto 9 osób z Polski.

9. Działalność na forum międzynarodowym prowadzona przez członków poszczególnych Oddziałów PTB:

Oddział Krakowski: 15 osób wzięło udział w 13 zjazdach wygłaszając 11 referatów, 1 osoba była

organizatorem sesji Kongresu Ekologii w Wielkiej Brytanii, ponadto zorganizowano 1 konferencję międzynarodową (36 osób, w tym 16 gości zagranicznych), a także międzynarodowe warsztaty na temat Archeobotaniki Afryki Północnej.

Oddział Lubelski: członkowie brali udział w międzynarodowych spotkaniach naukowych (Austria, Niemcy, Słowacja, USA), a 2 osoby realizują wspólny projekt badawczy z prof. Gunnarem Oquistem ze Szwecji.

Członkowie Oddziału Łódzkiego uczestniczyli w 7 spotkaniach międzynarodowych (Czechy, Dania, Hiszpania, Niemcy).

Członkowie Oddziału Poznańskiego uczestniczyli w 10 międzynarodowych spotkaniach naukowych (Austria, Czechy, Francja, Niemcy, Słowacja, USA, Węgry, Włochy). Prowadzą oni ponadto wspólne badania w ramach programu TEMPUS z Holendrami i Włochami, oraz prace nad wspólnym opracowaniem książkowym z kolegami z Francji.

Członkowie Oddziału Skierniewickiego przedstawili na spotkaniach międzynarodowych 18 referatów i 23 postery.

Członkowie Oddziału Śląskiego uczestniczyli w 3 międzynarodowych spotkaniach naukowych.

Członkowie Oddziału Toruńskiego wzięli udział w 13 spotkaniach międzynarodowych (Austria, Czechy, Hiszpania, Holandia, Japonia, Rosja, USA).

W 20 zagranicznych konferencjach, sesjach naukowych i zjazdach uczestniczyli członkowie Oddziału Warszawskiego.

V. DANE LICZBOWE O DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ TOWARZYSTWA W 1994 ROKU

– W roku sprawozdawczym Towarzystwo liczyło 1260 członków, w tym 975 zwyczajnych, 274 nadzwyczajnych i 11 honorowych; przyjęto 44 nowych członków, skreślono lub wystąpiło z PTB 18 osób a 16 członków Towarzystwa zmarło: mgr inż. Stanisław Adamski (Wrocław), dr Tadeusz Bukowski (Warszawa), dr hab. Mieczysław Deryło (Lublin), prof. Helena Domańska (Warszawa), Olga Kołodyńska (Łódź), prof. Jan Kornaś – członek honorowy (Kraków), dr Wiesława Krzaczek (Lublin), dr Włodzimiera Majewska (Warszawa), doc. Leszek Michalski (Toruń), prof. Ryszard Rudnicki (Skierniewice), prof. Andrzej Sendek (Śląsk), prof. Zbigniew Stecki (Poznań), dr Maria Sychowa (Kraków), prof. Maria Środoniowa (Kraków), prof. Helena Tokarz (Gdańsk), dr Janina Truchanowicz (Kraków).

– zebrania Zarządu Głównego: 2

– zebrania oddziałów: 111

– działalność naukowa została szczegółowo omówiona w tekście sprawozdania (pkt. II/3), gdyż nie wszystkie oddziały i sekcje podają dokładne dane liczbowe – zatem zamieszczenie tylko tych liczb, którymi dysponujemy, dałoby obraz bardzo niekompletny

– upowszechnianie nauki

a/ odczyty i prelekcje (11 oddz., 4 sekcje)

b/ audycje radiowe, telewizyjne, artykuły prasowe (6 oddz., 2 sekcje)

c/ wystawy (6 oddz., 3 sekcje)

d/ kursy, konkursy, olimpiady (6 oddz., 3 sekcje)

e/ wycieczki botaniczne (8 oddz.)

f/ konsultacje, ekspertyzy (poza S. Mikologiczną) (4 oddz.)

g/ w kilku oddziałach prowadzono również inne formy tej działalności, np. opieka nad tzw. zielonymi szkołami, opracowywanie i opublikowanie ścieżek dydaktycznych, tłumaczenie książek o uprawie roślin ozdobnych i inne

– biblioteka PTB

stan księgozbioru na dzień 31 grudnia 1994:

a/ 6313 vol. wydawnictw zwartych (w tym 19 starodruków)

b/ 17781 odbitek i broszur

c/ 19150 vol. i 791 tytułów wydawnictw ciągłych

d/ 127 vol. wydawnictw zwartych i 405 odbitek i broszur stanowiących pozycje nieopracowane

e/ łączna wartość księgozbioru – 122.422.550 starych zł (12.242,26 nowe zł).

Załączniki: Tabela 1. i Tabela 2.

Zbigniew MIREK, Lucyna MUSIAŁ

KRAKOWSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE – NIEZNANE POCZĄTKI PTB

Cracov Botanical Society – unknown beginnings of the Polish Botanical Society

Polskie Towarzystwo Botaniczne powstało w roku 1922. Jego Zjazd Założycielski odbył się w Warszawie w dniach 9 i 10 kwietnia [5: 7]. Oddział Krakowski PTB powstał w lutym 1922 r., a więc dwa miesiące przed Zjazdem [4: 40]. Dotychczas zadziwiający ten fakt tłumaczony był „nadaniem nowego szylu i ujęciem w ramy bardziej formalne i legalne instytucji działającej już 10 lat, od 1912 roku. Tą instytucją były konwersatoria botaniczne [...]” [4: 40]. Jednakże stwierdzenie to, zawierając błąd logiczny, niczego nie tłumaczy.

Nowe światło na początki PTB i Oddziału Krakowskiego rzucają materiały archiwalne przekazane w 1993 roku do Muzeum Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego przez Bibliotekę Instytutu Botaniki UJ i PAN. Jest to księga (24 x 35 cm) posiadająca na grzbiecie wytłoczony złotymi literami (na czerwonym polu) tytuł: „Akta P.T.B. Oddziału Krak. 1920–1936” i zawiera ona rękopisy, maszynopisy i druki ulotne z tych lat. Dokumenty te dotyczą m.in. Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego, Oddziału Krakowskiego PTB, Delegata Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do spraw ochrony przyrody, sprawy dr Władysława Kudelki (proces przeciwko prof. S. Kulczyńskiemu i prof. H. Gaertnerowi za napisanie i opublikowanie negatywnej recenzji podręcznika *Wiadomości z botaniki W. Kudelki* (wyd. III, Lwów 1925) – obaj zostali skazani), projekty statutów Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego i PTB [3].

GENEZA PTB

Poniżej podaję kalendarium wydarzeń poprzedzających powstanie PTB, odtworzone na podstawie materiałów archiwalnych [1, 2, 3].

– Kwiecień 1920 r. – Zjazd Nauki Polskiej w War-

szawie. Obecni na nim botanicy powzięli pomysł utworzenia Polskiego Towarzystwa Botanicznego.

10 IV 1920 r. – wybrano komitet organizacyjny PTB. Komitet ten tworzyli: Kazimierz Bassalik (1879–1960), Seweryn Dziubałowski (1883–1944), Emil Godlewski (1847–1930), Bolesław Hryniewiecki (1875–1963), Seweryn Krzemieniewski (1871–1945), Stanisław Kulczyński (1895–1975), Bronisław Niklewski (1879–1961), Józef Rostański (1850–1928), Władysław Szafer (1886–1970), Józef Trzebiński (1867–1941), Władysław Vorbrodt (1883–1940), Piotr Wiśniewski (1884–1971) i Zygmunt Wóycicki (1871–1941). Nad projektem statutu oraz pisma, które byłoby organem Towarzystwa mieli pracować K. Bassalik i B. Hryniewiecki.

17 II 1921 r. – Uczestnicy konwersatorium botanicznego (20 osób) zebrani w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego wystosowali pismo do K. Bassalika i B. Hryniewieckiego (na zachowanej kopii brak adresata) z prośbą o jak najszybsze przystąpienie do pracy nad statutem. Prace nad nim nie zostały prawdopodobnie rozpoczęte z powodu trwającej wtedy wojny polsko-bolszewickiej.

Sierpień 1921 r. – Projekt statutu rozesłano do członków-założycieli (projekt nie zachował się). Brak innych dokumentów z tego roku sprawia, że nie ma całkowitej pewności co do dalszego przebiegu wydarzeń, można je jednak odtworzyć na podstawie informacji zawartych w zachowanych materiałach archiwalnych [3] oraz protokołach konwersatoriów [1].

Styczeń 1922 r. – Brak postępów w pracach zmierzających do utworzenia PTB sprawił, że W. Szafer, będąc jednym z członków komitetu organizacyjnego Towarzystwa, przejął inicjatywę. W styczniu 1922 r. opracował projekt Statutu Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego (używano również nazwy: Towarzystwo Botaniczne w Krakowie), a pod koniec tego miesiąca rozesłał zaproszenia do botaników z całej Polski do wzięcia udziału w zebraniu organizacyjnym Towarzystwa.

9 II 1922 r. – zebranie organizacyjne Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego. Przyjęto Statut KTB i dokonano wyboru Wydziału (czyli władz Towarzystwa) w składzie: prezes – W. Szafer, wiceprezes – Kazimierz Roupert (1885–1963), sekretarz – S. Kulczyński, skarbnik – Kazimierz Piech (1893–1944), redaktor wydawnictw – Dezydery Szymkiewicz (1885–1948), ponadto Ignacy Król (1874–1951), Stanisław Sokołowski (1865–1942) i jeszcze jedna osoba o nie ustalonym nazwisku. Według Statutu Towarzystwo miało następujące rodzaje zebrań: naukowe, administracyjne, Walne Zebranie Zwyczajne i Nadzwyczajne.

16 II 1922 r. – zebranie naukowe KTB. Referat Bogumiła Pawłowskiego (1898–1971) o pracy J. Braun-Blanqueta *Cevennes* i Rübla *Entwicklung der Pflanzensoziologie*, 3 komunikaty; obecnych 18 osób.

[brak daty, prawdopodobnie 23 II] – zebranie naukowe. Referat S. Kulczyńskiego „O znaczeniu pomiarów Jacquarda dla morfologii zbiorowisk” i Anieli Kozłowskiej (1898–1981) „Uphaf: O wytrzymałości kaktusów na zimno”, 2 komunikaty Jana Włodka (1885–1940) „Fotografia liścia na papierze czułym” i „Pismo botaniczne w Krakowie”; obecnych 21 osób.

2 III 1922 r. – zebranie naukowe KTB. Referat Michała Korczewskiego (1889–1954) „Prawo minimum”; obecnych 20 osób.

7 III 1922 r. – zebranie administracyjne KTB. Próbowano wypracować wspólne stanowisko wobec warszawskiego projektu statutu PTB i jego organu, które dla botaników krakowskich były nie do przyjęcia, oraz wobec zjazdu założycielskiego PTB w Warszawie. Postanowiono, że Towarzystwo Botaniczne w Krakowie zgłosi swój udział w zjeździe w Warszawie będzie tam reprezentowane przez członków swego Wydziału i tych, którzy będą mogli pojechać. Reprezentanci ci mieli przeforsować takie zmiany w projekcie statutu PTB, by zabezpieczał wszystkim członkom PTB jednakowy wpływ na działalność Towarzystwa. Postanowiono również wszcząć formalne kroki w celu rejestracji Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego.

9 III – zebranie naukowe KTB. Referat Anny Bobrownickiej „O defenolizacji w glebie”; obecne 22 osoby.

10 III 1922 r. – wysłano pismo wraz z projektem statutu Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego do Dyrekcji Policji w Krakowie w celu rejestracji Towarzystwa [2]. Tego samego dnia W. Szafer, jako prezes KTB, rozesłał pismo do członków KTB, w którym informuje, że na podstawie uchwał posiedzenia organizacyjnego KTB, postanawia zgłosić gotowość do przystąpienia KTB *in gremio* do PTB, oraz przedłożyć Statut KTB i projekt jego pisma, jako projekt statutu i pisma PTB. Na takie stanowisko W. Szafera miał niewątpliwie wpływ list K. Bassalika i B. Hryniewieckiego z dnia 28. II, w którym jego autorzy zajęli negatywne stanowisko wobec „tego rodzaju przedwczesnego tworzenia kół lokalnych”, co ich zdaniem „bynajmniej nie pomaga urzeczywistnieniu idei zrzeszenia wszystkich botaników”. Informują równocześnie, że zjazd założycielski PTB odbędzie się 9 i 10 kwietnia [3].

23 III – zebranie naukowe KTB. Referat D. Szymkiewicza „Studia biometryczne nad *Seneciami*”, komunikat W. Szafera „*Los cisów w Jasieniu*”; obecnych 15 osób.

30 III – zebranie naukowe KTB. Referat Edmunda Załęskiego „Biometryczne obserwacje nad...rem [wyraz nieczytelny] jaskrawym” i M. Korczewskiego „Krytyka... [3 wyrazy nieczytelne]”; obecnych 15 osób.

6 IV – zebranie naukowe KTB. Referat W. Szafera „Fenologiczne pory roku w Polsce”; obecne 22 osoby.

[brak daty] – zebranie administracyjne KTB. Uczestnicy skomentowali negatywne stanowisko K. Bassalika i B. Hryniewieckiego wobec powstania KTB. Z protokołu wynika, że według botaników obecnych na zebraniu, PTB miało mieć charakter federacyjny, a Krakowskie Towarzystwo Botaniczne – stać się początkiem Związku Towarzystw Botanicznych.

Przystąpienie KTB do PTB nie oznaczało jego likwidacji, skoro podjęto kroki zmierzające do rejestracji KTB. Nie wiadomo, czy do niej doszło, ponieważ Dyrekcja Policji w Krakowie pismem z dnia 27 marca 1922 r. zwróciła Statut i poleciła dokonać w nim kilku zmian [3].

Po Zjeździe Założycielskim PTB do przerwy wakacyjnej odbyły się 4 posiedzenia naukowe botaników krakowskich. Protokoły dwóch z nich (28 IV i 17 V) zatytułowane są „Konwersatorium botaniczne”, pozostałe dwa (12 V i 8 VI) – „Posiedzenie naukowe Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego”. Do idei samodzielnego Towarzystwa Botanicznego w Krakowie musiał być W. Szafer (jednocześnie Przewodniczący Oddziału Krakowskiego PTB) bardzo przywiązany skoro, następne posiedzenia aż do 25 X 1923 r. zatytułowane są, by nie używać nazwy „Oddział Krakowski” – „Konwersatoria botaniczne”, a w ciągu następnego roku (do 23 X 1924 r.) – różnie: „Konwersatorium botaniczne” – 1 raz, „Posiedzenie Towarzystwa Botanicznego w Krakowie” – 21 razy, „Posiedzenia Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Oddział Krakowski” – 2 razy, a po tej dacie – już jednakowo – „Posiedzenie Polskiego Towarzystwa Botanicznego”.

Krakowskie Towarzystwo Botaniczne swoim istnieniem niewątpliwie przyczyniło się do przyspieszenia prac nad powstaniem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Statut PTB i projekt jego pisma (*Acta Societatis Botanicorum Poloniae*), przyjęte na Zjeździe Założycielskim zawierały z całą pewnością wiele z doświadczeń botaników krakowskich, zdobytych podczas kilkumiesięcznego funkcjonowania Krakowskiego Towarzystwa Botanicznego.

PIŚMIENNICTWO

Materiały archiwalne

Archiwum Oddziału Krakowskiego PTB (Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, ul. Lubicz 46, Kraków):

- [1] Protokoły posiedzeń naukowych Oddziału Krakowskiego PTB z lat 1922–27. Archiwum Państwowe w Krakowie (ul. Grodzka 54):
- [2] St GKr 215 „Towarzystwo Botaniczne w Krakowie”. Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (ul. Kopernika 27, Kraków):
- [3] PTB I „Akta PTB, Oddział Krakowski. 1920–36”.

Literatura

- [4] GÓRSKI F. 1972. Oddział Krakowski (1922–1970). W: *50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego* (praca zbior.). *Monogr. dziejów nauki techn.* 77: 40–56.
- [5] KOSTYNIUK M. 1972. Polskie Towarzystwo Botaniczne w okresie międzywojennym. W: *50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego* (praca zbior.). *Monogr. dziejów nauki techn.* 77: 7–19.
- [6] 50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego (praca zbior.). *Monogr. dziejów nauki techn.* 77: 1–156.

Piotr KÖHLER

VARIA

WKŁAD INSTYTUTU BOTANIKI PAN DO MIKOLOGII POLSKIEJ

Contribution of the Institute of Botany, Polish Academy of Sciences to Polish mycology

Profesor Władysław Szafer, pełen głębokiej wiedzy i niespożytej energii, dostrzegał braki w systemie organizacji powojennej nauki. Uczelnie miały za zadanie kształcenie kadry na różnych szczeblach oraz wdrażanie jej do nauki, którą stały się rozwijać. Z powodu braku lub rozproszenia specjalistów i obciążeń dydaktycznych, żadna z nich nie miała możliwości jednoczesnego odbudowywania i pogłębiania uprawianych u siebie kierunków badawczych obejmujących rośliny, ich morfologię, biologię, ekologię, geografę, oraz ich historię. W umyśle Profesora dojrzał projekt utworzenia w Polskiej Akademii Nauk instytutu skupiającego grupę dojrzałych naukowców, działających w wymienionych dziedzinach, instytutu, który nie zobowiązany do dydaktyki – przynajmniej w niektórych kierunkach mógłby w różny sposób od-

działać na rozwój botaniki w Polsce, mógłby wydatnić jej znaczenie dla potrzeb kraju.

Profesor konsekwentnie realizował swój zamiar; dzięki jego staraniom w 1953 roku powstał w Krakowie Instytut Botaniki PAN, skupiający najwybitniejszych profesorów oraz młodszych pracowników nauki rekrutujących się głównie z krakowian. Stopniowo w Instytucie powstawały pracownie lub zakłady reprezentujące poszczególne działy. Wkrótce w młodej placówce były prowadzone badania nad wszystkimi grupami roślin z wyjątkiem grzybów. Poza fitopatologami nie było profesorów, których interesowałyby grzyby jako organizm; wszędzie jednak rozwijała się młoda kadra, którą pociągała praca nad tymi względnie mało poznanymi organizmami, wówczas jeszcze uważanymi za rośliny.

Profesor Szafer dostrzegał konieczność rozszerzenia badań na rośliny tzw. niższe. Pragnął nawiązać do idei Raciborskiego, który zainicjował wydawanie pełnego opracowania flory naczyniowej Polski; o innych grupach roślin nie było wówczas mowy. Po podjęciu decyzji o utworzeniu serii wydawniczej poświęconej roślinom zarodnikowym, zorganizował w Instytucie spotkanie botaników różnych placówek naukowych mających do czynienia z grzybami; rzucił wówczas projekt opracowania przez nich odpowiedniej flory. Młoda kadra – mimo dużej rezerwy ze strony niektórych starszych uczestników spotkania – podjęła zadanie licząc na własne siły i mając poparcie Profesora. Zdawano sobie sprawę z czekających ogromnych trudności. Wprawdzie profesor Bolesław Hryniewiecki zapoczątkował publikowanie w Towarzystwie Naukowym Warszawskim, w serii *Planta Polonica*, szeregu wartościowych opracowań monograficznych o różnym charakterze, ale o tematyce dosyć rozproszonej; wiązał je tylko wspólny podtytuł: *Materiały do Flory Polskiej*. Publikacje te należało bezwzględnie wykorzystać, gdyż stanowiły bazę pozwalającą na zaprojektowanie odpowiedniej serii wydawniczej Instytutu.

Zaangażowani w tym projekcie mikologowie musieli nawiązać między sobą lepsze kontakty naukowe, wymieniać i zdobywać niezbędną współczesną literaturę specjalistyczną, której w Polsce właściwie zupełnie nie było, wykorzystać zbiory zielnikowe, a przede wszystkim przebadac wybrane przez siebie grupy grzybów.

Prawie wszystkie istniejące u nas zbiory pochodziły z ubiegłego wieku, znajdowały się w różnym stopniu zachowania, wymagały opracowania taksonomicznego. O ile skromne zbiory Uniwersytetu Warszawskiego, zielnik Uniwersytetu Jagiellońskiego

go, uszkodzony w wyniku działań wojennych tzw. zielnik Schroetera w Uniwersytecie Wrocławskim były już dostępne, to najbogatszy zbiór fizjografów krakowskich i lwowskich Akademii Umiejętności trzeba było najpierw przystosować do korzystania. Przyszli autorzy to wielkie zadanie wykonali w pierwszej kolejności. Jednocześnie rozpoczęli poszukiwania w terenie penetrując różne rejony kraju. Wyniki lokalnych badań ukazywały się drukiem, a biała powierzchnia mapy fizjograficznej kraju zaczęła wypełniać się pod względem mikologicznym. W ten sposób powstało pierwsze obszerne opracowanie grzybów kapeluszkowych Bieszczadów. Trzeba przy tym zdawać sobie sprawę, że grzyby, których w Polsce jest co najmniej pięć razy więcej niż roślin nasiennych, pod względem liczebności powinny znaleźć się na pierwszym miejscu.

Zintensyfikowanie prac terenowych i poznanie mikoflory kraju owocowało coraz liczniejszymi pracami. Przy poparciu prof. Szafera, Komitet Botaniki PAN przychylił się do wniosku Polskiego Towarzystwa Botanicznego o powołanie specjalistycznego pisma *Acta Mycologica*. Mikologowie polscy zbiorowo zasygnalizowali więc światu swoje istnienie.

Takiemu wyjściu na świat powinny towarzyszyć zagraniczne wyjazdy młodych i zupełnie nieznanymi tam naukowców. Było to wówczas praktycznie niemożliwe. Należało więc obcych mikologów ściągnąć do własnego kraju. Wkrótce okazja nadarzyła się. Był to IV Kongres Europejskich Mikologów zorganizowany w 1966 roku przy poparciu i wydanej pomocy organizacyjnej Instytutu Botaniki PAN; skupił grono wybitnych europejskich badaczy. Nawiązano wówczas owocne kontakty naukowe, a zadzierzgnięte nici przyjaźni trwają do dzisiaj.

Od 1960 roku zaczęły ukazywać się wydawane przez Instytut Botaniki poszczególne tomy *Flory Polskiej* z serii *Grzyby*, obejmujące gatunki początkowo od najbardziej znanych, kapeluszkowych, jadalnych, oraz występujących na pniach drzew lub pasożytnych na roślinach nieraz ważnych gospodarczo lub uprawnych. Nie tylko u nas obudziły się zainteresowania. Trzy pierwsze tomy na amerykańskie zlecenie opublikowano jeszcze raz, ale w wersji angielskiej, a z jednego z nich wykonano jeszcze przedruk. Strona tytułowa jednego z dalszych tomów – obok czterech obcych – została na sesji inauguracyjnej Międzynarodowego Kongresu Mikologicznego w Tokio w 1983 roku wyświetlona przez głównego referenta z zaleceniem wykorzystywania tych dzieł jako najlepszych do dalszych badań. Autorem tego dzieła był wychowanek Uniwersytetu Warszawskiego, Tomasz

Majewski, zatrudniony w Instytucie od 1965 roku. Powstał wówczas załazek przyszłej Pracowni Mikologicznej, mimo iż miejsce pracy Majewskiego znajdowało się w jego macierzystej uczelni. Uniwersytet Jagielloński także zasilił krakowską Pracownię swoimi wychowankami; w 1968 roku rozpoczął pracę Władysław Wojewoda, krótko zatrudniona była Barbara Gumińska. Pracownia rozrastała się uzyskując status Zakładu. Wojewoda, już jako jego kierownik, opublikował cenny tom na temat europejskich gatunków grzybów tremelloidalnych. Dokonał w nim przeglądu i taksonomicznej rewizji grupy, porządkując system oraz wprowadzając szereg nowych kombinacji, które znalazły się w podstawowej literaturze światowej.

W miarę postępowania prac nad mikoflorą pracownicy Zakładu zdobywali kolejne tytuły, aż do profesora włącznie. Uważali, że do ich obowiązków należy także przekazywanie swej wiedzy młodym. Wojewoda został promotorem w kilku przewodach doktorskich; Majewskiego powołała Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego do Katedry Fitopatologii.

Umożliwienie wyjazdów zagranicznych pozwoliło mikologom Instytutu na wyjazdy naukowe. Na zaproszenie Japończyków Majewski spędza rok w ich kraju. Wraz z gospodarzami opisuje wiele wschodnioazjatyckich gatunków owadorostów. Staje się jednym z trojga na świecie specjalistów od tej trudnej grupy grzybów. Wojewoda wraz ze swymi współpracownikami, Zofią Heinrich i Haliną Komorowską, dwukrotnie przebywa w niezbadanej pod względem mikologicznym Korei Północnej. Opracowanie zbiorów kończą w bieżącym roku. Jeszcze jeden młody mikolog z Instytutu, Andrzej Chlebecki, przebywał ostatnio na Litwie i w Szwecji zajmując się tam niektórymi workowcami.

Zaprzyjaźnieni naukowcy z innych polskich placówek naukowych oraz uniwersytetów kolejno oddają następne tomy opracowań, np. 24. tom Stanisława Bałazago znajduje się w ostatniej fazie druku. Jak wiadać, zadanie opracowania mikoflory swego kraju stało się działaniem integrującym rozproszonych w różnych uczelniach mikologów polskich, pobudzającym ich twórczą inwencję i dążenie do osiągnięcia poziomu nauki europejskiej i odgrywania w niej znaczącej roli. Seria wydawnicza Instytutu Botaniki PAN, *Flora Polska – Grzyby*, obejmuje dzieła o trwałej wartości. Dają one podstawy wszelkim badaniom opartym na znajomości określonych gatunków, służą także dydaktyce. Dzięki nim nastąpiło podsumowanie dorobku fizjograficznego ubiegłowiecznych prekursorów naszej mikologii oraz stwierdzenie istniejącego stanu fa-

tycznego rodzimej mikoflory. Ma to znaczenie nie tylko naukowo-poznawcze, ale również gospodarcze – znajomość występowania grzybów niepożądanych, w tym pasożytniczych, zwiększa możliwość ich zwalczania. Znaczenie to ma także zasięg międzynarodowy, wskazuje na możliwości, fakty i kierunki migracji poszczególnych gatunków grzybów, zaś klucze do oznaczania pozwalają na ich identyfikację. Dostarczają również materiałów porównawczych na temat rozmieszczenia geograficznego tych organizmów na naszym kontynencie do wykorzystania przez obcych naukowców. Znacznie wzbogacony zielnik grzybów, liczący około 30 000 okazów, stanowi obecnie trwałą dokumentację o znaczeniu międzynarodowym. Badania terenowe prowadzone pod kątem gromadzenia materiałów do *Flory* ukazały pewien niedostrzegany dotychczas problem, a mianowicie zmniejszanie się pojawów grzybów kapeluszowych, wśród których mamy dużo mikoryzowych, niezbędnych w procesie prawidłowego rozwoju drzew. Mikologowie zaczęli sygnalizować to zjawisko, bić na alarm, podkreślać konieczność prawnej ochrony grzybów. Władysław Wojewoda wraz z profesor Uniwersytetu Łódzkiego, Marią Ławrynowicz, opracowali *Czerwoną Listę* grzybów wymierających lub zagrożonych wyginięciem. Zwrócili w ten sposób uwagę miarodajnych czynników na ewentualne następstwa zaburzeń w naturze, w której organizmy te odgrywają naprawdę istotną rolę.

Ukazujące się tomy *Flory Polski – Grzyby* zaczęły budzić zainteresowanie społeczeństwa, które pragnęło otrzymać książki bardziej dostosowane do potrzeb zwykłego czytelnika, mikofaga czy też hobbisty. Na to wyzwanie odpowiedzieli Barbara Gumińska i Władysław Wojewoda publikując obszerny przewodnik do oznaczania grzybów kapeluszowych. Osiągnięcie przez niego aż czterech wydań świadczy o potrzebie popularyzacji mikologii. W. Wojewoda poszedł dalej tą drogą wychodząc naprzeciw zainteresowań społeczeństwa. Rozszerzył więc odpowiednio działalność Zakładu, występował ze specjalnymi prelekcjami w środkach masowego przekazu, zaczął organizować pokazy i wystawy grzybów cieszące się ogromnym zainteresowaniem tysięcy krakowian.

W świetle tego przeglądu można spodziewać się, że mikologia w Instytucie Botaniki będzie mogła rozwijać się dalej oraz rozszerzać swoje badania.

Alina SKIRGIEŁŁO

XI KONKURS DENDROLOGICZNY „ZNAM DRZEW I KRZEWY”

11th Dendrological Competition „I know trees and shrubs”

Konkursy dendrologiczne organizowane w Łodzi przez Zarząd Okręgowy LOP oraz Sekcję Dendrologiczną Polskiego Towarzystwa Botanicznego, reprezentowaną przez pracowników Katedry Botaniki Uniwersytetu Łódzkiego, mają już swoją 11-letnią tradycję. W dniach 25 i 27 października 1994 roku w Gmachu Biologii Uniwersytetu Łódzkiego odbyły się eliminacje XI Konkursu Dendrologicznego pod hasłem „Znam drzewa i krzewy”.

Tematyka konkursu nie była łatwa i wykraczała poza podstawowy program nauczania biologii w szkołach podstawowych i średnich. Wzorem lat ubiegłych konkurs odbywał się w dwóch etapach:

I etap, pisemny – obejmował 58 pytań z zakresu morfologii, geografii, ekologii i ochrony dendroflory;

II etap, praktyczny – polegał na rozpoznaniu w terenie 38 okazów drzew i krzewów, należących do różnych taksonów.

Za prawidłowo udzielone odpowiedzi można było uzyskać maksymalnie 192 punkty. Do konkursu przy-

stąpiło 44 uczniów, reprezentujących następujące łódzkie szkoły: podstawowe nr: 45, 75, 120, 149, 166 i 198; licea ogólnokształcące nr: IV, XII, XXXI, XXXII.

Podobnie jak w latach ubiegłych, z uwagi na znaczną różnicę wieku i wykształcenia, klasyfikacja uczniów przebiegała w dwóch grupach – uczniowie szkół podstawowych i liceów ogólnokształcących.

Jury w składzie: mgr Barbara Lech, mgr Jeremi Kołodziejek, dr Jan T. Siciński, mgr Jarosław Sieradziński i dr Janusz Hereźniak – przewodniczący, wyłoniło na podstawie wyników obu etapów konkursu laureatów konkursu oraz przyznało nagrody indywidualne i zbiorowe.

Laureatami zostali:

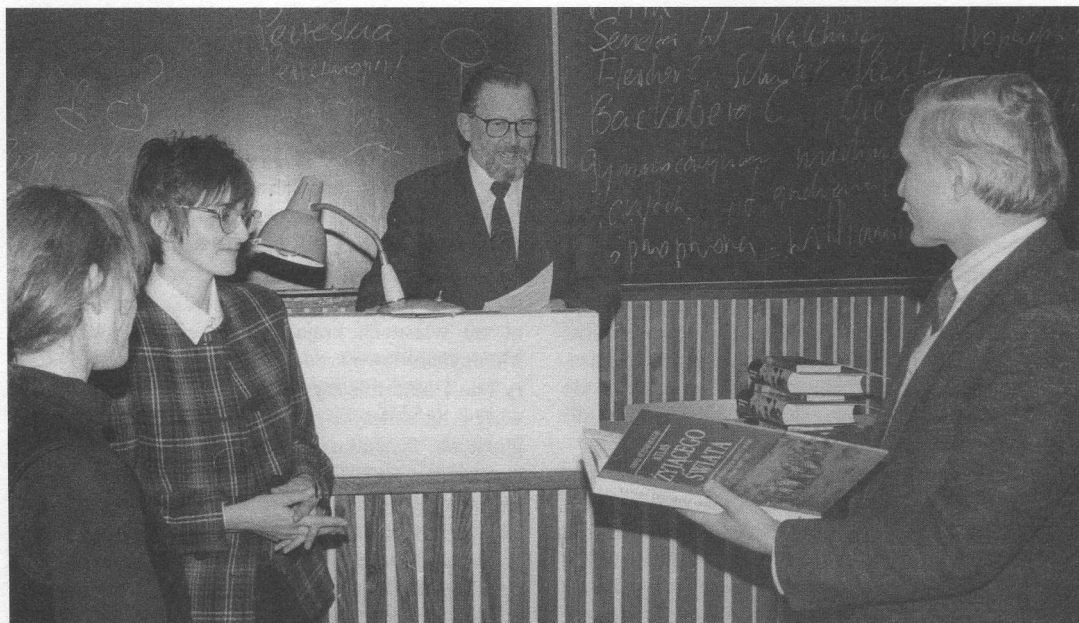
w grupie szkół podstawowych:

1. Anna Urbaniak – S. P. nr 198 – 142 pkt.
2. Jarosław Jama – S. P. nr 198 – 134 pkt.
3. Julia Olszewska – S. P. nr 120 – 119 pkt.

w grupie liceów ogólnokształcących:

1. Michał Miklas – XXXII LO – 178 pkt.
2. Piotr Kośla – XXXII LO – 174 pkt.
3. Michał Pisanko – V LO – 173 pkt.

Jury przyznało również 6 wyróżnień.



Fot. 1. Uroczystość wręczenia nagród laureatom konkursu prowadzi doc. dr hab. Janusz Hereźniak.

Phot. 1. Doc. Janusz Hereźniak lead the award delivering to the laureates of competition.

Oprócz nagród indywidualnych przyznane zostały również nagrody zbiorowe. Za zajęcie pierwszego miejsca w klasyfikacji zespołowej, przyznawana jest od lat, przechodnia nagroda honorowa – w postaci statuetki żubrów – ufundowana przez Sekcję Dendrologiczną PTB, którą w tym roku przyznano zespołowi uczniów z XXXII Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi. Ekipa ta łącznie uzyskała 521 pkt.

W grupie szkół podstawowych I miejsce i nagrodę w klasyfikacji zespołowej otrzymała Szkoła Podstawowa nr 120, której ekipa uzyskała łącznie 327 pkt.

Wszystkie nagrody i wyróżnienia – w postaci wartościowych książek – ufundowała Liga Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgowy w Łodzi. Zostały one uroczysto wręczone podczas zebrania Polskiego Towarzystwa Botanicznego, które odbyło się 24 stycznia 1995 roku w Gmachu Biologii Uniwersytetu Łódzkiego.

Podsumowując wyniki XI edycji konkursu z przyjemnością należy stwierdzić, że z roku na rok wzrasta zainteresowanie nim wśród uczniów i nauczycieli łódzkich szkół.

Konkurs ten na terenie Łodzi i województwa na stałe wpisał się już do kalendarza imprez i olimpiad o tematyce biologicznej, przeznaczonych dla uczniów szkół podstawowych i średnich. Konkurs jest doskonałym sprawdzianem z jednej strony wiedzy uczniów, z drugiej zaś – poziomu nauczania biologii w szkołach. Nie wszystkie szkoły i nie wszyscy nauczyciele potrafią podjąć trud przygotowania uczestników konkursu dendrologicznego. Dzieje się tak dlatego, że wielu nauczycieli nie posiada wystarczającej, praktycznej znajomości drzew i krzewów, a nauczanie biologii odbywa się często w sposób werbalny, pozbawiony kontaktu ucznia z otaczającą go przyrodą.

Konkurs dendrologiczny umożliwia młodzieży taki właśnie bezpośredni kontakt z przyrodą, poznanie w terenie wielu gatunków drzew i krzewów, oraz późniejsze sprawdzenie tej znajomości w formie zdrowej rywalizacji. Mobilizuje on również uczniów do pogłębiania swej wiedzy, także w innych dyscyplinach biologicznych.

Gratulując zwycięzcom i wyróżnionym w XI konkursie dendrologicznym, organizatorzy zapraszają na kolejną – XII edycję konkursu, licząc jednocześnie na coraz większe nim zainteresowanie wśród młodzieży łódzkich szkół, a także na zaistnienie konkursu dendrologicznego w innych miastach Polski.

Jarosław SIERADZKI

MONITORING AEROBIOLOGICZNY I JEGO PERSPEKTYWY

Aerobiological monitoring and its prospect

Międzynarodowe Towarzystwo Aerobiologiczne w ciągu dwudziestoletniej działalności opublikowało 40 numerów *Międzynarodowego Biuletynu Aerobiologicznego* (*International Aerobiology Newsletter*). W tym czasie szybki rozwój aerobiologii pozwolił na powstanie nowych powiązań z wieloma innymi dyscyplinami nauki. *Biuletyn* przyczynił się do nawiązywania żywych kontaktów między aerobiologami z różnych krajów, stanowiąc nieformalne forum wymiany informacji i nowych koncepcji naukowych.

Prezydent Międzynarodowego Towarzystwa Aerobiologicznego Paolo Mandrioli (Bolonja, Włochy) w swoim posłaniu z okazji 20 rocznicy istnienia Towarzystwa i wydania 40 numeru *IAN* podsumował wyniki działalności organizacji podkreślając, że współpraca aerobiologów w świecie była rozwijana nie tylko poprzez międzynarodowe konferencje aerobiologiczne i na forum *Biuletynu* ale również poprzez aerobiologiczne kursy szkoleniowe. Są one okazją dla wielu aerobiologów do specjalizacji w zagadnieniach aerobiologii.

Celem Towarzystwa w ciągu najbliższych czterech lat będzie rozwój tematyki aerobiologicznej i kontaktów z ekspertami, którzy dotychczas nie współpracowali z Międzynarodowym Towarzystwem Aerobiologicznym oraz, przede wszystkim, promowanie młodych aerobiologów.

W artykule *Aerobiologia dzisiaj* Paolo Mandrioli stwierdza, że w ostatnich latach zasadniczo zmienił się sposób prowadzenia badań naukowych, a łatwość i szybkość porozumiewania się naukowców umożliwiła powstanie grup badawczych w przeciwieństwie do lat siedemdziesiątych, kiedy naukowcy odizolowani we własnych krajach pracowali indywidualnie. Międzynarodowe konferencje organizowane co cztery lata i inne międzynarodowe kontakty, mają silny wpływ na tematykę prowadzonych badań aerobiologicznych. Tematem ostatniej konferencji był monitoring pyłkowy, co dowodzi jak ważną dziedziną nauki jest aerobiologia, a szczególnie dział alergologii. W Europie została utworzona sieć monitoringu pyłkowego, w skład której wchodzi 160 stanowisk kontrolujących codzienne koncentracje ziarn pyłu i przekazujących te informacje alergologom i pacjentom uczulonym na pyłki roślinne. Sieć aerobiologicznego monitoringu stworzona do analizy ziarn pyłu może równocześnie dostarczyć istotnych informacji na temat

zmian koncentracji fitopatogenów rozproszonych w powietrzu.

Obecnie można wyróżnić w aerobiologii dwa interesujące zagadnienia dotyczące cząstek biologicznych w atmosferze. Zanieczyszczenia atmosferyczne wpływają nie tylko na zmiany w procesie kwitnienia roślin, ale także na zmiany intensywności powstawania zarodników i żywotności ziarna pyłku. Chemiczne i fizyczne warunki w jakich pozostają cząstki biologiczne w atmosferze mają znaczenie zasadnicze podczas procesu kondensacji pary i parowania. Stanowią wtedy mikroskopijną powierzchnię, na której gromadzą się aerosole oraz zarodniki grzybów, drożdże i bakterie.

Drugim zagadnieniem jest rola cząstek biologicznych w opadach atmosferycznych. Stają się one jądrem, wokół którego gromadzą się kropelki deszczu, mgły lub kryształki lodu pochodzenia śniegowego lub gradowego. Według P. Mandrioli pożądana byłaby współpraca aerobiologów i fizyków badających atmosferę. Taka współpraca mogłaby pomóc w wyjaśnieniu roli cząstek w tym procesie, jak również w zbadaniu transportu na duże odległości i transportu w najwyższych warstwach atmosfery. Zadaniem aerobiologów na najbliższe lata powinno być głębsze poznanie zasad i mechanizmów kierujących ruchem aerosoli, a szczególnie bioaerosoli w atmosferze.

Buletyn oprócz wymienionych artykułów zawiera sprawozdanie z V Międzynarodowej Konferencji Aerobiologicznej w Bangalore (Indie), z obrad VI Kongresu Włoskiego Towarzystwa Aerobiologicznego, raport z działalności Międzynarodowego Towarzystwa Aerobiologicznego (IAA) w latach 1990–94 oraz informacje na temat nowej publikacji *Progress in Aerobiology*, nadchodzących konferencji, szkoleń i innych spotkań aerobiologów.

V Międzynarodowa Konferencja Aerobiologiczna odbyła się w dniach 10–15 sierpnia 1994 roku w Bangalore i zgromadziła 125 delegatów z 20 krajów, jak również 300 delegatów z Indii. Wśród przybyłych znalazło się wielu aerobiologów, patologów roślin, ekologów, biochemików i alergologów.

Na 12 sesjach referatowych i 6 posterowych przedstawiono 245 prac na temat aerobiologii, alergii, immunologii, patologii roślin, ryzyka chorób zawodowych, charakterystyki alergenów i składu jakościowego powietrza atmosferycznego. Przedmiotem szczególnej dyskusji było 10 kluczowych wystąpień na temat zaburzeń oddechowych na tle alergicznym, molekularnej charakterystyki aeroalergenów i biotechnologii oraz przeszłości, teraźniejszości i przyszłości aerobiologii. Pięć dni naukowej wymiany myśli i infor-

macji przyniosło nowe pomysły, zmieniło stare standardy i ustanowiło nowe kierunki dalszych badań. Jednodniowy program szkolenia medycznego na temat astmy, alergii i aerobiologii był dla lekarzy doskonałą okazją zapoznania się z najnowszymi aspektami tych zagadnień.

W dniu rozpoczęcia konferencji ukazał się specjalny tom zatytułowany *Recent Trends in Aerobiology, allergy and immunology*, zawierający kluczowe przemówienia i materiały konferencyjne, co zostało przyjęte z dużym uznaniem przez uczestników spotkania. Materiały konferencyjne opublikowane w tym tomie są dostępne w wydawnictwie Oxford and IBH Ltd Co, No 66 Janapath, New Delhi, India.

Jednym z referatów zaprezentowanych na konferencji był referat Johna Lacey'a, prezydenta British Aerobiology Federation (IACR), który przekonywał, że konferencje aerobiologiczne muszą zainteresować specjalistów z innych dziedzin, jeżeli Międzynarodowe Towarzystwo Aerobiologiczne ma zdobyć i utrzymać naukową wiarygodność wśród aerobiologów. Konferencje nie mogą być zdominowane przez poszczególne tematy, by nie utracić atrakcyjności dla innych dyscyplin nauki. W konkluzji autor widzi potrzebę skupienia się na badaniach transportu powietrznego cząstek biologicznych i upewnienia się, że konferencje reprezentują pełny zakres dyscyplin. Nie można również dopuścić by indywidualne badania zdominowały programy badawcze, ale powinno się popierać udział licznych naukowców z różnych dziedzin nauki.

Wysiłki organizatorów konferencji zmierzały do połączenia różnych pokrewnych aspektów aerobiologii z jednakowym naciskiem na wszystkie tematy i uświadomienia aerobiologom i klinicystom, że ich współpraca jest ważna i może przynieść ogromne korzyści ludzkości.

Pod koniec konferencji ustalono, że następna konferencja odbędzie się w 1998 roku w Perugii, Włochy. Uczestnicy zostali również poinformowani, że od roku 1995 Międzynarodowe Towarzystwo Aerobiologiczne wejdzie w skład International Federation of Palynological Societies.

Opracowano na podstawie: *International Aerobiology Newsletter*, 40.1994.

Danuta STĘPAŁSKA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

14. Jan RYDZAK



1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 22. III. 1908 Sambor – 5. II. 1971 Lublin.
2. Rodzina – ojciec Kazimierz (kolejarz), matka Regina z domu Smereka. Ożenił się z Marią Janiną Burda (nauczycielką). Miał trzech synów: Tadeusza Wiktora, Ryszarda Radosława i Zbigniewa.
3. Wykształcenie – matura w Gimnazjum Klasycznym w Samborze 1926 r. Studia na Wydz. Filozoficznym UJ w latach 1926–1932. Magisterium w zakresie botaniki 30. VI. 1932. Dyplom nauczyciela szkół średnich 29. V. 1934.
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – Doktor nauk przyrodniczych, Wydz. Matematyczno-Przyrodniczy UMCS (5. VII. 1947). „Studia nad paraglutynacją i wzajemnymi odczynami skórnymi przy zakażeniu *Brucella abortus bovis* i *Bacterium Proteus X* 19. *Ann. UMCS, Sect. D* 4: 185–216. 1949 (w publikacji tytuł rozprawy nieco zmieniony); kandydat nauk biologicznych. Wydział Biologii i Nauk o Ziemi UMCS (30.V. 1956). Rozmieszczenie i ekologia porostów miasta Lublina. *Ann. UMCS, Sect. C* 8: 233–356. 1953.
5. Przebieg pracy zawodowej – nauczyciel szkół powszechnych w Lublinie (1934–1940), nauczyciel i kierownik Szkoły Powszechnej w Jastkowie k. Lublina (1940–1945), nauczyciel w Liceum Pedagogicznym dla Dorosłych (1945–1950). Od 1. IX. 1950–31. V. 1963 adiunkt, następnie zastępca profesora i docent w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UMCS. Od 1. VI. 1963–5. II. 1971 Kierownik Katedry Botaniki Ogólnej UMCS (od 1970 r. jako Zakład); docent (29. V. 1958), profesor nadzwyczajny (28. XII. 1968).
6. Podróże naukowe – brak informacji.
- 7a. Zakres badań botanicznych – florystyka, ekologia i biologia porostów.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii, wykaz najważniejszych prac – 25. Pełnej bibliografii brak. Ważniejsze prace: 1. A method of Studying Growth in Lichens. *Ann. UMCS, Sect. C* 10 (1955); 87–91. 1957; 2. Influence of Small Towns on the Lichen Vegetation. Part. VII. Discussion and General Conclusions. *Ann. UMCS, Sect. C* 13 (1958): 275–323. 1959; 3. Tree Lichens in the Forest Communities of the Białowieża National Park. *Ann. UMCS, Sect. C* 16 (1961): 17–47, tabl. 1–7. 1962; 4. Lichens as Indicators of the ecological Conditions of the Habitat. *Ann. UMCS, Sect. C* 23: 131–164. 1968; 5. Badania nad stanem ilościowym flory porostów nadrzewnych na Rostoczu. *Ann. UMCS, Sect. C* 24 (1969): 41–63, tabl. 1–8. 1969; 6. Badania nad stanem ilościowym flory porostów nadrzewnych Puszczy Białowiejskiej i Puszczy Ładzkiej. *Ann. UMCS, Sect. C* 24 (1969): 65–72, tabl. 1–5. 1969; 7. Flora i ekologia porostów drzew przydrożnych. *Ann. UMCS, Sect. C* 25 (1970): 149–157, tabl. 1–12. 1970 (zob. pkt. 4.)
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – w badaniach swoich poświęcił dużo uwagi florze porostów występującej w większych i mniejszych aglomeracjach miejskich o różnym stopniu skażenia środowiska. Na tej podstawie sformułował hipotezę „suszy fizjologicznej”, wg której główną przyczyną ubóstwa flory porostów w miastach jest zmniejszona wilgotność powietrza. Hipoteza ta weszła na trwałe do literatury światowej pod nazwą „Hipotezy Rydzaka” i wywołała żywą dyskusję wśród botaników. Na uwagę zasługują też jego badania nad stanem ilościowym flory porostów nadrzewnych w większych kompleksach

leśnych (Puszcza Białowieska, Puszcza Ładzka, Roztocze i Puszcza Solska). Opracował również i wprowadził do literatury nowe metody badania szybkości wzrostu plech porostów nadrzewnych, naskalnych i naziemnych.

8. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i kolekcjonerska – dydaktyka była pasją prof. J. Rydzaka. Prowadził wykłady m.in. z botaniki ogólnej, systematyki roślin, a także mikologii. Pod jego kierunkiem wykonanych zostało 25 prac magisterskich; był też promotorem jednego przewodu doktorskiego. Zgromadził nader bogaty zbiór zielnikowy porostów, który jest przechowywany w Zakładzie Systematyki Roślin UMCS.
9. Działalność w innych dziedzinach – był aktywnym członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, pełnił m. in. obowiązki przewodniczącego i wiceprzewodniczącego Rady Zakładowej ZNP przy UMCS, a przez kilka lat był też członkiem Prezydium Zarządu Sekcji Szkół Wyższych i Instytutów Naukowych ZNP.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – prodziekan na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UMCS (1956–1968 i 1964–1966), członek British Lichen Society i American Bryological Society.
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – Złoty Krzyż Zasługi, Złota Odznaka ZNP, Medal UMCS „Nauka w Służbie Ludu”.
12. Inne informacje – był zapalonym kolekcjonerem znaczków pocztowych.
13. Wykaz ważniejszych źródeł – Archiwum UMCS – teczka akt osobowych i materiały przechowywane w Zakładzie Botaniki Ogólnej UMCS.

Bogusław SAŁATA

15. Piotr WIŚNIEWSKI

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 29. VI. 1881 Wróblewo k. Ciechanowa – 9. XI. 1971 – Lublin.
2. Rodzina – ojciec Mikołaj (dzierżawca rolny), matka Marianna z domu Damińska. Ożenił się z Jadwigą Frydrychs (zmarła w 1918 r.). Był bezdzietny.
3. Wykształcenie – matura w Gimnazjum Klasycznym w Płocku w 1901 r. Studia na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1901–1905 i na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1905–1907. Dyplom ukończenia studiów I



stopnia uzyskał jako ekstern w 1909 r. na Uniwersytecie w Odessie.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – dr filozofii Uniwersytetu Lwowskiego (7. XII. 1910). „O sztucznym wywoływaniu nowotworów przetchlinkowych w figowcu”. *Bull. Int. Acad. Sci. Cracovie, Math.-Nat. Cl. Ser. B* 1910: 359–367. 1911 (tytuł i tekst w jęz. niemieckim).
5. Przebieg pracy zawodowej – w latach 1907–1910 asystent w Akademii Rolniczej w Dublanach, 1912–1913 adiunkt w Stacji Ochrony Roślin przy AR w Dublanach, w latach 1913–1918 kierownik Zakładu Botanicznego i profesor botaniki i fizjologii roślin na Kursach Przemysłowo-Rolniczych przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie (przemianowanych po odzyskaniu niepodległości na Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego). W latach 1918–1920 profesor zwyczajny i organizator Katedry Botaniki na SGGW. Od października 1919 roku objął kierownictwo Zakładu Botaniki Ogólnej i wykłady z botaniki na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie (początkowo jako urlopowany profesor SGGW). W latach 1920–1939 profesor zwyczajny, kierownik Zakładu Botaniki Ogólnej i przez kilka lat Ogrodu Botanicznego USB. W latach 1944–1960 profesor zwyczajny i kierownik Katedry Botaniki Ogólnej w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Ponadto w latach

- 1945–1948 kierownik Zakładu i Katedry Botaniki Farmaceutycznej na Wydz. Farmaceutycznym UMCS.
6. Podróże naukowe – staż naukowy w Niemczech (Monachium, Kilonia, Heidelberg, Berlin-Dahlem) i Holandii (Wageningen) w latach 1910–1912.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – fizjologia wzrostu i rozwoju, morfologia eksperymentalna, grzybowe choroby roślin, florystyka roślin naczyniowych.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii, wykaz najważniejszych prac – 19. Bibliogr.: A. Paszewski – *Ann. UMCS, Sect. C* 26: I – X. Ważniejsze prace: 1. Einfluss der äusseren Bedingungen auf die Fruchtform von *Zygorhynchus Moelleri* Vuill. *Bull. Int. Acad. Sci. Cracovie, Math.-Nat. Cl. Ser. B* 1907: 656–682. 1908; 2. *Septoria trapae-natans* Wiśn. *Kosmos* 35: 78–79. 1910; 3. Beiträge zur Kenntnis der Keimung der Winterknospen der Wasserpflanzen. *Bull. Int. Acad. Sci. Cracovie, Math.-Nat. Cl. Ser. B* 1912: 1045–1060. 1913; 4. Wpływ kwasu octowego na zwalczanie głowni prosa (*Ustilagi panici miliacei*) i na kiełkowanie ziarn prosa. *Roczn. Nauk. Roln. i Leśn.* 22: 363–378. 1929; 5. Beiträge zur Kenntnis der Ruheperiode der Winterknospen von *Stratiotes aloides*. *Acta Soc. Bot. Pol.* 7: 17–45. 1930; 6. Wpływ dwusiarczku węgla na obumieranie cebulek *Oxalis deppei* Lood. w zależności od nasycenia jego pary pod koniec okresu spoczynkowego. *Ann. UMCS, Sect. C* 4 (1949): 427–428. 1950 (zob. pkt. 4).
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – w badaniach swoich poświęcił wiele uwagi okresowi spoczynkowemu u roślin i wpływowi różnych czynników na jego przebieg. Prace te jako klasyczne weszły na trwałe do literatury światowej. Opisał nowy dla nauki gatunek grzyba pasożytniczego (*Septoria trapae-natans* Wiśn.), zaakceptowany przez późniejszych badaczy i cytowany w podstawowych monografiach. Ma też znaczny udział w poznaniu flory roślin naczyniowych Wileńszczyzny.
 8. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i kolekcjonerska – był organizatorem Katedry Botaniki na SGGW w Warszawie, Zakładu Botaniki Ogólnej i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie, a także Katedry Botaniki Ogólnej i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej na UMCS w Lublinie. Przedmiotem jego szczególnej troski była dydaktyka. W okresie powojennym prowadził wykłady z botaniki ogólnej oraz anatomii i cytologii roślin dla studentów biologii, a przez pewien czas wykładał także botanikę dla studentów farmacji. Pod jego kierunkiem wykonanych zostało kilkadziesiąt prac magisterskich; był też promotorem kilku prac doktorskich.
 9. Działalność w innych dziedzinach – współzałożyciel Oddziału Wileńskiego i Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – pierwszy dziekan Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniw. im. St. Batorego w Wilnie (funkcję tę pełnił ponownie w roku akad. 1926/27), przewodniczący Wileńskiego Oddz. Polskiego Towarzystwa Botanicznego, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, członek Komitetu Redakcyjnego *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*.
 11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – Krzyż Kawalerski oraz Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Medal X-lecia PRL, Medal UMCS „Nauka w Służbie Ludu”, Złota odznaka XX-lecia UMCS.
 12. Inne informacje – był uczniem Mariana Raciborskiego. Używał tylko pierwszego imienia – Piotr – aczkolwiek na metryce chrztu, świadectwie maturalnym, dyplomie ukończenia studiów i doktorskim widnieją dwa imiona: Piotr Paweł.
 13. Wykaz najważniejszych źródeł – Księga Pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego. 2. Dziesięciolecie 1919–1929, str. 357–538. Wilno 1929; Mowszowicz J. 1966. Botanika i botanicy w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie w latach 1919–1939. *Stud. Mater. Dziej. Nauki Pol. Ser. B* 12: 99–124; Kuranowa Z. 1970. Uroczystości jubileuszowe 60-lecia pracy naukowej prof. dr Piotra Wiśniewskiego. *Wiad. Bot.* 14: 65–67; Paszewski A. 1971. Prof. dr Piotr Wiśniewski w dziewięćdziesiąt rocznicę urodzin. *Ann. UMCS, Sect. C* 26: I – X; Archiwum UMCS –teczka akt osobowych i materiały przechowywane w Zakładzie Botaniki Ogólnej UMCS.

Bogusław SAŁATA

POLSKA „MIMOZA”

Polish „Mimosa”

Powszechnie znany, śpiewany przez Czesława Niemena, wiersz Juliana Tuwima zaczyna się dość bulwersującą dla botanika strofą: „*mimozami jesień się zaczyna*”. Słów tych żadną miarą nie da się odnieść do ogólnie znanej, wrażliwej na dotyk, egzotycznej *Mimosa pudica*, którą hoduje się jako roślinę pokojową w wielu polskich domach. W tej sytuacji, owo połączenie początku jesieni z mimozą skłonni bylibyśmy przyjąć za swoistą *licentia poetica*. Wszystko wskazuje jednak na to, że autor *Kwiatów Polskich* miał na myśli ogrodowe formy nawłoci *Solidago*, takie jak *Solidago canadensis* czy *S. x hybrida*. Rośliny te znane były dawniej, szczególnie w północnej, zachodniej i środkowej Polsce, pod nazwą „mimoza” lub „polska mimoza”. Żadna z podstawowych „Flor”, kluczy do oznaczania roślin, słowników, encyklopedii czy informatorów nie używa dziś nazwy „mimoza” na określenie nawłoci *Solidago*. W niektórych jednak książkach ogrodniczych, jak *Byliny w parku i ogrodzie* (Helwig 1964) czy *Rośliny ozdobne dla technikum terenów zieleni* (M. Kalicka, T. Szymanowski 1975), uprawiane w ogródkach północnoamerykańskie gatunki i mieszańce nawłoci, określane są wspomnianą wcześniej nazwą „mimoza” lub „polska mimoza”. Tę właśnie „mimozę”, w żaden sposób nie spokrewnioną z tamtą egzotyczną, miał zapewne na myśli Tuwim. Pojawianie się jej złocistożółtawych kwiatów, zebranych w okazałe wiechy, wyznacza koniec lata i początek jesieni.

A więc jednak..... „mimozami jesień się zaczyna”.

Zbigniew MIREK

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

THE WORLD OF PLANTS

Japońskie wydawnictwo Asahi Shimbun Publishing Co., znane przyrodnikom od 1971 roku z wydawania m.in. popularnej serii encyklopedycznej *Plants of the World*, której zeszyty ukazywały się cotygodniowo, rozpoczęło w kwietniu 1994 roku wydawanie nowej serii *The World of Plants*, również w cyklu cotygodniowym. Wydawca przewiduje, że seria zo-



stanie skompletowana do początku 1997 roku i będzie liczyć w sumie 145 zeszytów. W poszczególnych zeszytach scharakteryzowane zostaną wszystkie rodziny roślin naczyniowych (serię rozpoczęto od Asteraceae i przyjęto system Cronquista) oraz rodzaje roślin kwiatowych występujących w Japoni. Ważne dla Redakcji serii jest przedstawienie czytelnikowi japońskiemu piękna świata roślin, wagi symbiotycznych współzależności roślin i zwierząt – włączając człowieka, a także konieczności kompleksowej ochrony bioróżnorodności.

Każdy z 36 stronicowych zeszytów formatu zbliżonego do europejskiego A4, ilustrowany jest około sześćdziesięcioma bardzo wysokiej klasy kolorowymi fotografiami. Opracowania napisane są w języku japońskim, ale uwzględniono łacińskie nazwy roślin. Czytelnikom japońskim możemy w tej chwili tylko pozazdrościć tego kolejnego, interesującego przedsięwzięcia popularyzującego wiedzę botaniczną.

Wydawca: Asahi Shimbun
Publications Division
5-3-2 Tsukiji, Cuo-ku
Tokyo, 104-11
Japan

Jan J. WÓJCICKI

OGRODY BOTANICZNE I ARBORETA BOTANIC GARDENS AND ARBORETA

JUBILEUSZ 450-LECIA OGRODU
BOTANICZNEGO W PADWIE –
MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM „OGRODY
BOTANICZNE – PRZESZŁOŚĆ,
TERAŻNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ”
(PADWA, WŁOCHY 29–30 CZERWCA 1995)

450th anniversary of Botanic Garden in Padua –
International Symposium „Botanical gardens – past,
present and future”
(Padua, Italy 29–30 June 1995)

Ogród Botaniczny Uniwersytetu w Padwie (Hortus Patavinus), założony 29 czerwca 1545, jest obecnie najstarszym w świecie ogrodem botanicznym, który przetrwał niewiele zmieniony od czasów Renesansu. Trudno przecenić jego rolę w historii nauki. W drugiej połowie XVI w. stał się wzorem dla innych

włoskich i zagranicznych ogrodów, zakładanych w celach naukowych i edukacyjnych. Na przełomie XVI i XVII w., w czasach kierownictwa Prospera Alpini (1553–1616) – jednego z pierwszych badaczy przyrody Egiptu, Hortus Patavinus (wraz z katedrami botaniki lekarskiej) zaczął pełnić funkcję ważnego ośrodka badań i aklimatyzacji roślin. W następnych wiekach, kiedy centrum rozwoju nauki o roślinach przeniosło się za północną granicę Alp, pozostał ważnym punktem na mapie naukowej Włoch, związanym z działalnością wielu znakomitych uczonych, jak Roberto de Visiani (1800–1878) – inicjator nowoczesnej eksploracji florystycznej krajów śródziemnomorskich, Pier Andrea Saccardo (1845–1920) – znany badacz grzybów, czy Carlo Cappelletti (1900–1990) – wszechstronny uczony pracujący m.in. w dziedzinie ekofizjologii. Obecnie Ogród Botaniczny w Padwie (Orto Botanico di Padova), kierowany przez prof. Elzę Cappelletti, jest przede wszystkim placówką muzealną, wchodzącą w skład Międzywydziałowego Centrum Muzeów Naukowych (Centro Interdipartimentale Musei Scientifici), pełni też, jak dawniej, funkcje naukowe i dydaktyczne.



Fot. 1. Dział systematyki roślin w padewskim Ogrodzie Botanicznym

Fig. 1. Plant taxonomy division in the Padua Botanic Garden.

Uroczystości jubileuszowe 450-lecia, zorganizowane w dniach 29–30 czerwca 1995, stały się świętem społeczności botaników całego świata, przyciągnęły też historyków nauki, kultury, sztuki ogrodniczej oraz badaczy dziejów uniwersytetów. W międzynarodowym sympozjum, zatytułowanym *Ogrody botaniczne – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość (Botanic gardens – past, present, future)* wzięło udział kilkaset osób z Argentyny, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Indii, dawnej Jugosławii, Niemiec, Polski, Portugalii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Włoch. Władze Uniwersytetu Padewskiego zorganizowały jubileusz z szerokim rozmachem, dzięki pozyskaniu wsparcia finansowego kilkunastu instytucji, wśród których znalazło się m.in. Ministerstwo Nauki i Techniki, Ministerstwo Kultury, Akademia dei Lincei, Włoskie Towarzystwo Botaniczne. Obrady odbywały się w historycznej scenarii jednego z najstarszych budynków uniwersyteckich, Palazzo del Bo, w którym wykładał niegdyś Galileusz, a na ławach studenckich zasiadali Mikołaj Kopernik i William Harvey. Warto przypomnieć, że Uniwersytet w Padwie, założony w 1222 r. jako jeden z pierwszych w świecie, pełnił od XIII do XVII w. rolę międzynarodowego ośrodka naukowego, w którym zrodziło się wiele nowych idei, szczególnie ważnych dla rozwoju astronomii, filozofii, prawa i medycyny.

Padewskie sympozjum stało się okazją do szerokiej dyskusji na temat roli ogrodów botanicznych na przestrzeni wieków, ich znaczenia w obecnym, zindustrializowanym świecie oraz przyszłości w nadchodzącym, dwudziestym pierwszym stuleciu. Wygłoszono 42 referaty w dwóch sesjach tematycznych: *Ogrody botaniczne w ciągu wieków* oraz *Ogrody botaniczne – stan obecny i perspektywy rozwoju*.

Referaty plenarne, otwierające sesję historyczną, dotyczyły zagadnień ogólnych: *Botanika europejska w XVI w.* (J. de Koning, Holandia), *Ogrody botaniczne a rozwój botaniki systematycznej* (H. W. Lack, Niemcy), *Ogrody botaniczne i ich rola w kształtowaniu się koncepcji leku* (A. Bruni, Włochy). Bardziej szczegółowy charakter miał referat M. Venturiego Ferriolo (Włochy) poświęcony średniowiecznemu ogrodowi roślin leczniczych w Salerno na Sycylii. Dużą część sesji historycznej dotyczyła różnych aspektów historii padewskiego Ogrodu. Zaprezentowano tutaj m.in. takie zagadnienia jak: korespondencja P. A. Mattiolego z pierwszymi dyrektorami (S. Ferri, Włochy), założenia kompozycji przestrzennej (M. Azzi Visentini, A. Bonomini, Włochy), siedemnastowieczne kolekcje roślin z padewskiego ogrodu w

zbiorach Hansa Sloane'a, zachowane w Muzeum Historii Naturalnej w Londynie (C. E. Jarvis, Wielka Brytania), wpływ Uniwersytetu w Padwie na rozwój botaniki polskiej w okresie Renesansu (A. Zemanek, Polska), rola botaników padewskich w poznaniu flory Monte Negro (V. Pulevic, D. Vincek, dawna Jugosławia). Pozostałe referaty historyczne dotyczyły w większości ogrodów botanicznych Italii, m. in. w Mediolanie (A. Visconti, Włochy), Modenie (D. Dallai, E. Antonini, C. Del Prete, Włochy), Padwie – ogrody prywatne (P. Bussadori, Włochy), Pawii (L. Erba, Włochy) i Rzymie (G. M. Nardelli, A. Menghini, Włochy). Dwie prezentacje poświęcono ogrodom północnej i wschodniej Europy: projektowi rekonstrukcji szesnastowiecznego ogrodu Tyhona de Brahe w Uraniborgu na wyspie Ven (K. Lindquist, Szwecja) oraz historii ogrodów botanicznych na terenie Ukrainy (Z. Zhivitsky, Ukraina).

Drugi dzień obrad poświęcony był ogrodom botanicznym współczesności. Charakter przewodni miało wystąpienie P. S. Wyse Jacksona z Richmond (Wielka Brytania), przewodniczącego międzynarodowej organizacji Botanic Gardens Conservation International, zatytułowane *Rola ogrodów botanicznych w ochronie bioróżnorodności*. Referat, bogato ilustrowany przezroczami, był interesującą refleksją nad działalnością ponad tysiąca pięciuset ogrodów botanicznych istniejących obecnie na świecie. Jak podkreślił autor, ich głównym celem stało się zadanie, którego nie przewidywali uczeni Renesansu: ochrona zagrożonej szaty roślinnej świata w warunkach postępującej antropopresji oraz szeroka popularyzacja wiedzy o przyrodzie, w świecie kultu dla techniki i bez troskiego niszczenia wartości przyrodniczych. Pozostałe referaty, omawiające ogrody botaniczne wielu obszarów geograficznych, pokazały, w jakim stopniu zadania te realizowane są w różnych regionach świata. Zamyśleniem uroczystości jubileuszowych była burzliwa dyskusja panelowa, wzbogacona o liczne głosy z sali. Dotyczyła sytuacji ogrodów współczesnych, borykających się często z trudnościami finansowymi i brakiem należytego zrozumienia w społeczeństwie. Dość gorzko zabrzmiały słowa o zagrożeniu obchodzonego właśnie jubileuszu ogrodu padewskiego, z powodu projektu budowy osiedla mieszkaniowego na pobliskich działkach, mogące doprowadzić do niebezpiecznego obniżenia poziomu wód gruntowych (Uniwersytet nie ma funduszy na wykupienie tych terenów). Jeden z uczestników dyskusji słusznie zauważył, że nikomu nie przychodzi dziś na myśl zburzenie, dla rozbudowy nowoczesnych dzielnic, Bazyliki św. Piotra lub innych zabytków sztuki, wciąż jednak nie docenia się za-

bytków przyrody i nauki, do jakich należy Hortus Patavinus oraz wiele innych ogrodów świata.

W czasie sympozjum trwała na dziedzińcu Palazzo del Bo sesja posterowa ilustrująca przeszłość i teraźniejszość ogrodów botanicznych oraz przyrodniczych zbiorów muzealnych. Niezapomnianym przeżyciem stało się dla uczestników wieczorne przyjęcie w Ogrodzie Botanicznym, nawiązujące swym charakterem do dawnych renesansowych biesiad. W Ogrodzie, iluminowanym setkami świateł, tańczyli w antycznych strojach członkowie zespołu baletowego „Percorsi di Armonia”, a dyskusje kulturalowe przeciągnęły się do późnego wieczora. Akcentem uzupełniającym spotkanie padawskie była całodzienna wycieczka w Alpy Weneckie, na płaskowyż Cansiglio Plateau, gdzie odbyła się inauguracja nowego ogrodu botanicznego roślin alpejskich, poświęconego pamięci padewskiego botanika G. Lorenzoniego. Zadaniem ogrodu, zorganizowanego przez zarząd leśny Regionu Veneto (Azienda Regionale Foreste de Veneto) jako terenowa stacja naukowo-dydaktyczna, będzie uprawa i ochrona rzadkich gatunków roślin alpejskich oraz edukacja studentów i szerokich kręgów społeczeństwa.

Alicja ZEMANEK

MUZEA, ARCHIWALIA, ZBIORY MUSEUMS ARCHIVES, COLLECTIONS

MUZEUM BOTANICZNE I PRACOWNIA
HISTORII BOTANIKI IM. JADWIGI
DYAKOWSKIEJ W UNIWERSYTECIE
JAGIELLOŃSKIM W KRAKOWIE

The Jadwiga Dyakowska Botanical Museum and
Division of History of Botany at the Jagiellonian
University in Cracow, Poland

W dniu 30 maja 1994 r. na posiedzeniu Rady Instytutu Botaniki UJ utworzona została w obrębie Ogrodu Botanicznego nowa placówka – Muzeum i Pracownia Historii Botaniki im. Jadwigi Dyakowskiej. Podjęcie decyzji o kreowaniu Muzeum jest jedynie oficjalnym zatwierdzeniem jego istnienia, ponieważ muzealne eksponaty botaniczne gromadzone są tutaj od końca XVIII w., a stała wystawa dostępna dla publiczności funkcjonuje od 1983 r.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że Uniwersytet Jagielloński, należący do najstarszych w świecie

ośrodków rozwoju botaniki, posiada bardzo dawne tradycje badań nad historią tej dyscypliny. Na przełomie XIX i XX w. działał tu Józef Rostafiński (1850–1928) – najwybitniejszy z polskich historyków botaniki, później Władysław Szafer (1886–1970) – paleobotanik, fitogeograf, zapalony badacz przeszłości nauki. Pod koniec lat sześćdziesiątych profesor Szafer rozpoczął starania o utworzenie Zakładu Historii Botaniki w obrębie Instytutu Botaniki PAN. Niestety, jego śmierć przerwała te starania. Wielką pasję do badań nad historią botaniki przejęła uczennica Szafera – Pani Profesor Jadwiga Dyakowska (1905–1992) – paleobotanik i popularyzator biologii, o szerokiej wiedzy humanistycznej. Prowadzona przez nią przez blisko pół wieku Biblioteka Instytutu Botaniki UJ i PAN posiada obecnie największy księgozbiór botaniczny w Polsce, z dużą kolekcją starodruków i prac historiograficznych. Jednym z zadań, jakie wyznaczyła sobie Pani Profesor była przejęta od Władysława Szafera idea utworzenie w Uniwersytecie Jagiellońskim placówki badawczej nad dziejami nauki o roślinach. Niestety, nie było Jej dane dożyć realizacji tych planów. Przez wiele lat wspierała jednak wszystkie inicjatywy zmierzające do rozwoju działalności badawczej i dokumentacyjnej, sprawowała też funkcję pierwszej przewodniczącej Sekcji Historii Botaniki PTB. Nadanie nowej placówce imienia Jadwigi Dyakowskiej jest wyrazem upamiętnienia Jej długoletniej działalności.

Alicja ZEMANEK

ŹRÓDŁA INFORMACJI BOTANICZNEJ SOURCES OF SCIENTIFIC INFORMATION

TAXONOMISTS ONLINE (TOL) –
ELEKTRONICZNA LISTA ADRESOWA
BOTANIKÓW ZAINTERESOWANYCH
PROBLEMAMI ROŚLIN JEDNOLIŚCIENNYCH

Taxonomists Online (TOL) – electronic adress list of
botanists dealing with monocotyledons

Sympozjum *Monocotyledonae* zorganizowane przez Jodrell Laboratory Królewskich Ogrodów Botanicznych w Kew w dniach 19–23.07.93 zakończyły dwie ważne na przyszłość inicjatywy. Przede wszystkim podjęta została uchwała dotycząca stałego organizowania podobnych sympozjów. Następne ma się odbyć na terenie Australii pod koniec bieżącej dekady. Dokładna

data, dla uniknięcia kolizji, uzależniona jest od terminu międzynarodowego kongresu botanicznego.

Drugą inicjatywą było spopularyzowanie elektronicznej listy adresowej botaników zainteresowanych roślinami jednoliściennymi. Listę prowadzi Jane Mygatt na Uniwersytecie Nowego Meksyku (USA). Aby znaleźć się na liście należy przestać na jej adres Emailowy jmygatt@bootes.unm.edu następujące dane: nazwisko i imię, nazwę instytucji, adres pocztowy, telefon, nr faxu i słowa kluczowe: monocot oraz dalsze, charakteryzujące zakres zainteresowań lub specjalizację. Oprócz umieszczenia na liście otrzymuje się od-tąd elektroniczną pocztą kolejne wydania stale uzupełnianej listy. Jak mogłam się przekonać całość działła sprawnie, a pozyskiwanie danych zawartych w liście, np. w celu skontaktowania się z odpowiednimi specjalistami lub ośrodkami, jest proste i łatwe.

Dostęp do listy adresowej można również uzyskać przez „świsłaki” – gophry Uniwersytetu Nowego Meksyku. Łączymy się wówczas pocztą elektroniczną wywołując kolejno: gopher – North America – USA – New Mexico – University of New Mexico – Academic and Research – Biology – Plant Taxonomists Online.

Przewidywane jest zorganizowanie w niedalekiej, miejmy nadzieję, przyszłości elektronicznej grupy dyskusyjnej „Monocot”, w celu porozumiewania się w takich sprawach jak technika, literatura, wymiana roślin, ogłoszenia o pracy związanej z *Monocotyledonae* itp. Ośrodek ma mieć centrum w Australii. Ewentualne pytania i uwagi można kierować do: Jeremy Bruhl, University of New England, Department of Botany, Herbarium NE, Armidale, NSW 2351, Australia. Email: jbruhl@metz.une.edu.au.

Romana CZAPIK

RECENZJE BOOK REVIEWS

MAUSETH J. D. *Botany. An Introduction to Plant Biology*. Saunders College Publishing, Philadelphia, Fort Worth, Chicago, San Francisco, Montreal, Toronto, London, Sydney, Tokyo, 1995, ss. XXIV + 794 + Glossary G1–20, ryc. 826 + 44 fot. nienumerowanych, tab. 137, 39 okienek tekstowych (21 *Reading Boxes* + 18 *Plants and People Boxes*). Cena 19.95 £ ang. ISBN 0–03–096842–9.

Recenzowana książka to drugie wydanie, między-narodowe, doskonałego podręcznika botaniki autor-

stwa profesora uniwersytetów w Austin w Teksasie i Santiago w Chile Jamesa D. Mausetha. Książkę wydała specjalizująca się w tego typu wydawnictwach, znana oficyna wydawnicza Saunders College Publishing. Podręcznik składa się z czterech części reprezentujących różne działy nauki o roślinach. Całość poprzedzona jest dwoma ogólnymi rozdziałami wprowadzającymi. W rozdziale 1. scharakteryzowano botanikę jako dyscyplinę naukową z jej problematyką badawczą i metodologią, a rozdział 2 poświęcono omówieniu podstawowych procesów chemicznych oraz związków chemicznych budujących organizmy roślinne.

Część I – *Plant Structure* – obejmuje 7 rozdziałów, w których omówiono zagadnienia z zakresu cytologii, anatomii i embriologii roślin okrytonasiennych.

Część II – *Plant Physiology and Development* – to 6 kolejnych rozdziałów poświęconych zagadnieniom metabolizmu (fotosyntezie, oddychaniu, transportowi) oraz kwestiom związanym z rozwojem i morfogenezą. Ostatni rozdział tej części dotyczy zagadnienia struktury genu i genetycznych podstaw metabolizmu i procesów rozwojowych.

Część III – *Genetics and Evolution* – najobszerniejsza objętościowo partia tekstu, składa się z 10 rozdziałów, w których pokazano w jaki sposób informacja genetyczna jest przekazywana z rodziców na potomstwo. Omówiono jak DNA zmienia się w czasie, co wyraża się powstawaniem nowych typów organizmów oraz jak środowisko i naturalna selekcja współdziałały w przyrodzie aby wytworzyć obserwowaną ogromną różnorodność żywych organizmów. Różnorodność świata roślin przedstawiona jest w ośmiu rozdziałach części trzeciej (rozdziały 18–25). Omówiono tam teoretyczne podstawy klasyfikacji oraz przedstawiono klasyfikację i systematykę wszystkich głównych grup świata roślin. Bardzo dobrym pomysłem autora jest zamieszczanie przy opisie wielu grup systematycznych tradycyjnych i obecnie używanych systemów klasyfikacyjnych danej grupy.

Część IV – *Ecology* – obejmuje rozdziały 26 i 27 w całości poświęcone związkowi rośliny ze środowiskiem. W rozdziale 26 omawiane są podstawowe zagadnienia z zakresu ekologii roślin (biologia populacyjna, ekosystemy), a ostatni rozdział 27 dotyczy rozmieszczenia roślin na kuli ziemskiej. Posługując się terminologią biomów autor przedstawia w zwięzły sposób zasadnicze kwestie z zakresu fitogeografii.

Układ podręcznika jednolity, logiczny i bardzo przejrzysty został tak pomyślany, aby jak najbardziej ułatwić korzystanie z niego. Każdy rozdział rozpoczyna się krótkim wprowadzeniem (*Concepts*), w którym w bardzo zwięzły sposób podane są główne za-

gadnienia jakie będą omawiane w tym rozdziale. Tekst uzupełniają pomysłowe „okienka”, tzw. *Reading Boxes*, z dodatkowymi informacjami oraz specjalnie wydzielone „okienka”, tzw. *Plants & People Boxes*, gdzie podano interesujące fakty o znaczeniu roślin dla człowieka jako źródła pożywienia, drewna, lekarstw itp. Dyskutuje się rolę jaką odgrywają rośliny we współczesnej ekonomii, a także jaki wpływ miały odkrycia botaniczne na filozofię i myślenie naukowe. Na końcu każdego rozdziału znajduje się krótkie streszczenie, spis najważniejszych terminów użytych w danej partii materiału oraz pytania sprawdzające stopień opanowania wiedzy. Podręcznik zamyka obszerny 20 stronicowy słownik terminów biologicznych użytych w tekście. Oprócz definicji terminów podano tam także numery rozdziałów, w których dany termin jest użyty lub szerzej wyjaśniony.

Książka przeznaczona jest przede wszystkim jako podstawowy (*Introductory*) podręcznik botaniki dla studentów biologii. *Botany* Jamesa D. Mausetha może być jednak wspaniałą lekturą dla wszystkich osób zainteresowanych światem roślin. Na ponad 800 stronach dużego formatu (275x225 mm) zawarto bardzo wiele interesujących informacji z zakresu wiedzy o roślinach. W zwięzły i przystępny sposób pokazano całość obszernej dyscypliny naukowej. Książka została wydana niezwykle starannie. Korzystanie z niej jest wielką przyjemnością, a także przeżyciem estetycznym dzięki setkom wspaniałych kolorowych fotografii, wykresów, rysunków i tabel, które w znakomity sposób ilustrują omawiane zagadnienia. Recenzowana pozycja powinna znaleźć się w każdej bibliotece uniwersyteckiej, a przetłumaczenie jej na język polski na pewno przyczyniłoby się do zwiększenia zainteresowania botaniką w naszym kraju.

Lesław PRZYWARA

RAVEN P. H., BERG L. R., JOHNSON G. B. *Environment 1995 Version*. Saunders College Publishing, Harcourt Brace College Publishers, Fort Worth, Philadelphia, San Diego, New York, Orlando, Austin, San Antonio, Toronto, Montreal, London, Sydney, Tokyo, 1995, International Edition, ss. XXII + 569, ryc. 371, tab. 34, słownik terminów G1–16, Appendix I–IV. Cena 19.95 £ ang. ISBN 0–03–010588–9.

Oficina wydawnicza Saunders College Publishing specjalizuje się w wydawaniu książek o charakterze edukacyjnym, i trzeba stwierdzić, że robi to znakomicie. Każda wydana książka zachwyca starannością szaty graficznej, pomysłowością wydawniczą, a na dodatek jest na ogół na bardzo dobrym poziomie merytorycznym.

Recenzowana książka *Environment* to kolejne udane, pożyteczne i bardzo na czasie wydane dzieło.

Współczesny świat stoi w obliczu wielu zagrożeń, z których jednym z najważniejszych jest niewątpliwie gwałtownie postępujące niszczenie środowiska przyrodniczego Ziemi. Świadomość konieczności podjęcia radykalnych działań w celu powstrzymania degradacji przyrody staje się coraz powszechniejsza. W lipcu 1992 roku w Rio de Janeiro w Brazylii zwołany został pod egidą ONZ Światowy Szczyt (oficjalnie nazwany *United Nations Conference on Environment and Development*) gdzie przedstawiciele 178 nacji spotkali się, aby przedyskutować kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego i problemami demograficznymi. Omawiano takie problemy jak zanieczyszczenie środowiska, uszkodzenie atmosfery ziemskiej, niszczenie lasów, oceanów, giniecie gatunków. Ogromnym sukcesem konferencji było doprowadzenie do podpisania dwa lata później przez 166 krajów szeregu dokumentów na temat ochrony środowiska, uznawanych obecnie za obowiązujące. Podczas konferencji podkreślano konieczność podjęcia szeroko zakrojonych działań edukacyjnych na temat wiedzy o środowisku. Książka *Environment* autorstwa trzech znanych amerykańskich uczonych Petera H. Ravena, Lindy R. Berg i Georga B. Johnsona wychodzi naprzeciw temu zapotrzebowaniu. Recenzowana książka dotyczy zagadnień z zakresu szeroko rozumianej nauki o środowisku. Zamysłem autorów było stworzenie dzieła, które byłoby nie tylko źródłem informacji o środowisku przyrodniczym, w którym żyje człowiek ale i ostrzeżeniem co stać może się ze środowiskiem Ziemi w warunkach niekontrolowanej eksploatacji środowiska przyrodniczego i gwałtownie wzrastającej liczby ludności świata. *Environment* rozpoczyna się omówieniem podstawowych zasad ekologicznych, które rządzą przyrodą oraz sposobów oddziaływania człowieka na środowisko naturalne. W kolejnych rozdziałach szczegółowo rozpatruje się efekty ludzkiej działalności włączając kwestię przeludnienia. Warto pamiętać, że od roku 1950 populacja na świecie wzrosła z 2.5 miliarda do ponad 5.6 miliarda ludzi, podczas gdy piąta część powierzchni gleb, które mogą być wykorzystane do uprawy roślin służących za źródło pożywienia dla ludzi i zwierząt hodowlanych, została bezpowrotnie stracona. Jedna trzecia, a w niektórych regionach świata nawet połowa lasów została wycięta; następują drastyczne zmiany w atmosferze (dziura ozonowa, wzrost zawartości dwutlenku węgla), ogromnym zmianom ulega światowa fauna i flora – każdego roku ginie wiele gatunków mikroorganizmów, grzybów, roślin

i zwierząt. Antagonizmy i napięcia między krajami bogatymi i biednymi są coraz ostrzejsze. Niewielka część populacji światowej żyjąca w krajach wysoko rozwiniętych (22 %) ma do dyspozycji 80–90 % wszystkich wytworzonych dóbr. Na świecie żyje ponad miliard ludzi, których dzienny dochód jest mniejszy od 1 dolara. Połowa nich głoduje, a wielu, w tym głównie dzieci, umiera z głodu. Przewiduje się, że w ciągu najbliższych trzech dekad liczba ludności na świecie zwiększy się o dalsze 3 miliardy, i będzie to głównie biedna ludność krajów trzeciego świata. Omawiana książka pomaga nam uświadomić sobie wspomniane zagrożenia. *Environment* zawiera informacje z różnych dziedzin wiedzy, często tak odległych jak biologia, chemia, fizyka, geologia, socjologia, demografia czy politologia.

Książka składa się z 24 rozdziałów zawartych w 7 częściach. Tytuły poszczególnych części najlepiej obrazują ich treść: 1 – *Humans in the Environment*; 2 – *The World We Live In*; 3 – *A Crowded World*; 4 – *The Search for Energy*; 5 – *Our Precious Resources*; 6 – *Environmental Concerns*; 7 – *Tomorrow's World*.

Książkę napisaną w bardzo interesujący i żywy sposób czyta się z wielką ciekawością. Zawiera ona najnowsze dane, które przedstawione są przy pomocy szeregu pomysłowych środków pomocniczych takich jak różnego rodzaju okienka tematyczne (np. *Focus On Boxes*, *You Can Make a Difference Boxes*, *Meeting the Challenge Boxes*, *Envirobriefs*), których celem jest rozszerzenie omawianego tematu, zwiększenie zainteresowania czytelnika i zainspirowanie jego aktywności. Na końcu każdego rozdziału znajduje się streszczenie, pytania dyskusyjne, polecane pozycje bibliograficzne oraz tzw. *Research Projects*, które mają zachęcić do prowadzenia własnych badań naukowych. Interesującym pomysłem jest zamieszczenie 8 wywiadów z wybitnymi osobistościami związanymi z działalnością o charakterze ochrony środowiska.

Environment dostarcza bardzo dużo wiedzy o środowisku w którym żyjemy. Polecić tę książkę można szerokiemu gronu czytelników. Jeden z autorów książki wybitny botanik Peter H. Raven z Missouri Botanical Garden pisze w przedmowie: „Jest niezbędne aby wszyscy świadomi ludzie na całym świecie podjęli skuteczne działania w celu przeciwstawienia się globalnym problemom w obliczu jakich teraz stajemy. Tylko w ten sposób możemy zabezpieczyć sobie przyszłość. Pesymizm jest postawą bezyteczną. To wiedza musi być wykorzystana do efektywnego działania w przyszłości”. Nie sposób nie zgodzić się z tymi słowami.

Lesław PRZYWARA

LAASIMER L., KUUSK V., TABAKA L., LEKAVIČIUS A. (red.), *Flora Baltiskich Respublik. Flora of the Baltic Countries*, tom I; Tartu, 1993. ss. 362.

Kompedium florystyczne, którego edycję zainicjowały Akademie Nauk Estonii, Łotwy i Litwy jest w zamierzeniu dziełem 3 – tomowym, redagowanym równolegle w dwóch językach – rosyjskim i angielskim. Tom pierwszy zawiera część ogólną, wspólną dla całości opracowania oraz otwiera część systematyczną. Kontynuacją zespołowych prac botaników estońskich, litewskich i łotewskich ma być atlas flory, zapowiadany w przedmowie niniejszego tomu.

W części ogólnej pomieszczono zwięzłą charakterystykę warunków naturalnych krajów bałtyckich – ich położenia geograficznego, geologii, geomorfologii, klimatu i gleb. Dalej następuje stosunkowo rozbudowane omówienie specyficznych cech szaty roślinnej w poszczególnych regionach obszaru opracowania. Kolejny rozdział poświęcony jest ochronie gatunkowej roślin. Wykaz gatunków prawnie chronionych w Estonii, na Litwie i Łotwie oraz wpisanych do Czerwonych Ksiąg tych państw obejmuje 366 pozycji. Osobne miejsce poświęcono zestawieniu typów siedlisk i odpowiadających im zespołów roślinnych. Terminologia syntaksonomiczna odpowiada szerokiemu ujęciu szkół radzieckich, chociaż wydawcy podjęli próbę uwzględnienia zasad metody Braun – Blanqueta. Na uwagę zasługuje szczegółowe opracowanie siedlisk antropogenicznych, wśród których wyodrębniono aż 23 jednostki. Część ogólną zamyka wykaz literatury; uzupełniają ją mapy regionów geobotanicznych, geologiczna, klimatyczna, glebowa oraz mapa szaty roślinnej.

Układ systematyczny dzieła oparty jest na zasadach przyjętych we *Flora Europaea*. Tom pierwszy obejmuje *Pteridophyta*, *Gymnospermae*, a spośród *Dicotyledoneae* rzędy *Salicales*, *Myricales*, *Fagales*, *Urticales*, *Santalales*, *Aristolochiales*, *Polygonales*, *Caryophyllales*, *Ranunculales*, *Papaverales* i *Sarraceniales*. Dla każdego taksonu, obok nazwy łacińskiej, synonimów i źródła pierwszego opisu, podane są nazwy w trzech językach narodowych i w języku rosyjskim. W części systematycznej zamieszczone są także zestawienia literatury obejmujące źródła pierwszych dat florystycznych dla taksonu z obszaru krajów bałtyckich. Spośród późniejszych publikacji wymienione są tylko ważniejsze, omawiające cechy diagnostyczne taksonu lub jego rozmieszczenie. Dalej następuje krótka charakterystyka cech biologicznych i morfologicznych (forma życiowa, rozmiary, okres kwitnienia lub sporulacji) oraz preferencji siedlisko-

wych i związków z jednostkami syntaksonomicznymi. Te ostatnie informacje podane są w postaci odnośników do zestawienia siedlisk i zbiorowisk w części ogólnej. Rozmieszczenie taksonu przedstawione jest w formie opisowej oraz poprzez symbole odsyłające do mapy regionów geobotanicznych. Charakterystykę taksonu zamyka omówienie jego zmienności na obszarze krajów bałtyckich. Dla jednostek o skomplikowanej taksonomii, takich jak rodzaje *Corispermum*, *Amaranthus* i podrodzaj *Batrachium* zamieszczono klucze do oznaczania gatunków.

Istniejące opracowania flor tego regionu publikowane były przeważnie w językach narodowych i z tej racji pozostawały hermetyczne dla większości badaczy spoza Estonii, Litwy i Łotwy. *Flora baltijskich republik* przełamuje te bariery językowe. Przekracza także podziały administracyjne, dając całościowy obraz obszaru jednorodnego pod względem warunków przyrodniczych, a rozdzielonego granicami państwowymi. Wreszcie, przekracza różnice w ujęciach taksonomicznych zapowiadając ujednolicone opracowanie m.in. rodzajów *Alchemilla*, *Hieracium* i *Taraxacum*.

Dla polskich odbiorców kompendium to stanowi źródło poznania flory obszaru sąsiadującego i powiązanego z naszym krajem. Makroregion północno-wschodni jest wszakże pod względem fizycznogeograficznym i geobotanicznym bliższy Estonii, Litwie i Łotwie niż centralnej i zachodniej Polsce. Godne uwagi jest przypomnienie udziału polskich botaników w badaniach nad florą krajów bałtyckich. Wydawcy odwołują się do pierwszej flory Litwy autorstwa Stanisława Bonifacego Jundziłła (1761–1847), wydanej w 1791 r. w Wilnie pod tytułem *Opisanie roślin w prowincyi W. X. Litewskiego naturalnie rosnących według układu Linneusza* [...]. Przytaczane są także nazwiska Józefa Jundziłła (1794–1877) i Bolesława Hryniewiczckiego (1875–1963).

Dan WOŁKOWYCKI

BUDANCEW Ł. JU. (red.), *Iskopajemyje cwetkowe rastenija Rossii i sopriedelnych gosudarstw* tom 3 *Leitneriaceae – Juglandaceae*. Autorzy: P. Dorofeev i I. Iljinskaja; współpraca: M. Achmetjew, O. Arbusowa, G. Awakow, G. Baluewa, Ł. Budancew, A. Celebajewa, L. Fotjanowa, D. Gromyko, N. Imchanickaja, R. Klimowa, I. Korczagina, O. Lawrenko, E. Mochowa, S. Nevolina. Instytut Botaniki im. W. Komarowa Rosyjskiej Akademii Nauk, Sankt-Petersburg, 1994, 118 str., 70 fig. rys., 4 mapy, 84 tabl. fot. ISBN 5–201–11095–1

Ukazał się trzeci tom serii wydawniczej znanej pod tytułem *Kopalne rośliny kwiatowe ZSRR* (1974,

1982), zaktualizowanym na *Kopalne rośliny kwiatowe Rosji i państw ościennych*. Głównego redaktora pierwszych dwóch tomów A. L. Tachtadziana zastąpił Ł. Ju. Budancew. Recenzowany tom zawiera omówienie makroszczątków kopalnych trzech rodzin roślin kwiatowych, a mianowicie *Leitneriaceae*, *Myricaceae* (owoce) i *Juglandaceae*.

W krótkim wstępie zamieszczono informację o udziale poszczególnych autorów w opracowaniu całości. Należy podkreślić, że znacząca część całego tomu są to niepublikowane wcześniej materiały pierwszego współautora, zmarłego w 1985 roku P. I. Dorofeeva, wybitnego znawcy kopalnych szczątków karpologicznych. Jest to opracowanie rodzin *Leitneriaceae* i *Myricaceae* oraz częściowe opracowanie rodziny *Juglandaceae*, z materiałem ilustracyjnym włącznie. Dane te, uzupełnione o opracowania własne i pozostałych autorów, zebrał i przygotował do druku drugi główny współautor, I. A. Iljinskaja.

Recenzowany tom obejmuje krytyczny przegląd wszystkich znalezisk makroszczątków kopalnych wymienionych wyżej rodzin z flor górno-kredowych i trzeciorzędowych z terenów byłego Związku Radzieckiego. W części taksonomicznej zachowano podział na gatunki opisane na podstawie kopalnych liści i szczątków karpologicznych oraz w jednym przypadku także kopalnych drewn (rodzaj *Juglandinium* Unger). Przy każdym cytowanym taksonie wskazano holotyp, podano pełne dane nomenklatoryczne, informacje o występowaniu oraz szczegóły cech morfologicznych, anatomicznych (przy szczątkach karpologicznych), porównań z innymi gatunkami kopalnymi bądź roślinami współczesnymi. Dla nowych gatunków – powyższy schemat uzupełnia opis – diagnoza gatunku.

Cały tom zawiera dane prezentowane według powyższego schematu, dotyczące 83 kopalnych gatunków opisanych dla szczątków karpologicznych, 31 gatunków kopalnych liści oraz 2 – drewn.

Opisano 56 nowych gatunków, stworzono 5 nowych kombinacji oraz nadano 1 nową nazwę.

Monotypowa dziś rodzina *Leitneriaceae* w stanie kopalnym była reprezentowana na omawianym obszarze przez 1 gatunek liści (pliocen Abchazji) oraz 7 gatunków opartych na oznaczeniach kopalnych endokarpów. Z rodziny *Myricaceae* opisano wyłącznie owoce, a zwłaszcza endokarpy z rodzaju *Myrica* (sekcje *Myrica*, *Morella* i *Cerophora*) oraz *Comptonia*, w sumie 36 taksonów.

Opracowanie *Juglandaceae* obejmuje zarówno odciski kopalnych liści, jak i szczątki karpologiczne oraz drewna. Opisane są liczne taksony zaliczone do

kopalnych rodzajów *Paleocarya*, *Sphaerocarya* i *Juglandinium* oraz współczesnych: *Platycarya*, *Engelhardtia*, *Alfaropsis*, *Cyclocarya*, *Pterocarya* (sekcja *Pterocarya*, *Stenoptera*, *Platyptera*), *Juglans* i *Carya*. W przypadku tego ostatniego rodzaju uderza brak kopalnych orzechów *Carya*, podczas gdy szczątki liści reprezentuje aż 11 gatunków kopalnych. Należy przy tym zauważyć, że orzechy *Carya* są częste i różnorodne we florach trzeciorzędowych zarówno Europy zachodniej, jak i środkowej, w tym także Polski.

Szczegóły budowy anatomicznej uwzględniano przy opisach niektórych taksonów kopalnych owoców *Myrica*, *Cyclocarya* i *Sphaerocarya*. Oznaczenia taksonów kopalnych liści oparte są wyłącznie na ich morfologii, co jednak zawsze budzi pewne wątpliwości.

Wszystkie wymienione w tekście stanowiska kopalnych roślin w liczbie 187 są zaznaczone na 4 mapach konturowych, jest ponadto podana ich lokalizacja, wiek osadów oraz odsyłacze do bibliografii. Tekst uzupełnia indeks nazw oraz wykazy skrótów.

Podobnie jak w tomach poprzednich, na szczególne podkreślenie zasługuje ilustracja kopalnych taksonów. Bardzo liczne fotografie kopalnych liści i owoców, nierzadko także współczesnych, porównywalnych roślin, zebrano na 84 tablicach dużego formatu, dość kontrastowo, starannie wydrukowanych. Liczne schematyczne rysunki w tekście, z których wiele jest autorstwa jeszcze P. I. Dorofeeva, obrazują cechy charakterystyczne taksonów i skalę ich zmienności.

Imponująca liczba 116 wyróżnionych gatunków w obrębie zaledwie 3, dziś niezbyt bogatych rodzin, znajduje do pewnego stopnia swoje uzasadnienie zarówno w znacznej skali czasowej (górna kreda – pliocen), jak i rozległości obszaru byłego ZSRR. Potwierdzeniem takiego a nie innego ujmowania poszczególnych taksonów kopalnych będą jednak przyszłe znaleziska.

Opracowanie całego tomu oraz jego opublikowanie mogło zostać sfinalizowane dzięki pomocy finansowej, zorganizowanej przez wybitnego paleobotanika amerykańskiego prof. Davida Dilchera, na którą składały się subwencje Center for Evolutionary and Environmental Biology, Field Museum (USA) oraz osób prywatnych – grona paleobotaników ze Stanów Zjednoczonych, Europy zachodniej i Japonii.

Ewa ZASTAWIAK

RAMSAY H. P., SEUR J. *Register of type specimens of mosses in Australian herbaria*. Flora of Australia Supplementary Series Number 2. Australian Biologi-

cal Resources Study, Canberra, 1994, ss. VIII + 142. Miękka opr., format 17.5 × 25.0 cm. Cena US 23\$. ISBN 0-642-20318-0 (niniejsza książka) i 0-642-19806-3 (cała seria).

Jest swoistym paradoksem, że zdecydowana większość australijskich mchów została opisana przez briologów europejskich, którzy przeważnie nigdy nie postawili stopy na Antypodach. Stąd też oryginalne kolekcje są przeważnie zdeponowane w zielnikach europejskich i amerykańskich, zaś w kilku zielnikach australijskich znajdują się co najwyżej ich dublety. Zainicjowany kilka lat temu projekt *Flora of Australia* przewiduje także odpowiedni tom poświęcony mchom, który ma być opracowany przez międzynarodowy zespół badaczy. Ogromnym ułatwieniem dla ich pracy będzie niniejszy wykaz typów mchów przechowywanych w lokalnych zielnikach w Australii.

Autorki tej kompilacji zlokalizowały 380 typów w 9 zielnikach. Ułożone są one w porządku alfabetycznym według bazonimów. Dla każdej nazwy podany jest cytat bibliograficzny, cytat typu z protologu, dane z etykiety zielnikowej, akronim(y) zielnika gdzie jest przechowywany oraz aktualny status danej nazwy. Wiele nazw opatrzonych zostało także stosownym komentarzem taksonomicznym.

Oprócz ważne opublikowanych nazw, katalog zawiera także osobny wykaz 95 *nomina nuda*, tj. nazw opublikowanych bez ważnych diagnoz, które by je legitymizowały. Całość uzupełnia alfabetyczny wykaz nazwisk zbieraczy mchów australijskich z podaniem obszaru, na którym działali oraz wskazaniem zielnika, w którym zdeponowali swoje zbiory.

Można być całkowicie pewnym, że wszyscy badacze biorący udział w realizacji projektu *Flora of Australia* przyjmą ten katalog z entuzjazmem. Dzięki niemu można będzie uniknąć żmudnych i długotrwałych nieraz konsultacji z kuratorami zielników, często nie będących briologami i z tego powodu mogącymi mieć kłopoty ze zlokalizowaniem trudnych typów.

Ryszard OCHYRA

MARSHALL R., CROSBY R., MAGILL E. *Index of mosses; a catalog of the names and citations for new taxa, combinations, and names for mosses published during the years 1990 through 1992 with citations of previously published basionyms and replaced names together with a bibliography of the publications in which these nova appeared*. Monographs in Systematic Botany from the Missouri Botanical Garden, Vol. 50. Missouri Botanical Garden, St. Louis, 1994, ss.

87. Miękka opr., format 17.7 × 25.3 cm. Cena US 7.50\$. ISSN 0161-1542; ISBN 0-915279-25-8.

Zgodnie z wcześniejszymi zapowiedziami ukazał się dalszy ciąg *Index muscorum*, obejmujący nowe nazwy i nowe kombinacje nomenklatoryczne zaproponowane dla mchów w latach 1990–1992. Podobnie jak w analogicznym indeksie za lata 1963–1989* znalazły się tu także nazwy pominięte w *Index muscorum*, czy też we wspomnianej już edycji *Index of mosses*. W sumie znalazło się tu około 800 nazw oraz pełny wykaz publikacji, w których się one ukazały. Wykaz zestawiony jest bardzo rzetelnie, na co niewątpliwie duży wpływ miały szerokie konsultacje autorów ze specjalistami w trakcie jego kompilowania. Tradycyjnie już błędnie cytowane są dane bibliograficzne dla obu prac T. Chałubińskiego z *Pamiętnika Fizyograficznego*, jak „Odbitka Pamiętn. Fizyogr.”, ale za to poprawnie podana jest seria, na co nie zawsze zwracają uwagę autorzy i redaktorzy, nawet w Polsce.

Szczególnie cieszyć winien fakt uzupełniania braków i prostowania błędów, których nie brakuje w całym *Index muscorum*. Winno to zachęcić wszystkich użytkowników do nadsyłania autorom informacji o zauważonych brakach, aby można było w przyszłości uzyskać bezbłędny wykaz wszystkich nazw taksonów zaproponowanych dla mchów.

Ryszard OCHYRA

NOGUCHI A. (uzupełnienia Z. IWATSUKI, T. YAMAGUCHI). *Illustrated moss flora of Japan. Part 5. The Hattori Botanical Laboratory, Nichinan, 1994*, ss. 1013–1253, ryc. 446–536. Miękka opr., format 18.2 × 25.7 cm. Cena US 31\$. ISBN 4-938163-09-8.

Po siedmiu latach jakie upłynęły od ukazania się pierwszej części, ukończona została *Flora mchów Japonii*** . Jest to tempo imponujące zważywszy, że całość została opracowana przez jednego tylko autora, który, niestety, nie doczekał ukazania się całości (zmarł w 1990 roku). Dlatego też, podobnie jak i wcześniej, także i ta część została przygotowana do druku i opatrzona niezbędnymi uzupełnieniami przez jego uczniów, Z. Iwatsukiego i T. Yamaguchiego.

Omawiana część obejmuje 5 ostatnich rodzin z rzędu *Hypnales* w systemie Fleischera–Brotherusa

oraz 3 rodziny (*Myuriaceae*, *Climaciaceae* i *Fontinalaceae*), umieszczone w tym systemie z reguły w rzędzie *Isobryales*. Rodziny te liczą w sumie 139 gatunków zaliczonych do 46 rodzajów.

Ostatnia część została opracowana dokładnie według tego samego schematu jak wszystkie poprzednie tomy. Przygotowanie jej nie było sprawą łatwą, gdyż obejmuje ona tak trudne i bogate w gatunki rodzaje jak *Entodon* C. Muell. (10 gatunków) czy *Hypnum* Hedw. (16 gatunków). Autor przyjął lansowaną przez japońskich briologów szeroką koncepcję rodziny *Hypnaceae*, włączając do niej m.in. takie rodzaje jak *Rhytidiadelphus* (Limpr.) Warnst., *Pleurozium* Mitt. czy *Rhytidium* (Sull.) Kindb. Ostatnia część zawiera także wykaz literatury cytowanej w całym dziele oraz indeks wszystkich nazw. Zabrakło tu niestety dodatku, który zawierałby niezbędne sprostowania i uzupełnienia do części już wydanych. Bardzo użyteczny byłby także wykaz wszystkich nowości nomenklatorycznych i taksonomicznych.

Jako całość *Flora Noguchiego* jest dziełem imponującym. Wypełnia ona dotkliwą lukę w literaturze briologicznej dotyczącej Dalekiego Wschodu, a także zamyka pewien ważny okres w historii briologii. Charakteryzował się on wielką ekspansją japońskiej briologii, której liderami byli tak wybitni badacze jak A. Noguchi, S. Hattori, H. Inoue. Dziś są już oni niestety nieobecni, ale ich dzieło kontynuują całe zastępy młodych i prężnie działających uczniów.

Ryszard OCHYRA

MAMATKULOV U. K. *Flora mochoobraznykh Tadzhikskoy SSR. Tom. I. Sfgagnovyje – Grimmievyje* [The Flora of the Bryophytes of the Tadjik SSR. Volume I. *Sphagnaceae – Grimmiaceae*]. Izdatel'stvo Doniś, 1990, ss. 234, ryc. 30. Opr., format 17.5 × 27.0 cm. ISBN 5-8366-0042-2.

Flora mchów Azji Środkowej jest jedną z najstabilniej poznanych w całej Holarktydzie, a fragmentaryczne dane o występowaniu wielu gatunków na tym obszarze są ogromnie rozproszone w całej rosyjskojęzycznej literaturze botanicznej. Bardzo nieliczne też są lokalne opracowania florystyczne, poświęcone temu skądinąd bardzo ważnemu pod względem fitogeograficznym obszarowi, a klasyczna praca A. S. Lazarenki z 1938 r. stanowi po dziś dzień podstawowe źródło informacji o mchach Azji Środkowej. Badania briologiczne m.in. w Pamirze i Tian-szaniu kontynuował z powodzeniem Usman K. Mamatkulov, uczeń A. S. Lazarenki. W rok po ukazaniu się jego rozprawy

* Patrz recenzja R. Ochyry, *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* 1: 18, 1994.

** Porównaj recenzje R. Ochyry, *Kosmos* 39(2–3): 299–301, 1990 oraz *Fragmenta Floristica et Geobotanica* 36(2): 511–512, 1991 i 37(2): 442, 1992.

biogeograficznej dotyczącej Pamiro-Ałaju*, badacz ten opublikował pierwszy z dwóch planowanych tomów opisowej flory mchów Tadżykistanu. Jest to w ogóle pierwsze opracowanie taksonomiczne tej grupy roślin w Azji Środkowej i z tego m.in. względu zasługuje ono, mimo swych niedostatków i braków, na specjalną uwagę. Ponieważ publikacja tej flory przypada na okres burzliwych wstrząsów politycznych w dawnym imperium rosyjskim, fakt jej ukazania się został całkowicie przeoczony, tym bardziej, że samo zdobycie tej książki jest ogromnym problemem.

W całym Tadżykistanie rośnie 320 gatunków mchów, z czego 162 zostało opisanych w omawianym tomie. Aż 108 spośród nich (prawie 2/3) stanowią przedstawiciele jednej rodziny *Pottiaceae* (tu rozbitej na *Pottiaceae s.str.* i *Trichostomaceae*). Bogato reprezentowana jest także rodzina *Grimmiaceae* (22 gatunki), do której należy m.in. *Indusiella tianschanica* Broth. & C. Muell., briologiczny symbol Azji Środkowej. Przez długie lata takson ten uważany był za endemiczny dla tego obszaru, ale ostatecznie okazało się, że ma on szeroki zasięg obejmujący Kaukaz, Syberię i Alaskę.

Pod względem taksonomicznym omawiana flora nie jest dziełem krytycznym. Wiele domniemyanych endemitów Azji Środkowej opisanych przez Lazarenkę jest w rzeczywistości identycznych z gatunkami szerzej rozmieszczonymi w Holarktydzie, np. *Usmania campylopoda* Lazar. z rodziny *Grimmiaceae* jest tożsama z *Grimmia pitardii* Corb. Mimo to autor nie zmienił ich statusu taksonomicznego. Największą wartość w tej florie mają dane o lokalnym rozmieszczeniu wszystkich gatunków, które są zestawione według regionów florystyczno-geograficznych.

Książka ma na pewno wiele braków merytorycznych, zwłaszcza w wykorzystaniu najnowszych osiągnięć taksonomii mchów, a także edytorskich. Trzeba jednak wziąć pod uwagę czas i miejsce, w którym ona powstała. Gdyby autorowi udało się opublikować drugą część tej Flory, byłby to najlepszy prezent dla briologów zajmujących się mchami holarktycznymi.

Ryszard OCHYRA

HILL M. O., PRESTON C. D., SMITH A. J. E. (red.), *Atlas of the bryophytes of Britain and Ireland. Volume 3. Mosses (Diplolepideae)*. Harley Books, Colchester, 1994, ss. 419, ryc. 5, 380 map. Opr., format 23.5 × 15.5 cm. Cena 32.50 £ ang. ISBN 0-946589-31-3.

Trzeci i ostatni tom Atlasu mszaków Wysp Brytyjskich** zawiera mapy rozmieszczenia 366 gatunków i 12 odmian mchów dwułuskowych (*Diplolepideae*). Układ gatunków i rodzin zgodny jest z najnowszą Florą mchów tego obszaru A. J. E. Smitha z 1978 r., z uwzględnieniem, oczywiście, wszystkich niezbędnych uzupełnień o gatunki ostatnio stwierdzone czy opisane ostatnio z Wysp Brytyjskich, np. *Santonionia orthothecioides* (Lindb.) Loeske czy *Thamnobryum cataractarum* Hodg. & Block. Mapy rozmieszczenia opracowane zostały dokładnie tak samo jak w obu wcześniejszych tomach, tzn. w oparciu o siatkę kwadratów o boku 10 km. Każdej z nich towarzyszy krótki tekst zawierający podstawowe dane o ekologii, biologii i ogólnym rozmieszczeniu każdego taksonu. Ujęcia taksonomiczne i idące z nim w parze nazewnictwo taksonów są, jak to zwykle bywa u botaników brytyjskich, często bardzo konserwatywne. O ile można mieć pełne zrozumienie do podchodzenia z rezerwą do wszelkich nowości systematycznych, to trudno zrozumieć utrzymywanie archaicznych nazw, których błędność została jednoznacznie udowodniona, np. *Isothecium myurum* Brid., *Eurhynchium swartzii* (Turn.) Curnow czy *Bryum inclinatulum* (Brid.) Bland.

Wyspy Brytyjskie są w tej chwili jedynym większym obszarem w świecie mogącym poszczycić się tego typu atlasem chorologicznym. Jest to owoc metodycznego gromadzenia danych przez kilka pokoleń brytyjskich briologów, a zwłaszcza spore zastępy amatorów. Ponieważ z map jasno wynika, że wiele regionów Wysp Brytyjskich, szczególnie w Irlandii, ma w dalszym ciągu słabo poznaną brioflorę, redaktorzy zapowiadają dalsze gromadzenie danych do rozmieszczenia mszaków, co w przyszłości może stać się podstawą nowego i zrewidowanego wydania tego Atlasu.

Ryszard OCHYRA

BEEVER J., ALLISON K. W., CHILD J. *The mosses of New Zealand*. Wyd. 2. University of Otago Press, Dunedin, 1992, ss. 214, ryc. 82, 72 fotografii czarnobiałych i wielobarwnych. Miękka opr., format 24.3 × 17.5 cm. Cena 79.95 NZ \$. ISBN 0-908569-52-1.

Nowa Zelandia ma jedną z najbogatszych w gatunki flor mchów spośród wszystkich obszarów południowej półkuli. Znanych jest stąd ponad 550 gatun-

* Patrz recenzja R. Ochyry, *Fragmenta Floristica et Geobotanica* 38(1): 140, 1993.

** Patrz recenzje R. Ochyry, *Fragmenta Floristica et Geobotanica* 38(2): 753-754, 1993 i *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* 1: 32, 1994.

ków, w tym wiele endemitów, często izolowanych pod względem systematycznym, np. *Pulchrinodus inflatus* (Hook. f. & Wils.) Allen, *Crosbya straminea* (Mitt.) Vitt, *Bryobeckettia bartlettii* (Fife) Fife czy *Hypnobartlettia fontana* Ochyra. Jest to zarazem jedyny pozacuropejski obszar, który doczekał się największej liczby opisowych flor mchów, z których dzieła Mittena (1867), Dixona (1913–1929) i Sainsbury'ego (1955) należą już do briologicznej klasyki. Obok nich kraj ten ma kilka popularnych kluczy do oznaczania mszaków. Jeden z nich opracowali i wydali w 1971 r. K. W. Allison i J. Child, dwóch wybitnych briologów-amatorów. Omawiana książka jest drugim wydaniem tego szeroko znanego przewodnika, znacznie zmienionym w stosunku do oryginału. Trudu jego przygotowania po śmierci obu autorów podjęła się J. Beever, czołowa dziś briolożka nowozelandzka z Auckland.

Książka zawiera opisy i ilustracje 75 najczęstszych gatunków, a dla dalszych 380 podane są skrócone diagnozy. Oprócz tego zawarty jest tu wykaz 98 gatunków podanych w rozmaitych źródłach z Nowej Zelandii. Bardzo wartościową część opracowania stanowi rozdział z kluczami do oznaczania gatunków i rodzajów. Dzięki nim książka ta może stanowić świetne uzupełnienie dla flory Sainsbury'ego, w której brak jest ogólnych kluczy do rodzajów.

Ujęcia taksonomiczne są w miarę poprawne i odpowiadają najnowszemu poglądom, chociaż np. dziś nikt już nie akceptuje *Acrocladium cuspidatum* (Hedw.) Lindb. Trudno także zgodzić się z sugestią autorki, że *Hypnobartlettia fontana* jest tylko formą *Cratoneuropsis relaxa* (Hook. f. & Wils.) Broth., gdyż taksony te poza podobieństwem ekologicznym różnią się zasadniczo budową blaszki liściowej.

Flora mchów Nowej Zelandii kryje zapewne jeszcze niejedną niespodziankę, czego wyrazem są ciągle opisywane nowe gatunki z tego obszaru. Z całą pewnością książki tego typu są bardzo potrzebne i przyczyniają się do ożywienia ruchu amatorskiego, który może zaowocować dalszymi odkryciami nowych gatunków mchów. Książka jest bardzo estetycznie i elegancko wydana, a jej prawdziwą ozdobą są liczne fotografie, prezentujące zarówno atrakcyjne pokroje wielu gatunków, jak też szczegóły ich budowy anatomicznej. Także dla profesjonalnych briologów książka ta może mieć duże znaczenie, gdyż zawiera pełny wykaz wszystkich znanych z Nowej Zelandii gatunków mchów.

Ryszard OCHYRA

ENROTH J. *A taxonomic monograph of the genus Pinnatella (Neckeraceae, Bryopsida)*. Acta Botanica Fennica, Vol. 151, Helsinki, 1994, ss. 90, ryc. 28. Miękką opr., format 17.5 × 25.0 cm. ISBN 951-9469-45-1; ISSN 0001-5369.

Pantropikalny rodzaj mchów *Pinnatella* Fleisch. z rodziny *Neckeraceae* obejmował 38 gatunków. W wyniku rewizji taksonomicznej liczba ta uległa znacznej redukcji i, według autora omawianej tu monografii, czołowego dziś briologa fińskiego, rodzaj *Pinnatella* liczy obecnie tylko 15 gatunków. Część dawniej opisanych gatunków okazała się identyczna z gatunkami starszymi, kilka zaś zostało przeniesionych do innych rodzajów, np. do *Neolindbergia* Fleisch., *Lepetodon* Mohr, *Cryptoleptodon* Ren. & Card., a dla dwóch zaistniała nawet konieczność utworzenia nowych rodzajów – *Caduciella* Enroth i *Chileobryon* Enroth.

Omawiana monografia stanowi przykład wzorowo opracowanej, nowoczesnej rewizji taksonomicznej. Krótkie wprowadzenie historyczne poprzedza przegląd cech morfologicznych i anatomicznych, ważnych w taksonomii rodzaju oraz część taksonomiczną, w której zawarte są klucze do gatunków i opisy wszystkich gatunków. Każdy z nich jest zilustrowany bardzo dobrymi rycinami kreskowymi. Na szczególną uwagę zasługuje świetne opracowanie problemów nomenklatorycznych i typizacja wszystkich nazw. W rozdziałach końcowych omówione są problemy natury ogólnej – ekologia, rozmieszczenie geograficzne, a także dyskusja problemów taksonomicznych i pokrewieństw badanego rodzaju. Powiązania filogenetyczne pomiędzy gatunkami autor analizuje metodami kladystycznymi.

Omówiona monografia dotyczy rodzaju, który okazał się taksonem niezwykle heterogenicznym. Postawiło to przed autorem dodatkowe wyzwanie, a mianowicie ustalenie właściwych pokrewieństw gatunków zaliczonych sztucznie do *Pinnatella*. Autor wywiązał się z postawionego zadania wzorowo, dzięki czemu literatura briologiczna wzbogaciła się o kolejną ważną monografię taksonomiczną.

Ryszard OCHYRA

WITKOWSKI A. *Recent and fossil diatom flora of the Gulf of Gdańsk, Southern Baltic Sea*. J. Cramer, Berlin, Stuttgart, 1994, Bibliotheca Diatomologica, Band 28, ss. 313, 41 tablic. ISBN 3-443-57019-4.

Pierwsze pełne opracowanie osiadłych (w tym również kopalnych) okrzemek Zatoki Gdańskiej wy-

konane przez Schulza pochodzi z roku 1926, a więc z okresu, kiedy nie dysponowano jeszcze nowoczesnymi technikami mikroskopowania. Późniejsze – głównie Plińskiego – dotyczą flory dzisiejszej.

Omawiana praca przedstawia opis zespołów okrzemek występujących w osadach dennych Zatoki Gdańskiej w epoce Holocenu. Dotyczy więc nie tylko współczesnej flory okrzemkowej, ale także osadów fosylnych i subfosylnych. Autor szczególnie nacisk położył na rozprzestrzenienie gatunków oraz ich preferencje autekologiczne w obrębie bardzo zróżnicowanych pod względem środowiskowym poszczególnych części zatoki. Jak należało się spodziewać, formy słodkowodne wyraźnie przeważają w rejonie ujścia Wisły. Tam też stwierdzono zmieniony zespół, który powstał pod silnym wpływem zanieczyszczonej wody Wisły.

Badania prowadzone w rdzeniach osadów morskich wykazały trzykrotne gruntowne przemiany flory okrzemek. Związane one były ze zmianami stopnia zasolenia na początku i na końcu niedawnego geologicznie (7000–3000 lat p.n.e.) postglacialnego stadium Bałtyku zwanego Morzem Literynowym oraz zmiany ostatniej, spowodowanej przez zanieczyszczenia. Czas ten został przez autora bardzo dokładnie sprecyzowany. Otóż, jak się możemy dowiedzieć, Zatoka Gdańska jest intensywnie zanieczyszczana już od 120 lat!

Pracę A. Witkowskiego cechuje bardzo rzetelne podejście do badanego problemu. W badanym materiale zidentyfikował 423 taksony okrzemek z 65 rodzajów. Większość z nich jest udokumentowana, bowiem praca zawiera 41 tablic ze zdjęciami okrzemek zarówno spod mikroskopu świetlnego jak i elektronowych (TEM i SEM). Dzieło zostało ładnie wydane, reprodukcje fotografii są świetnej jakości; tak znane i rzetelne wydawnictwo jak J. Cramer tym razem nie ustrzegło się jednak drobnych usterek edytorskich, literówek i wyróżników tekstu (kursywy, wytluszczenia, twarde spacje).

W pracy Witkowskiego znajduje się 9 gatunków nowych dla nauki. Jest to duży sukces badawczy, gdyż okrzemki mają liczne rzesze specjalistów na całym świecie. Przydatna jest także zebrana przez autora bogata bibliografia (123 pozycje), dotycząca głównie okrzemek Bałtyku – szczególnie południowej jego części.

Podsumowując, jest to fundamentalna i nowoczesna monografia, która niewątpliwie utrwali się na wiele lat w światowej literaturze.

Jacek SANECKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- **PLANTA. EUROPA, THE FIRST EUROPEAN CONFERENCE FOR WILD PLANT CONSERVATION**, 2–8 September 1995, The National Park of Port Cros, the Conservatoire Botanique National de Porquerolles, the city of Hyeres les Palmiers, Hyeres, Francia.

Informacja: Plantlife (Planta Europa)

The Natural History Museum
Cromwell Road
London SW7 5BD England
Tel. 0171-938-9111
Fax: 0171-938-9112

- **XII CONGRESS OF EUROPEAN MYCOLOGISTS**, 3–7 September 1995, Netherlands Mycological Society, Wageningen Agricultural University, Wageningen, Holandia.

Informacja: Dr. Thomas W. Kuyper

Biological Station
Kampsweg 27
9418 PD Wijster The Netherlands
Tel. +31 5936 2441
Fax: +31 5936 2786

- **12TH CHROMOSOME CONFERENCE**, 4–8 September 1995, Universidad Complutense, Madrid, Hiszpania.

Informacja: Dr. M. J. Puertas

Departamento de Genetica
Facultad de Biologia
Universidad Complutense
28040 Madrid, Spain

- **INTERNATIONAL CONFERENCE ON DIVERSIFICATION AND EVOLUTION OF TERRESTRIAL PLANTS IN GEOLOGICAL TIME**, 4–8 September 1995, Nanjing Institute of Geology and Palaeontology, Nanjing, Chiny.

Informacja: Secretary of the ICTPG

Department of Palaeobotany
Nanjing Institute of Geology & Palaeontology
Academia Sinica
Chi-Ming-Ssu
Nanjing 21000, PR China
Tel. +86 25 6637208
Fax: +86 25 3357026
Telex: 342301 NJIGP CN.

- EuroMAB V CONFERENCE — MANAGING COMMON RESOURCES IN THE NORTH: DIVERGENT INTERESTS IN A CHANGING WORLD, 4–8 September 1995, Kangerlussuaq, Grenlandia.

Informacja: Mr. Thomas Hansteen

University of Oslo
Centre for Development and the Environment
P. O. Box 1116 Blindern
N-0317 Oslo, Norway
Tel. +47 2285 8901, +47 2285 8900
Fax: +47 2285 8920
E-mail: thomas.hansteen@bio.uio.no

- 5TH CONGRESS OF THE EUROPEAN SOCIETY FOR EVOLUTIONARY BIOLOGY, 4–8 September 1995, University of Edinburgh, Edinburgh, Szkocja.

Informacja: Dr. N. H. Barton

ICAPB
University of Edinburgh
King's Buildings
Edinburgh, EH9 3JT, United Kingdom

- 3RD INTERNATIONAL SYMPOSIUM „THE TREE, BIOLOGY AND DEVELOPMENT”, 11–16 September 1995, Institut de Botanique, Montpellier, Francja.

Informacja: Colloque „L'Arbre”

Institut de Botanique
163, rue A. Broussonnet
F-34000 Montpellier, France
Tel. +[33] 67/63 17 93 ext. 120
Fax: +[33] 67/04 18 70

- SECOND INTERNATIONAL RUBIACEAE CONFERENCE, 12–14 September 1995, National Botanic Garden of Belgium, Meise (Brussels), Belgia.

Informacja: Prof. Dr. E. Robbrecht

Second International Rubiaceae Conference
National Botanic Garden
Domein van Bouchout
B-1860 Meise, Belgium
Tel. +32 2 269 39 05
Fax: +32 2 270 15 67

- CURRENT TECHNIQUES IN THE ALPINE ECOLOGICAL RESEARCH, 12–15 September 1995, Prunella Agency in the High Tatras, Carpathians, Poprad, Słowacja.

Informacja: Secretariat of „Current Techniques”
Prunella

Jarmocna 16

058 01 Poprad, Slovak Republic

- V INTERNATIONAL CONGRESS 12TH UISPP COMMISSION – “THE EPIPALAEOLITHIC AND MESOLITHIC IN EUROPE: POPULATIONS AND CULTURAL SYSTEMS, 18–23 September 1995, Institut Dolomieu, Université Joseph Fourier, Grenoble, Francja.

Informacja: Dr Pierre Bintz

Congres Mésolithique
Institut Dolomieu
Université Joseph Fourier
15 rue Maurice Gignoux
F-38031 Grenoble Cedex, France
Tel. +76 63 59 23
Fax: +76 87 82 43

- HARNESSING APOMIXIS CONFERENCE, 25–27 September 1995, College Station Hilton Hotel & Conference Center, College Station, Texas, USA.

Informacja: Dr. David M. Stelly

Department of Soil and Crop Sciences
Texas A & M University
College Station
Texas 77843–2474, USA
Tel. [+409]–845–2745
Fax: [+409]–862–4733
E-mail: monosom@rigel.tamu.edu

- COLLOQUIUM „BIOGÉOGRAPHIE DE MADAGASCAR”, 26–28 September 1995, Société Biogéographie, Paris, Francja.

Informacja: Dr. Wilson Loureno

Société Biogéographie
57, rue Cuvier
F-75005 Paris, France

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF ECOSYSTEM EVOLUTION, 26–30 September 1995, Palaeontological Institute, Moscow, Rosja.

Informacja: Prof. V. A. Krassilov

Palaeontological Institute
123 Profsojuznaja
117647 Moscow, Russia
Tel. +7 95 3396022 lub +7 95 7120082
Fax: +7 95 3390622 lub +7 95 3391266
E-mail: pbul@paleo.msk.su

- JOINT MEETING OF THE IUFRO WORKING PARTIES S.04–07 AND S.04–06 SOMATIC CELL GENETICS AND MOLECULAR GENETICS OF

TREES, 26–30 September 1995, Laboratorium voor Genetica, Universiteit Gent, Gent, Belgia.

Informacja: Laboratorium voor Genetica
Universiteit Gent

K. L. Ledeganckstraat 35

B-9000 Gent, Belgium

Tel. +[32] 9/26 42 02

Fax: +[32] 9/26 43 49

E-mail: Wout Boerjan [woboe@gengenp.rug.ac.be]

Marie Baucher [mabau@gengenp.rug.ac.be]

- 1995 TAXONOMIC DATABASE WORKING GROUP ANNUAL MEETING AND SYMPOSIUM, 4–6 October 1995, Real Jardin Botanico-CSIC, Madrid, Hiszpania.

Informacja: Francisco Pando, Vice Chairman

Real Jardin Botanico-CSIC

Plaza de Murillo 2

28014 Madrid, Spain

Fax: +[34] 1/420 01 57

E-mail: pando@ma-rhb.csic.es

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON WETLANDS AND DEVELOPMENT, 8–14 October 1995, University of Malaysia, Malacca, Malezja.

Informacja: Muralee Menon

Asian Wetland Bureau

Institute of Advanced Studies

University of Malaysia

Lembah Pantai

59100 Kuala Lumpur, Malaysia

- III LATIN AMERICAN CONGRESS OF ECOLOGY, 22–28 October 1995, Universidad de Los Andes, Mérida, Wenezuela.

Informacja: Dr. Jaime E. Péfaur

Secretario Ejecutivo

III Congreso Latinoamericano de Ecología

Facultad de Ciencias

Universidad de Los Andes

Mérida, Venezuela 5101

- I KRAJOWA KONFERENCJA ZASTOSOWAŃ MATEMATYKI W BIOLOGII I MEDYCYNIE, 26–29 wrzesień 1995, Katedra Elektroniki Akademii Górniczo-Hutniczej oraz Collegium Medicum i Instytut Biologii Środowiskowej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zakopane.

Informacja: Katedra Elektroniki

Akademia Górniczo-Hutnicza

Ul. Czarnowiejska 78

30–054 Kraków

Przewodniczący: Prof dr hab. inż. Mariusz Ziółko

Sekretarz: Mgr inż. Przemysław Sypka

Tel. (12) 33 23 98

- VIII OPTIMA MEETING, 25 September – 01 October 1995, Departamento de Biología Vegetal y Ecología, Sevilla, Hiszpania.

Informacja: Dr. A. Mejias

Departamento de Biología Vegetal y Ecología

Facultad de Biología

Avda. Reina Mercedes, s/n.

41012 – Sevilla, Spain

Fax: +34 9 5 4557059

- PRZYRODA TATRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO A CZŁOWIEK – STAN I PERSPEKTYWY BADAŃ TATRZAŃSKICH, 6–9 października 1995, Tatrzański Park Narodowy i Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi Oddział Krakowski, Zakopane.

Informacja: Krakowski Oddział TPN o Z

ul. Gramatyka 8a

30–071 Kraków

Tel. (12) 37 00 11, (12) 37 00 44 w. 73

Fax: (12) 22 21 15

- 42ND ANNUAL MISSOURI BOTANICAL GARDEN SYSTEMATICS SYMPOSIUM „A NATIONAL BIOLOGICAL SURVEY”, 06–07 October 1995, Missouri Botanical Garden, St. Louis, USA.

Informacja: Systematics Symposium

Missouri Botanical Garden

P. O. Box 299

St. Louis, MO 63166–0299, USA

- 6TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE CONSERVATION AND MANAGEMENT OF LAKES, Kasumigaura '95, 23–27 October 1995, Japonia.

Informacja: Lake Kasumigaura Water Pollution

Control Division

Department of Civil Life and Environment

Ibaraki Prefectural Government

1–5-38 Sannomaru, Mito

Ibaraki 310, Japan

Tel. +81–292–24–6905

Fax: +81–292–33–2351

Informacja: IOPC – V

Attn. Sally J. Vito

Campus Conference Services

Santa Rosa Hall

University of California at Santa Barbara
 Santa Barbara
 CA 93106-6120, USA
 Fax: +805-893-7287
 E-mail: hr03vito@ucsbvm.ucsb.edu

- XIII MEXICAN BOTANICAL CONGRESS, 05–11 November 1995, Universidad Autonoma del Estado de Morelos, Cuernavaca, Meksyk.

Informacja: Dr. Daniel Pinero
 Director

Centro de Ecologia, UNAM
 Apartado Postal 70-275
 Ciudad Universitaria
 UNAM C. P. 04510, Mexico
 D. F., Mexico

Tel. +[52] 5/622 89 96

Fax: +[52] 5/622 89 95

E-mail: pinero@servidor.unam.mx

lub pinero@miranda.ecologia.unam.mx

- EVOLUTION ON ISLANDS, 6–7 December 1995, The Royal Society, London, Wielka Brytania.

Informacja: The Scientific Meetings Secretary

The Royal Society

6 Carlton House Terrace

London SW1Y 5AG, United Kingdom

- INTERNATIONAL ALPINE GARDEN CONFERENCE „SOUTHERN ALPINE '96", 5–10 January 1996, New Zealand Alpine Garden Society, Christchurch, Nowa Zelandia.

Informacja: The Secretary

Southern Alpines '95

1/37 Augusta St.

Redcliffs

Christchurch, New Zealand

Tel./Fax: +[64] 3/384 21 70

- PLANT LIFE HISTORIES: ECOLOGICAL CORRELATES AND PHYLOGENETIC CONSTRAINTS, 21–22 February 1996, The Royal Society, London, Wielka Brytania

Informacja: The Scientific Meetings Secretary

The Royal Society

6 Carlton House Terrace

London SW1Y 5AG, United Kingdom

- RESTORATION ECOLOGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, 27–29 March, 1996, Swiss Federal Institute of Technology Zürich under the patronage of European Ecological Federation, Szwajcaria.

Informacja: Swiss Federal Institute

of Technology Zürich
 Geobotany Secretariat
 Zürichbergstrasse 38
 CH-8044 Zürich, Switzerland
 Fax: +[41] 1/632 12 15
 E-mail: lee@umnw.ethz.ch

- II INTERNATIONAL CONGRESS ON THE SYSTEMATICS AND ECOLOGY OF MYXOMYCETES, 15–20 April 1996, Real Jardin Botanico, CSIC, Madrid, Hiszpania.

Informacja: Dr. C. Lado

Real Jardin Botanico

CSIC. Pza. de Murillo, 2

28014 Madrid, Spain

Fax: +(341) 420 01 57

E-mail: lado@ma-rjb.csic.es

- SIXTH PARASITIC WEED SYMPOSIUM, 16–18 April 1996, Centro de Investigación y Desarrollo Agraria, Cordoba, Hiszpania.

Informacja: Secretaria de „6th Parasitic Weed Symposium"

Centro de Investigación y Desarrollo Agraria

Apartado 4240

14080 Cordoba, Spain

Tel. +[34] 57/29 38 33

Fax: +[34] 57/20 27 21

- „GLOBAL GENETIC RESOURCES: ACCESS, OWNERSHIP AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS" – ANNUAL MEETING OF THE ASSOCIATION OF SYSTEMATICS COLLECTIONS (ASC), 19–22 May 1996, Agricultural Research Center, Beltsville, USA.

Informacja: Dr. Amy Y. Rossman

Tel. 301/504 5364

Fax: 301/504 5810

E-mail: amy@fungi.ars-grin.gov

- FIFTH QUADRENNIAL INTERNATIONAL ORGANIZATION OF PALEOBOTANY CONFERENCE, 30 June – 5 July 1996, University of California, Santa Barbara, California, USA.

Informacja: Dr. Bruce H. Tiffney

Department of Geological Sciences

University of California

Santa Barbara

CA 93106, USA

Fax: +805 893 23 14

E-mail: tiffney@magic.ucsb.edu

- THE LIFE AND DEATH OF THE CELL (The Conference Assistant, 4th IUBMB Conference), 14 – 17 July 1996, The Biochemical Society, Edinburgh, Wielka Brytania.

Informacja: The Conference Assistant
4th IUBMB Conference)
The Biochemical Society
59 Portland Place
London W1N 3AJ, United Kingdom
Tel. +171 580 5530
Fax: +171 637 7626

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON FLORISTIC DIVERSITY AND CHARACTERISTICS OF EAST ASIA, 25–28 July 1996, Kunming Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences, Kunming, Chiny.

Informacja: Prof. Wu Sugong
Secretary General
International Symposium on Floristic Diversity
and Characteristics of East Asia
Kunming Institute of Botany
Chinese Academy of Sciences
Heilongtan, Kunming
Yunnan 650204
The People's Republic of China
Tel. +[86] 871/515 06 60
Fax: +[86] 871/515 02 27

- FIFTH INTERNATIONAL CONGRESS OF SYSTEMATIC AND EVOLUTIONARY BIOLOGY, 17–24 August 1996, Education Centre, Budapest, Węgry.

Informacja: IBUSZ Congress Dept.
RCS: 551–003–096 ICSEB V.
H–1053 Budapest
Ferenciek tere 2.
Hungary
Tel. (36–1) 118–3362 lub (36–1) 117–5717
Fax: (36–1) 118–9161

- CONFERENCE „SYSTEMATICS AND BIOLOGICAL COLLECTIONS”, 27–30 August 1996, The Linnean Society of London, Ulster Museum, Irlandia.

Informacja: Dr. C. R. Tyrrie
Department of Botany
Ulster Museum
Botanic Gardens
Belfast BT9 5AB
Northern Ireland, United Kingdom

Tel. +[44] 1232/38 12 51
Fax: +[44] 1232/66 55 10
E-mail: crt@belumreg.demon.co.uk

- INTERNATIONAL CONFERENCE „REPRODUCTIVE BIOLOGY 96 IN SYSTEMATICS, CONSERVATION AND ECONOMIC BOTANY”, 02–05 September 1996, Royal Botanic Gardens, Kew, Wielka Brytania

Informacja: Dr. Simon Owens
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, United Kingdom

- CONFERENCE „WORLD HERITAGE TROPICAL FORESTS: SCIENCE FOR BETTER CONSERVATION MANAGEMENT”, 2–6 September 1996, Wet Management Authority, Cairns, North Queensland, Australia.

Informacja: Conference Secretariat
Tel. +[61] 7/369 04 77
Fax: +[61] 7/369 15 12

- FIRST INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE NATURAL HISTORY AND BIOLOGY OF PROTEACEAE, 22–25 September 1996, Royal Botanic Gardens, Melbourne, School of Botany at the University of Melbourne i Royal Botanic Gardens, Sydney, Australia.

Informacja: Andrew W. Douglas
Royal Botanic Gardens
Birdwood Ave
South Yarra
Victoria 3141, Australia
Tel: +[61] 3/655 2361
Fax: +[61] 3/655 2350
E-mail: a.douglas@botany.unimelb.edu.au

- 100 YEARS HERBARIUM HAUSSKNECHT – JE. SYMPOSIUM ON BOTANICAL SYSTEMATICS AND PLANT GEOGRAPHY, 08–12 October 1996, Friedrich–Schiller–Universität, Jena, Niemcy.

Informacja: Prof. dr. S. Jost Casper
Institute of Systematic Botany
Friedrich–Schiller–University
Philosophenweg 16
D–07743 Jena, Germany
Tel. +3641/63 08 53
Fax: +3641/63 10 80

- XIII CONGRESS OF THE INTERNATIONAL UNION OF PREHISTORIC AND PROTOHISTO-

RIC SCIENCES, 8–14 September 1996, Forlì, Włochy.

Informacja: Alla Segreteria del
XIII Congresso U.I.S.P.P.
Casa Saffi
Via S. Marchesi, 12
I-47100 Forlì, Italy
Tel: +[39] 543/357 25
Fax: +[39] 543/358 05

- 1966 COMMEMORATIVE CONFERENCE „THE SCIENTIFIC SAVANT IN NINETEENTH CENTURY AUSTRALIA” & „BEYOND THE FLO-RAS”, 22–24 & 26–28 September 1996, Royal Botanic Gardens, Melbourne, Australia.

Informacja: 1996 Commemorative Conference
Committee
Royal Botanic Gardens
Birdwood Avenue
South Yarra Vic. 3141, Australia
Tel. +613 655 23 00
E-mail: Entwisle@botany.unimelb.edu.au

- CHINESE BOTANY OF THE NEXT CENTURY – SYSTEMATICS, PHYTOGEOGRAPHY, AND RELATED FIELDS, August or September 1996, Kunming, Chiny.

Informacja: Prof. dr Wu Su-Gong
Kunming Institute of Botany
The Academy of Sciences of China
Heilongtan
Kunming
Yunnan 650204, P. R. China

Tel. [86] 871/515 06 60
Fax: [86] 871/515 02 27

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON PLANT LIFE OF SOUTH ASIA, 25–29 November 1996, Department of Botany, University of Karachi, Karachi, Pakistan.

Informacja: Prof. Dr. M. Qaiser
Convenor
Second International Symposium
on Plant Life of South Asia
Department of Botany
University of Karachi
Karachi – 75270, Pakistan
Tel. 92–21–472828 lub 92–21–4968833
Fax: 92–21–4963373 lub 92–21–4963124

- XVTH CONGRESS OF THE ASSOCIATION FOR THE TAXONOMIC STUDY OF THE FLORA OF TROPICAL AFRICA (A. E.T. F.A. T.), 05–09 February 1997, Institute of Environmental Studies, University of Zimbabwe, Zimbabwe.

Informacja: F. Nengomasha
Institute of Environmental Studies
University of Zimbabwe
Box MP 167, Mt Pleasant
Harare, Zimbabwe
Tel. +[263] 4/303211 ext. 1481
Fax: +[263] 4/333407

- XVI INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS (IBC), 1999, St. Louis, MO, USA.

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

MONOCOTS II

AND 3RD INTERNATIONAL SYMPOSIUM
ON GRASS SYSTEMATICS AND EVOLUTION

SYDNEY · SEPTEMBER 1998



Pulsatilla slavica G. Reuss